

2018. JÚLIUS 23/3

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

KULTURÁLIS GAZDASÁGFEJLESZTÉS

Letették a Nemzeti Művelődési Intézet leendő székházának alapkövét

Ünnepélyes keretek között helyezték el a Nemzeti Művelődési Intézet leendő székházának alapkövét és egy időkapszulát a Lakitelek Népfőiskolán 2018. június 28-án. Az időkapszulában az utódoknak szánt sorokon kívül a közösségi művelődés a felvilágosodásig visszavezethető történetéhez, szellemiségéhez kapcsolódó értékeket helyeztek el.

Az alapkőletét megelőzően Lezsák Sándor, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumának elnöke tartott helyszíni vezetést, bemutatva a Népfőiskola már megvalósult fejlesztéseit.

Mint az ünnepségen elhangzott, a beruházás 2019 végére készül el, a Nemzeti Művelődési Intézet egy 3600 négyzetméteres, többfunkciós épületet kap, amelyben országos szinten közművelődési, szakmai szolgáltatói, módszertani feladatokat látnak majd el a munkatársak.

Az esemény Jantyk Zsolt eMeRTon és ARTISJUS díjas előadóművész, a Debreceni Művelődési Központ igazgatójának zenei üzenetével zárult. A „Megyek a hegyen” című dal befejezése után húsz postagalamb kapott szárnyra, jelképezve a Művelődési Intézet tizenkilenc megyei irodája, valamint a székhely alkotta országos hálózatot.

Jó Vándora,

Te, aki ezeket a sorokat olvasod sajátos, egyedülálló és gyönyörű magyar anyanyelveden, tudd meg, hogy ezen épület alapítói az egyetemes magyar kultúra megmaradásában és gyarapításában bíttek.

Vallották, hogy a magyar kultúra – amely maga a Magyar Élet, e zaklatott században, az újraformálódó Világ emberiségének milliárdjai közepén – csak a magyar kulturális közösségek megerősítésével, felemelésével őrizhető meg és vihető tovább.

Ezért az Alapítók e szent céljuk érdekében 2018. június 28-án kijelentik, hogy mindenképp a magyar nemzet épülésére és hasznára gyakorolják hivatásukat.

Munkálkodásukhoz Apáczai Csere Jánostól, Tessedik Sámueltól, gróf Széchenyi Istvánon, Klebelsberg Kunón, Karácsony Sándoron, Németb Lászlón, Illyés Gyulán, Makovecz Imrén és Makoldi Sándoron át Beke Pálig, nagy elődeik példái adnak erőt és útmutatást.

Álljon ez az Épület a Magyar Egyetemes Kultúra közösségi műhelyeként! Legyen ez a Hely a közösségi művelődés központja, ahol az itt dolgozók munkájukra a legszebb hivatásként tekintenek.

Ahol megtartó hagyományaink, tudásunk, jó gyakorlataink mindig harmóniában lesznek a modern tudás legjavával, és alkotó egységben segítik kulturális közösségeink önzonosságának megerősödését, társadalmunk gyarapodását!

Legyen ez az Épület az a Lélekkel, Jó Szándékkal, Tudással teli Szív, amelynek segítségével a legkisebb magyar közösség is fejlődni, gyarapodni tud szerte az egész világban, határon innen és túl!

Legyen ez az épület a Magyarok Istenétől áldott és mindig védett hely, ahonnan menekül a Rossz, és ahol csak a Jó sokasodik!

Kelt az Alapítók akaratából Lakiteleken, 2018. június havának 28. napján.

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2018. július – 23/3.

Kulturális gazdaságfejlesztés

3

KULTURÁLIS GAZDASÁGFEJLESZTÉS

A kultúra, mint társadalmi tőke és versenyképességi tényező	4
Aranyhomokon vezet az út Százszorszépföldre	10
A kulturális gazdaságfejlesztés két példája Bács-Kiskun megyében	10
Az arany ember öröksége Jókai Napok Balatonfüreden	16
„A hőveji lányok tüvel a kezükben születnek” A hőveji csipkescsodák közösségépítő és gazdaságfejlesztő szerepe	23

INNOVÁCIÓ

„Jót, s jól” Látóutak társadalom- és kulturális gazdaságfejlesztő hatása Bor/kultúra a kőfejtőben	31
A Bolyki-völgy gasztronómiai és kulturális kincsei	43

HÁLÓZAT

Kultúra és tőke: befektetés a közösségi művelődésbe	47
Öt éves A Vértes Agorája! Kulturális alapú fejlesztési folyamatok Tatabányán és térségében	51

HORIZONT

Kreatív ipar, hagyomány új köntösben Zalai Népi Design Stúdió, a Zala Megyei Népművészeti Egyesület alkotóközössége	59
---	----

KÁRPÁT-HAZA

Honismeret és turizmus Kulturális alapú gazdaságfejlesztési integráció a Kárpát-medencében. Ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségépítés mintaprogram Székelyföldi csillagok. Interjú a Székelyföldi Verstábot megálmodó Varga Sándor özvegyével, Mihályi Magdolnával és lányával, Varga Annával	64
	70
	75

NÉPFŐISKOLÁK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

MÁTYUS ALIZ RÓVATA	
A Nemzeti Művelődési Intézet székházának alapkövetétele, és az esemény továbbgyűrűzése	81
A malomsoki aratónap, az élet napja	83
Takáts Gyula költő, író, tanár 1982-es naplójából	87

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Búcsú Kányádi Sándortól

2018. június 20-án, 90 éves korában meghalt Kányádi Sándor Kosuth-díjas erdélyi magyar költő. Költészetében olyan örök értékek és létérzések fogalmazódtak meg, mint a szülőföld szeretete, a táj, a kultúra

és az ember egysége, az anyanyelv megtartó ereje, illetve az erdélyi kisebbségi lét sorskérdése. A verseiben ábrázolt közösségi lét, a hétköznapok egyetemes, gyakran téren és időn kívüli dimenzióira nyitottak kapukat. Élete során művészetért számos rangos elismerést vehetett át, 2014-ben a Nemzet Művésze lett. A Digitális Irodalmi Akadémia alapítója, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja volt.

Konferenciával zárult a „135+1=A jövő zenéje” program

A Nemzeti Művelődési Intézet „135+1=A jövő zenéje” projekttel egy országos, Kodály Zoltán életművéhez kapcsolódó közösségfejlesztő programot valósított meg az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával. A közösségekben zajló folyamatok megismerésére, a tapasztalatok átadására és az egymástól tanulás lehetőségének megteremtése érdekében a Művelődési Intézet 2018. június 12–13-án interaktív konferenciát szervezett a Lakitelek Népfőiskolán.

A konferenciával zárult a „135+1=A jövő zenéje” program, amely a Nemzeti Művelődési Intézet és a Lakitelek Népfőiskola közösen szervezte. A konferencián részt vevők megismerhették a programot, amely a Kodály Zoltán életművéhez kapcsolódó közösségfejlesztő programot valósított meg az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával.

Új kulturális kapcsolatok az „Ott-honról haza” projektben

2018. május 30-án a Fonó Budai Zeneházban sajtótájékoztatót jelentettek be az „Ott-honról haza – Kulturális kapcsolatok erősítése a Kárpát-medencében” elnevezésű program indulását.

A projekt az EFOP-1.12.1-17-2017-00022 pályázatból 2020 májusáig a Hagyományok Háza (mint konzorciumvezető), a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, valamint a Nemzeti Művelődési Intézet konzorciumi együttműködésével 660 millió forintból valósul meg. Az Otthonról haza projekt egy nagyobb Kárpát-medencei fejlesztő program kulturális részeként a Széchenyi 2020 program keretében csaknem 100 anyaországi és határon túli helyszínen mintegy 250 rendezvénnyel szólítja meg a helyi közösségeket.

Átadták a Beke Pál emlékcímetek a Méltóságkereső konferencián

Közösségi művelődésben, ifjúsági területen, településfejlesztésben és közösségfejlesztésben dolgozók részvételével zajlott le az idei „Méltóságkereső” konferencia 2018. május 29-én a TIT Stúdió Egyesület szék-

házában. A hagyományokhoz híven a konferencia keretében adták át a Beke Pál Emlékcímetek az arra érdemes elhivatott szakembereknek – idén az elismeréssel Hajnal László közösségfejlesztőt és Vojtek Edit nyugalmazott kulturális vezető főtanácsost, az orosházi ifjúsági önkormányzati munka segítőjét méltatták.

Átadták a Teleki Pál Érdemérmeket

A Magyar Írószövetség dísztermében adta át a nemzeti összetartozás napján, 2018. június 4-én a Bethlen Gábor Alapítvány által alapított Teleki Pál Érdemérmeket Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke. A díjat ezúttal Bata János költő, műfordító, publicista, Hoffmann Rózsa tanár, kisebbségvédelmi szakértő, Horváth László orvos, a felvidéki magyarok szakmai-közéleti támogatója, Zabolai Csekme Éva, volt ENSZ-tisztviselő, érdekvédő, Jerzy Snopek hungarológus, Lengyelország nagykövete és a magyar kulturális örökség védelméért a Magyar Patrióták Közössége vehette át.

Középpontban a közösségi művelődés – Durkó Mátyás konferencia

Idén 7. alkalommal rendezett tudományos konferenciát és szakmai találkozót Durkó Mátyás a Felnőttnevelési és Közművelődési Tanszék alapító professzorának emléke előtt tisztelegve a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Nevelés- és Művelődéstudományi Intézete „Közösségek a művelődés és képzés világában” címmel. A konferencián adták át a Durkó Mátyás Emlékérmeket, amelyet idén Boga Bálint gerontológus vehetett át az időskori művelődés és képzés területén végzett kutatómunkájáért.

Térképen a kulturális örökség

A Kulturális Örökség Európai Éve 2018 programhoz kapcsolódva az Európai Bizottság tudományos szolgálata, a Közös Kutatóközpont (Joint Research Centre, JRC) térképet állított össze az európai kulturális örökségekről. Az interaktív honlapról kiderül, hogy az Európai Unió és a partnerei mit tesznek az európai kulturális örökség védelméért és népszerűsítéséért.

A TELJESSÉG MEGÉLÉSÉTŐL A GAZDASÁGFEJLESZTÉSIG

2018. június elsejével immár másodsorra vehettem át megbízatásomat a közösségi művelődés országos módszertani fejlesztőintézményének vezetésére, hiszen 2012 nyaratól főigazgatója voltam a gazdasági társaság szellemi elődjének. Második kinevezésem előtt három és fél éven át kultúráért felelős helyettes államtitkárként is élő, termékeny kapcsolatot ápolhattam a Nemzeti Művelődési Intézettel, s annak szakmai utódjával, így a kezdetek óta részese lehettem annak a folyamatnak, melynek révén a közösségi művelődés erős szakmai beágyazottságra, kiteljesedő Kárpát-medencei hálózatra, s bátran mondhatjuk: nemzetpolitikai jelentőségre tett szert.

Ennek a folyamatnak szimbolikus betetőzéseként 2018. június 28-án ünnepélyes keretek között elhelyezhettük a Nemzeti Művelődési Intézet leendő lakiteleki székházának alapkövét, s értékapszulája. Szívdobogató és lélekemelő érzés volt a Kárpát-medencei és magyarországi szakmai partnerek, a szakma kiválóságai, valamint az elhivatott kollégák, alkotók és érdeklődők körében részese lenni annak, ahogy kézzelfoghatóvá vált: a Kárpát-medencei magyarság közösségeiért tevékenykedő Nemzeti Művelődési Intézet méltó – kifejezetten céljaira és szakmai tevékenységére tervezett – otthonra lel a Lakiteleki Népőiskola szellemi bázisán.

Az alapkövetél távlatokat mutatott meg, új fejezetet nyitott a közösségi művelődés számára, mindez azonban korántsem kezdete, hanem folytatása, mérföldköve egy történetnek. Hiszek benne, hogy a magyar ember természetes közege a közösség, hogy a helyi társadalom jobbításában való közösségi szerepvállalás művelődéstörténeti gyökerei ma is benne élnek az emberekben, s ennek az eszmeiségnek a felelevenítésével nemzetépítő szerepet nyerhet a méltóságát visszanyert közművelődés.

Nem véletlen, hogy reformkorban a nemzeti identitás, a polgári öntudat megerősödésével párhuzamosan bontogatták szárnyaikat az első olvasóköri körök, színjátszó körök, alkotókörök, gazdakörök – milyen beszédes, hogy a művelődő közösségeket a magyar nyelvben a tökéletességet, teljességet szimbolizáló kör fogalmával jelölhetjük – hiszen a teljességet az ember a közösségben élheti meg igazán.

A közösség, a kultúra közege tartást és kapaszkodót ad a nehéz helyzetekben, lehetőséget a kiteljesedésre, önmegvalósításra, egymástól való inspirálódásra. A közösségek és a kultúra éltető táptalajai a helyi kezdeményezéseknek, vállalkozásoknak, helyi értékre építő termékfejlesztő törekvéseknek, s magától értetődő módon a kulturális turizmusnak is. Nemcsak tapasztalat, hanem kutatások is bizonyítják, hogy az erős közösségi háló egy települést ellenállóvá teszi az elvándorlással szemben, s új távlatokat nyit meg a fejlesztések előtt.

A tapasztalatok összegzésére és a jó gyakorlatok bemutatására a Nemzeti Művelődési Intézet 2018. április 26-27-én „Látóutakkal” színesített konferenciát szervezett a kulturális gazdaságfejlesztés témájában. A látóutak műfaját a kilencvenes években Beke Pál honosította meg az átalakuló közösségi művelődésben – a tapasztalati tanulásnak erről a különösen hatékony módszeréről bővebben is értekezünk a lapszámban. A folyóiratban több, a konferencián elhangzott előadás leírata mellett olvashatók a kulturális turizmus szép példáiról szóló, vagy a helyi értékeket erőforrásként hasznosító közösségi kezdeményezéseket bemutató cikkek, valamint a Kárpát-medencei magyar közösségek törekvéseibe bepillantást engedő írások is.

Bízom benne, hogy a lapszám tartalma híven visszaadja azt a teljességet, melyet a cikkekben szereplő „emberkörök” a közös cselekvés és értékrend által megtapasztaltak, s melyet a helyi társadalom javára fordítottak.

A kultúra, mint társadalmi tőke és versenyképességi tényező*

Mottó:

„Egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik.”

(Széchenyi István)

Nagy öröm volt számomra a konferenciára szóló meghívás, mert egy közgazdásznak ritkán van lehetősége arra, hogy egy ilyen – zömében kulturális területen dolgozókból álló – szakemberkörrel találkozhat. Ráadásul én az a közgazdász vagyok, akinek üdítő élményt jelent ezt a közeg. Hiszen az a közgazdász, aki a kultúra területét érintő kérdésekben a saját szakmai közegében megnyilvánul, gyakran nemcsak értetlenséggel, de lesajnálással is találkozik. Hiszen a kultúra nem mérhető közvetlenül a szokásos makromutatókkal, GDP-vel, hiánnyal stb. Akkor meg minek foglalkozzon vele egy közgazdász – szól gyakran az érvelés. Aki pedig mégis ilyesmivel akar foglalkozni, az nem is „igaz közgazdász”. Pedig ez helytelen érvelés. Miközben hallgattam a remek előadásokat, eszembe jutott egy-két gondolat, amit rögtön szeretnék is Önökkel megosztani. Az első fontos dolog az, hogy a kultúrának megtartó ereje van: ugyanis lehetőséget teremthet a helyben élőknek

arra, hogy akár kulturális vállalkozást indítsanak, akár valamiféle közösségi fejlesztőtevékenységet végezzenek. Ezzel szemben nekem többnyire azzal a nézettel kell vitatkoznom, amely úgy hangzik, hogy el kell menni azokról a helyekről, ahol nincsenek munkahelyek, azokra a helyekre, ahol vannak. Ezek többnyire összeszerelő munkahelyek a külföldi cégek futószalagjai mellett. Tulajdonképpen a belső migráció támogatása a jellemző a mai gazdasági nézetrendszerre: egyszerűbben szólva, ha nincsen Nógrádban munka, akkor menj el dolgozni Győrbe. Akárhányszor lehetőségem van rá interjúban vagy konferencián, mindig elmondom, hogy ez társadalmi tragédiához vezet előbb-utóbb, mert kiüresednek az országnak azok a részei, ahonnan az emberek elvándorolnak. A problémát ezért, ahogyan azt a nemzetközi migrációnál is hangsúlyozzuk, helyben kell kezelni. Ennek segítő eszköze a kultúra.

Helyi kihívások, helyi megoldások

Nagyon rossz irány a szakképzések területén tapasztalható hoz-

záállás is, miszerint egy fiatalnak elég a konkrét szakmai munkát megismernie: ha például hegesztő lesz, akkor tanuljon meg hegeszteni, nincs szüksége semmilyen bölcsész tárgyra. Ez az a szemlélet, amikor csak egy kalapácsot adunk egy ember kezébe, aki ezután minden problémát szögnek lát. És ezzel sajnos komoly gondot okozunk, mert ha megszűnik az a hely, ahol a gyors képzés alapján el tudott helyezkedni, akkor nem tud könnyen másik munkahelyet találni.

Vitatkozni szoktam azzal a bevett gyakorlattal is, hogy ipari parkokat kell telepítenek a falvak közelébe, és így kell megoldani a munkanélküliség problémáját. Az ipari park arról szól, hogy nagyon kedvező üzleti környezetet teremtünk befektetőknek, amelyek általában nem helyi vállalkozók, hanem más-honnan, gyakran külföldről érkeznek, legfőbb céljuk a lehetőségek kihasználása és a minél nagyobb profit előállítása. Ezért tipikus, hogy még véletlenül sem kapcsolódnak a helyi közösséghez. Nem alkalmaznak helyi munkaerőt, nem dolgoznak együtt a helyi kisvállalkozókkal és nem támogatnak helyi ügyeket. Jómagam Biatorbágyon élek, és saját bőrömmön tapasztalom

* A cikk alapjául szolgáló előadás a „Megtartó kultúra – a kulturális gazdaságfejlesztés jó gyakorlatai” című konferencián hangzott el Tatabányán, 2018. április 26-án.

ennek a gyakorlatnak a káros voltát. Az ottani ipari parkoknak semmi kötődésük Biatorbágyhoz, inkább a környékbeli településekről járnak oda dolgozni, illetve hozzák a munkaerőt messzebből buszokkal, viszont – a helyi adó fizetésren túl – nincs érdemi kapcsolatuk a településsel. Az ilyen összeszerelő jellegű, külföldi tulajdonú munkahelyek a profit maximalizálására törekednek. Ezek helyett helyi klasztereket kellene létrehozni. A klaszter azt jelenti, hogy helyi vállalkozók egymással összekapcsolódva – bevonna az iskolákat, a művelődési házakat is – helyi értéket teremtenek, és helyben tartják az embereket, valamint a megtermelt profitot is helyben fektetik be. Én azt gondolom, ez a megoldás járulhatna hozzá leginkább a helyi fejlődéshez.

A jövőre nézve ezért nem tartom jó megoldásnak azt, hogy Magyarország a szorgos kisemberek kemény munkájával Európa gyáráként határozza meg saját lehetőségeit. Mi lenne, ha Magyarország inkább Európa fizikai és lelki gyógyítója lenne? Szerintem erre is képesek lennénk.

Puha tényezők a gazdaságban

Ha azonban egy közgazdász ezzel a felfogással nem ért egyet, azonnal rámondják, hogy nem is igazi közgazdász. Hiszen nem elsősorban a GDP minden áron való növekedésében látja a fejlődés lehetőségét. Ennek oka, hogy az a bizonyos neoliberális főáramú közgazdasági nézetrendszer, amely mindent csak pénzben és makromutatókban tud kifejezni, még mindig uralkodik a világban és nálunk is. A neoliberális közgazdaságtan nézete szerint a gazdaság önálló rendszer, ami semmivel nem kapcsolódik össze, lényege a piac, sikere a piac működésén múlik. Véleménye szerint a piaci szereplők

raciónalisán gondolkodnak, ezért jó döntéseket hoznak, ami végülis mindenki számára jó megoldásokhoz vezet. A kultúra döntően nem racionális, hanem érzelmi tevékenység. Ez viszont a neoliberális világméretben nem fér bele. Hiszen aszerint az egész gazdasági világ modellezhető, az eredményeit bizonyos makromutatókkal le tudjuk írni, és a célfüggvény a GDP-vel mért gazdasági növekedés. Megjegyzem, hogy a GDP korunkban a fejlődés mérésére teljesen alkalmatlan mutató! Nagy kínban vagyok mindig, amikor széles plénum előtt – például tévéinterjúban – el kell mondanom, hogy már megint nőtt a GDP és annak mennyire kellene örülnünk. Hiszen bizonyos szempontból tényleg növekedést mér a GDP mutató, ugyanakkor viszont illik hozzátenni, hogy igen, de azért ez a mutató nem ír le mindent, vagyis nem tökéletes mutató. Mi van ugyanis akkor, ha egy ország a növekvő bűnözés miatt egy csomó új börtön építésére kényszerül? Bizony a börtönépítés növeli a GDP-t. De beszélhetünk-e társadalmi fejlődésről egy olyan országban, ahol nő a bűnözés? Ezért nem lehet pusztán makromutatókkal leírni egy társadalomnak a fejlettségét – még a gazdaságét sem –, hanem vannak úgynevezett puha mutatók, amelyeket talán nem lehet könnyen mérni, matematikailag modellezni, de bizonyos minőségi vizsgálatokkal, kérdőíves felméréssel, interjúkkal információkat tudunk róluk gyűjteni. Ezek pedig jobban írják le a társadalmi fejlettség szintjét, mint a gazdasági mutatók. Ilyen puha mutató lehet például a kultúra szerepe, és ilyen a társadalmi tőke is. Egy alkalommal ebben a témában egy kutatási projektet szerettem volna elindítani az egyetemen, és egyes közgazdász kollégáim úgy értékelték a tervezett kutatást, hogy arra semmi szükség nincsen, mivel ilyesmi nincs is. Komoly közgazdász ne foglalkozzon

puha tényezőkkel, kutassa inkább a mérhető, modellezhető dolgokat. Ennek a véleménynek majdnem sikerült ellehetetlenítenie a kutatást. Meg kellett győződnöm a döntéshozókat arról, hogy hosszútávon a puha tényezők sokkal jobban meghatározzák a versenyképességünket, mint a naponta vagy negyedévente mért fogyasztási adatok. Ezeket hiába mérjük, nem kapunk objektív képet a magyar emberek fogyasztásáról, hiszen nem tudjuk, hogy aki fogyasztott, az magyar vásárló volt, vagy turista, mivel a boltos nem tesz különbséget, amikor a beüti a gépbe az összegeket, a hazai és a külföldi vásárló között! Azt viszont tudjuk, hogy a turisták száma rohamosan nő Magyarországon! Akkor mérhetik-e objektíven a kiskereskedelmi adatok a magyarok fogyasztásának alakulását?

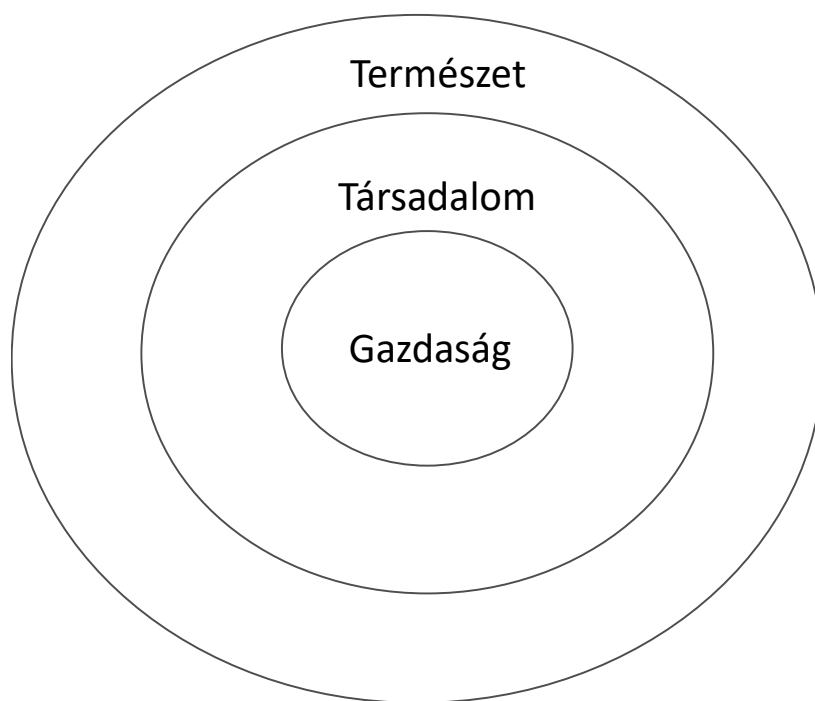
Együttműködő gazdaság

Az egyik alaptétel, amit érvényesítenünk kellene a gazdasági siker és a versenyképesség mérésénél, hogy ezek valódi eredményeit nem vizsgálhatjuk pusztán a gazdasági rendszeren belül. A gazdasági rendszer eredményessége ugyanis – a neoliberális közgazdászok véleményével ellentétben – nem mérhető magán a rendszeren belül, mivel a gazdasági rendszer más, további rendszerek része. Ezért a sikere azon is múlik, hogy hogyan működik együtt más rendszerekkel.

A gazdasági rendszer része a társadalmi és az ökológiai rendszernek, ezért nem lehet akkor sikeres, ha a többi rendszer működésében zavarokat idéz elő. A gazdasági rendszer sikeressége szempontjából különösen fontos az olyan társadalmi jellemzők, mint például a kulturális tőke, a területi tőke, a közösségi tőke, a társadalmi tőke minősége. Ezekből – témánkhoz kapcsolódva – a kulturális tőke fontosságát emelném ki. Egyébként a

legnagyobb GDP-növekedés sem ér sokat a társadalom szempontjából, ha az emberek nem érzik jól magukat a bőrükben. Ezért mérik például egyes helyeken a világban már a boldogság szintjét, mint a sikeres társadalom jellemzőjét. A kulturális tőke ereje pedig hozzájárul a „boldogság-érzethez”. Csak ha ilyen gondolatok vetődnek fel, akkor a hagyományos szemléletű közgazdászok azonnal tiltakoznak, hiszen kit érdekel az emberek boldogsága, – ami egyébként sem mérhető objektív módon, és főleg nem modellezhető, – ha „dübörög a gazdaság”. Azt ilyenkor természetesen nem veszik figyelembe, hogy a „dübörgő gazdaság” esetleg hatalmas környezetkárosodással, vagy a többműszakban dolgozók egészségromlásával jár együtt! Azt persze nem említik, hogy a makromutatók, mint például az általánosan használt GDP is rossz mutató. Egyébként is az alapkérdést így kellene feltennünk: van-e egyáltalán értelme az olyan gazdasági sikereknek, amelyeket az emberek többsége a saját életében nem érzékel? Vagyis: miért fontos, hogy a gazdaság jól működjék, nem az emberekért? Azért, hogy a kérdésre választ tudjunk adni, vizsgáljuk tovább a gazdaság, a versenyképesség és a puha tényezők kapcsolatrendszerét!

A gazdaság lehet, hogy önmagában zárt rendszer, de nem független más rendszerektől: legalább két rendszernek, a társadalomnak és a természeti környezetnek feltétlenül része, eleme. Külön előadás témája lehetne, hogy a természeti környezet és a gazdaság kapcsolata milyen, és milyen kárt tud okozni egy erőteljesen növekvő gazdaság a természeti környezetben. Éppen ezért ha csak a gazdasági eredményeket hangsúlyozzuk, nagy hibát követünk el. Példaként Kínát említhetném, ahol az erőltetett ipari fejlesztés miatt akkora a környezetszennyezés, hogy szinte élehetlenné váltak egyes városok.

A gazdaság nagyobb rendszerek része

A gazdaságot, a társadalmat és a természeti környezetet együtt kell tehát vizsgálni ahhoz, hogy objektív képet kaphassunk nemcsak a gazdaság, hanem a társadalom és a környezet állapotáról is, azaz a tágabb értelemben vett fejlődésről.

A gazdasági és a társadalmi eredményeket pénzügyi és a fizikai tőkével szoktak együtt említeni. A pénzügyi tőke a társadalom vagyona, a bankrendszer működése; a fizikai tőke pedig az intézményrendszer, az infrastruktúra, a gyárak, az iskolák, kórházak és művelődési intézmények értékét foglalja magában. Emellett azonban létezik egy további nagyon fontos tőke, a humán tőke – vagy jobb, ha inkább humán vagyonnak nevezzük –, amelyre nagy figyelmet kell fordítanunk ahhoz, hogy sikeres lehessen a gazdaság is. A humán vagyon jellemzője a társadalmi, a közösségi és a kulturális tőke.

Versenyképesség

Gondolom, Önök is naponta hallják a rádióban, a televízióban, hogy javítani kell Magyarországra

versenyképességét. Essen hát pár szó a versenyképességről is! De vajon tudjuk-e, hogy mit is jelent ez a fogalom? Ha megkérdezem akár a közgazdász kollégáimat, akár a politikusokat, hogy mit értenek versenyképességen, általában anynyi definíciót kapok, ahány embert megkérdeztem. Ez nem csoda, hiszen a szakirodalomban sincs egységesen elfogadott meghatározás. Ennek oka, hogy másképpen kell egy fejlett ország versenyképességével foglalkozni, mint egy kevésbé fejlettel. Fel kell tenni azt a kérdést is, hogy mi a célja az adott nemzetnek, mit akar elérni. És a versenyképesség kapcsán nem lehet pusztán az a cél, hogy növeljük a GDP-t. A hagyományos nézetrendszer, amely úgy hangzik, hogy azzal versenyezzen egy ország, amije van, nagyon veszélyes.

A mi régióinkra nézve azt javasolják a nyugat-európai elemzők, hogy nálunk van sok okos és nagyon olcsó ember, tehát mi versenyezzünk ezzel. Ez életveszélyes, mert ezzel leépítjük a magyar humán vagyont. Hiszen ez a tanács magyarul azt jelenti, hogy olcsó bérű emberekkel csábítsuk be a

külföldi tőkét, amely aztán az itt megtermelt profitot hazaviszi. Ez viszont nem teszi lehetővé a humán vagyon megerősítését, egészségi állapotának javítását, tudásszintjének emelését, hiszen erre nem jut elég forrás. Ennek ellenére azt hiszem, Önök is figyelemmel kísérik a bérekkel, béremeléssel kapcsolatos vitákat, melyekben rendre előkerül, hogy vigyázat, ne emeljük túl a béreket, mert nem leszünk versenyképesek. Ha a bérek leszorításával vagy alacsonyban tartásával versenyez egy ország, az azt jelenti, hogy romlik az életminőség, romlik az életszínvonal, mert az alacsonyabb bérből kevesebb jut mindenre, amire az embernek szüksége van, ráadásul ellustítjuk vele a cégeket, hiszen nem innovációval, az agyak működtetésével, hanem a termelés olcsóbbá tételével érnek el eredményeket a külpiacon.

Nézeteim szerint a cég szempontjából sem jó hosszútávú megoldás, ha azzal versenyez, hogy keveset fizet a munkaerőnek, hanem az, ha jobban szervezi a munkafolyamatokat, minőségileg jobb termékeket állít elő nagy tudás tartalommal. Órákig beszélhetnénk arról, hogy a rendszerváltástól nap-

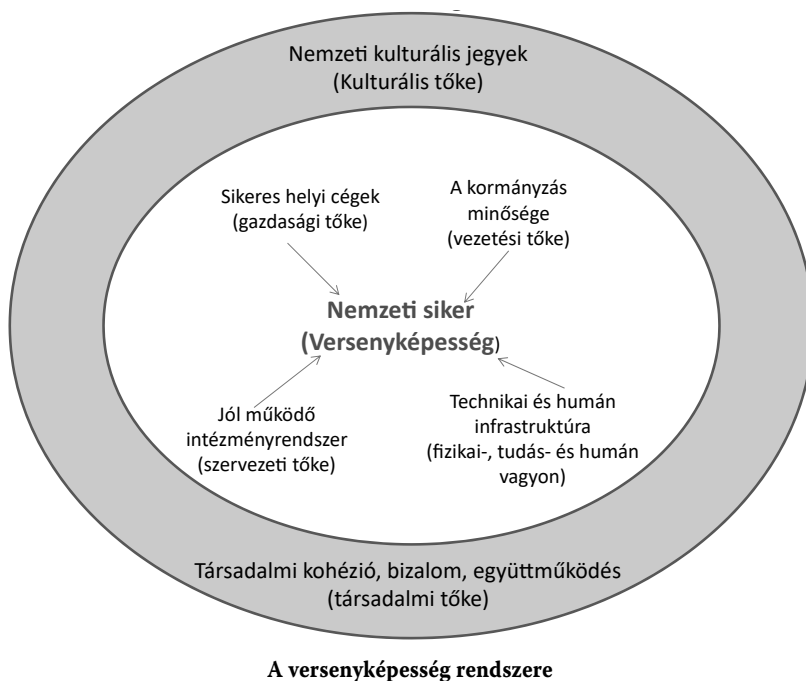
jainkig a külföldi tőke mindenhatóságába vetett hit micsoda óriási károkat okozott Magyarországnak. De rövidre fogva a gondolatsort azt gondolom, hogy a nemzetközi tanácsokkal szemben a minőséget és a tudást kellene előnyben részesítenünk akkor, amikor nemzeti versenyképességi stratégiát választunk: azaz minőséggel és tudással kellene versenyeznünk és nem mennyiséggel.

Értékközpontú szemlélet

Van egy japán mondás, ami jól kapcsolódik az eddig elmondottakhoz. Így hangzik: törekedjünk arra, hogy mindennap valamit csináljunk egy kicsit jobban, mint ahogy tegnap csináltuk. Az eredményt pedig nem kell feltétlenül mennyiségi mutatókkal mérni – lehet, hogy az az eredmény, hogy jobban érezzük magunkat attól, hogy gördülékenyebben oldottunk meg valamit, és már most arra gondolunk, hogy holnap mit fogunk jobban csinálni. Az emberi kreativitás, a jobbításra való törekvés, az értékrend mind olyan erőforrások, amelyek nehezen foghatók meg GDP,

adósság és egyéb mutatókkal. Viszont ha az emberek jobban érzik magukat a bőrükben, akkor motiváltabbak a munkahelyükön, ami jót tesz a gazdaságnak is. Tehát két legyet ütünk egy csapásra: a minőségközpontú, értékközpontú szemlélet úgy erősíti a gazdaságot, hogy egyben a társadalmi haladáshoz is hozzájárul.

A minőségközpontú, értékközpontú szemlélet ezért maga is versenyképesség javító tényező éppen úgy, mint a tehetséges lakosság. De a nemzetközi elemzések arra is figyelmeztetnek, hogy a következetes nemzetépítő politikusi magatartás is döntő szempont. Például egy amerikai szerző megvizsgálta, hogy miért van az, hogy Finnország, amely az első világháború előtt még szegény, fejletlen ország volt, mára az egyik legsikeresebb európai állam lett. Azt találta, hogy a finn „csoda” titka, hogy a mindenkori politikában, pártállástól függetlenül, konszenzus alakult ki abban, hogyan kell sikeressé tenni Finnországot. Az általánosan elfogadott vélemény pedig az volt, hogy a siker feltétele a színvonalas oktatás és korszerű tudás, és az erre építő gazdaságfejlesztés. Ennek köszönhető, hogy a finn oktatási rendszer ma Európában követendő példa. Eredményeképpen felszínre kerülnek és hasznosulni tudnak a lakosság képességei. Ez a politikusi magatartás pedig maga is tipikus puha versenyképességi tényező, amelynek eredménye makromutatókkal közvetlenül nem mérhető, viszont jelentősen járul hozzá nemcsak a gazdaság, hanem a társadalom egésze versenyképességének javulásához.

Társadalmi tőke

Korábban említettem, hogy a társadalmi tőke fontos versenyképességi tényező, és bár mérésére csak kérdőíves felmérésekkel és

interjúk segítségével van lehetőség, a versenyképességben játszott szerepét nem lehet figyelmen kívül hagyni. A nemzetközi versenyképesség kutatók éppen ezért vizsgálják is állapotát, erősségét. A svájci Versenyképesség Kutató Intézet, az IMD legutóbbi, 2018 évi kutatásai szerint a vizsgált 63 ország között Magyarország e tekintetben az 52. helyen van. Finnország a 11., Ausztria a 7.-dik. Érdeemes felfigyelni rá, hogy összefüggés érzékelhető az általános versenyképességi helyezések és a társadalmi tőke erőssége között. Azok az országok, amelyek versenyképesség tekintetében elég jól állnak, a társadalmi tőke tekintetében is jól szerepelnek. Ez arra enged következtetni, hogy a társadalmi tőke versenyképesség-alakító tényező is, azaz az emberek közötti bizalom feltétlenül megjelenik a gazdasági eredményekben.

Mit értünk röviden a társadalmi tőkén? Ez is olyan társadalmi jelenség, mint a versenyképesség: ahány ember beszél róla, annyi definíciót ad rá. A meghatározások azonban abban megegyeznek, hogy a társadalmi tőke nem az egyének értéke, hanem közösségi érték, vagyis az emberi kapcsolatok minőségét méri egy adott szempont, a bizalmi szint szerint. A társadalmi tőke mérése, értelmezése szempontjából fontosak az úgynevezett informális baráti kapcsolatok vagy közösségi kapcsolatok, városon, falun belüli együttműködések, a civil szervezetek elterjedtsége és közösségerősítő szerepe. Fontos továbbá tudni, hogy a társadalmi tőke lassan épül fel, de nagyon könnyen tönkretételhető. Hangsúlyos eleme a bizalom, a közös értékek, az együttesen vallott hitek, viselkedési normák és a közös kultúra. Mindebből következőleg az erős társadalmi tőke általában együttjár a szolidáris, a bajban összetartani, a válságnak ellenállni képes közösségek létrejöttével. Ennek gazdasági haszna is van, hiszen ahol van erős társadalmi tőke és

vannak ellenálló közösségek, ott a rengeteg külső, váratlan hatás, veszélyhelyzet, amely hatással van a gazdaságra, társadalomra egyaránt, könnyebben kivédhető. Ezért nem mindegy, hogy milyen egy országban a társadalmi tőke, és ezért fontos az is, hogy – bár nem könnyű – próbáljuk megmérni erősségét.

Miért fontos még a társadalmi tőke? Azért, mert mindig vannak leszakadó rétegek, problémás emberek, az erős társadalmi tőke pedig csökkenti az elmagányosodás esélyeit, támogatja a közösségi szolidaritást és együttműködést. Emellett komoly jelentősége van annak is, hogy a közösségi tőke, társadalmi tőke segíti az alulról jövő kezdeményezéseket. Ha mindez nem lenne elég meggyőző, orvosok és pszichológusok bizonyítják, hogy az erős társadalmi tőke jót tesz a fizikai és a lelki egészségnek is. Ez megint csak puha tényező, nehezen mérhető, de azért léteznek erre nézve megbízható felmérések, melyek ezeket a véleményeket igazolják.

A kultúra, mint gazdaságélénkítő tényező

A kultúra maga is a társadalmi tőke része, amit több oldalról is igazolhatunk. A közgazdászok beszélnek olyan nemzeti kulturális jegyekről, mint a vállalkozó szellem vagy a változásoktól való félelem, vagy arról, hogy a társadalmi normák egyformán érvényesülnek-e minden esetben: például a vezetőkre, a főnökökre ugyanazok a követelmények vonatkoznak-e, mint a beosztottakra, az átlagemberekre. Ezeket a jellemzőket a társadalmi kutatások kulturális jegyeknek szokták nevezni. De beszélhetünk regionális kultúráról, lokális értékekről, lokális hagyományokról, de szervezeti, intézményen belüli kulturális jegyekről is. A szigorúan vett kultúrán azonban elsősor-

ban az épített és örökölt kultúrát, a művészeti és egyéb hagyományokat értjük. Ezzel összefüggésben divatos témává vált az ún. kulturális turizmus, amely közvetlenül is hozzájárul a gazdaság bővüléséhez. A szűken vett kultúra, a nemzeti múlt hagyományai, a művészeti értékek minőségi, versenyképes termékeket jelentenek egy ország számára. Olyan termékeket és kapcsolódó szolgáltatásokat, amelyek magas tudástartalmat, nagy hozzáadott értéket képviselnek. Egyben úgy termelnek export bevételt, hogy helybe jönnek értük a „vevők”, vagyis a turisták. Ilyen módon valójában – ha a makromutatókról beszélünk – sokkal nagyobb GDP-növekedést lehet velük előállítani, mint egy összeszerelő ipari tevékenységgel. A másik fontos dolog, ha felidézzük a sokak által ismert Maslow-i szükségletpiramist, akkor azt látjuk, hogy a kultúra igényes munkahelyeket teremt. A kulturális területen az egész emberre szükség van, nemcsak a kezét vagy az idegeit veszik igénybe, mint egy gyártósoron, hanem a kreativitása, a gondolatai is hasznosulnak. Rendkívül fontos viszont, hogy terepet adjunk a helyi – hangsúlyozom: a helyi – kezdeményezéseknek. Ne egy távoli központból, mondjuk Budapestről akarják azt meghatározni, hogy egy kis faluban mi a „helyi érték”, mire kell büszkének lenni, mit kell megmutatni a turistáknak. Említsük még meg az egyéni kultúrát, mint kultúrajellemzőt is. Ezzel kapcsolatban mostanában divatos téma az „okos városok” (*Smart Cities*), ami nem más, mint a kreatív közösségeknek a gyűjtőpontja. Amikor ez a téma kerül szóba, azt szoktam mondani, hogy rendben van, de ne csak az „okos városokról” beszéljünk, hanem beszéljünk az okos, kreatív, érték-megőrző és értékteremtő falvakról is! Örömmel tapasztalom, hogy mostanában ezt a gondolatot már a politikusok is emlegetik.

A természeti környezettel nem törődő gazdasági növekedés

Organikus, humanisztikus gazdaság szemlélet

Összefoglalásként egy-két gondolatot szeretnék útravalóul hangsúlyozni. Ha a versenyképesség fontosságát hallják említeni, akkor nyugodtan érveljenek azzal, hogy a versenyképességnek az egyik legfontosabb tényezője a kultúra és tágabb értelemben annak a kerete, a társadalmi tőke. Azzal is nyugodtan érvelhetnek, hogy oda-vissza hatásról van szó, mert a puha tényezők, a kulturális és közösségi tőketényezők jó hatással vannak a gazdasági eredményekre, éppen ezért érdemes a gazdasági eredményekből áldozni a kultúrára. Viszont ha az azonnali gazdasági eredmények miatt rövidtávon olyan döntéseket hoznak, amelyek rombolják ezeket a kulturális elemeket, az nagyon veszélyes helyzeteket teremthet. Amikor megszorítások vannak, akkor az általános gyakorlat szerint honnan szokás elvenni a pénzt? Többnyire az oktatásból, a kultúrából és a rokon területről. Lehet, hogy így rendbe hozzuk pillanatnyilag egy a költségvetési hiányt, de hosszú távon óriási károkat okozunk. Tönkre-

tesszük ugyanis azokat a társadalmi tényezőket, amelyekre a gazdasági-társadalmi haladás hosszabb távon építhető.

Nem megyünk semmire azzal, ha csak azzal dicsekedhetünk, hogy milyen jók a gazdasági eredményeink. A gazdaság nem önmagában való dolog, a gazdaság azért van, hogy jobban éljenek az emberek, hogy általában az ország polgárai boldogabbak legyenek. Nemcsak egy szűk vállalkozóközönségnek a boldogságáról kell, hogy szólnjon a gazdasági siker! A gazdaság is akkor működik jól, ha hozzájárul a társadalom egészének egészségéhez is.

Nagyon nem jó dolog az, amikor egy ország vezetésében telje-

sen szétszabdadjuk a rendszereket, minden tárca egyetlen részterületért felelős, pedig a gazdaság és a társadalom rendszert alkot, amelynek egyes részei egymással kölcsönös oda-vissza hatásban vannak. Jól szervezett kormányzás esetén ennek meg kell jelennie a kormányzati munkában is, amire megvannak a korszerű szervezeti-vezetési módszerei. Ilyen például a projektmenedzsment, a mátrix-szervezet, de ilyenek a minőségirányított vezetési rendszerek is. (TQM rendszerek.)

Nemrégiben találtam egy Európa-térképet, mely az 1890-es évek gazdasági eredményességéről adott képet, melyet visszamenőleg vizsgáltak a kutatók. Az azonos színnel jelölt országok egy szinten vannak fejlettségben: eszerint Magyarország (akkor még Nagy-Magyarország) és környéke Skandináviával volt egy fejlettségi szinten. Jó lenne, ha ismét ott tarthatnánk. Ehhez azonban komolyabban kellene vennünk a versenyképesség puha tényezőit, közöttük a kultúra gazdasági-társadalmi szerepét. Két kapcsolódó idézettel búcsúozom: Egry József így fogalmazott: *„Egy nemzetnek nemcsak az a fontos, hogy vannak-e értékei, hanem az is, hogy vannak-e az értékeinek megbecsülői.”* Gárdonyi Géza pedig a következő fontos igazságot mondatta Dobó kapitánnyal: *„a falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében.”*

Köszönöm, hogy meghallgattak.

PROF. DR. CSATH MAGDOLNA a Szent István Egyetem Emeritus professzora és a Nemzeti Köszolgálati Egyetem magántanár kutató professzora, a Prágai Közgazdaságtudományi Egyetem vendégprofesszora, valamint a Versenyképességi Tanács tagja. Érdeklődési és kutatási területei elsősorban a versenyképesség és gazdasági stabilitás, a gazdaság, mint nemzetbiztonsági tényező, az állami szektor és a közszféra stratégiai menedzsmentje, innovativitása és minőségbiztosítása témaköröket ölelik fel. De foglalkozik a kisvállalkozások szerepével a modern gazdaságokban, és kutatja üzleti környezetük alakulásának főbb tendenciáit. Versenyképességi kutatásai között kiemelkedő helyen szerepel az ún. puha tényezők, közöttük a kultúra és a társadalmi tőke versenyképességet befolyásoló szerepének vizsgálata. A „Jó állam” kutatás keretében „A gazdasági stabilitás és versenyképesség” munkacsoportot vezet a Nemzeti Köszolgálati Egyetemen. 2015-ben a nemzetgazdasági minisztertől a „Magyar vállalkozásokért”, a köztársasági elnöktől pedig a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetését kapta meg.

Aranyhomokon vezet az út Százszorszépföldre

A kulturális gazdaságfejlesztés két példája Bács-Kiskun megyében

Bács-Kiskun megye északi térségei a főváros viszonylagos közelségének előnyeit élvezik, míg déli része „kiesik a vérkeringésből”, amit sem az országhatár, sem pedig Szeged viszonylagos közelsége nem tud ellensúlyozni.

A megye 119 települése közül 22 város, melyek közül a legrégebbi Kalocsa, amely nagyjából az államisággal egyidős, míg a legfiatalabb Mélykút, mely 2009-ben csatlakozott a városok sorához; a megye népességének 68%-a lakik városban.

A megyében kiemelt szerepet kap a mezőgazdaság, a változatos természeti adottságoknak köszönhetően mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés lényeges szerepet tölt be.

A zöldségfélék közül Bács-Kiskun megye legjellemzőbb terméke a fűszerpaprika, hungarikumaink sorában is helyet kapott a Kalocsai fűszerpaprika-örlemény, csakúgy, mint a kecskeméti Piros Arany és Erős Pista.

Jelentős a szőlőtermesztés is, e térség is része az ország bortér-

képének. A „kecskeméti” kajsziabarack, és a belőle készített barackpálinka világhírnévre tett szert. Bács-Kiskun az ország egyik legnagyobb állattartó megyéje, a legtöbb lúd, kacsza, házinyúl és méhcsalád itt található. Ezek a mezőgazdasági jellemzők képezik az alapját az alább bemutatott két egyesületnek is. A hagyományok megtartása ma is része a kultúrának, a helyi kézművesek napjainkban is folytatják az olyan régi mesterségeket, mint a szalma- és kosárfonás, mézeskalács-készítés, kékfestés. A megye

dinamikusan fejlődő székhelye Kecskemét. Az Alföld szívében fekvő megyeszékhely sajtáságosan magyar mezőváros. Gazdasági jelentősége és munkaerő felszívó ereje meghatározó a térsége szempontjából. Olyan nagy magyaroknak volt szülővárosa, mint a Bánk bán írója, Katona József, vagy a világhírű zeneszerző-, zenepedagógus, Kodály Zoltán. Neves képzőművészeket ihletett meg település, híres építészek tervezték épületeit, sajtáságos hangulatúvá alakítva a várost.

Az északi példa: Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesület

Az Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesületet a Kecskeméti kistérség huszonkét települési önkormányzata alkotja, s immár tizenkilenc esztendeje, 1999 novemberében jött létre. A települések összehangolt fejlesztése érdekében elsődleges feladata a térségi kapcsolatok erősítése, a helyi erőforrások felkutatása. Támogatja a regionális és kistérségi szempontból fontos fejlesztéseket, koordinálja az ehhez kapcsolódó tevékenységeket. Felkutatja a hazai és nemzetközi pályázati lehetőségeket; kialakítja, megvalósítja a közös területfejlesztési, vidékfejlesztési programokat. Tevékenységében hangsúlyos szerepet kap az ismeretterjesztés, az agrárstruktúra- és vidékfejlesztés, turizmusfejlesztés, kis- és középvállalkozások támogatása, térségi rendezvények, fórumok, kiállítások szervezése is.

Kiemelt fontosságú feladatának tekinti, hogy elősegítse a térségi kézműves alkotók termelő-piacra jutását, marketing tevékenységüket összehangolja és munkásságukat megismertesse a lakossággal. Az egyesület bemutatja, megeleveníti a térség hagyományait, kultúráját

a különféle rendezvényeken. Ezen célok egyik fontos eleme a lakosság egészséges táplálkozásának elősegítése, a helyi identitás erősítése, a lokális termékek előnyben részesítése, a rövid ellátási lánc erősítése a térségben.

Az egyesület további fontos feladata a térségi turizmus fellendítése, melynek kiemelkedő eleme a kiváló helyi alapanyagokat felhasználó gasztronómia és falusi turizmus népszerűsítése. Tevékenységével hozzájárul a kistérségi települések

szorosabb együttműködéséhez, erősítve a térségi kohéziót. Azzal, hogy elősegíti a települések fejlődését, a helyi gazdaság élénkítését, nemcsak az adott település, hanem az egész kistérség fejlődéséhez is hozzájárul.

Az egyesület munkatársai rendszeresen ellátják információval a helyi és országos újságokat, honlapokat, rádiókat, televíziókat. Tájékoztatókat készítenek, gondoskodnak terjesztésükről, hivatalos weboldalt és facebook profilt működtetnek. Az egyesület elnöke Szemereyné Pataki Klaudia, Kecskemét polgármestere. Munkatársai: Hamzáné Lakó Judit titkár, Orosz Edina pályázati referens, Gyöngyössy Eszter rendezvényszervező és Budai Eszter ügyviteli manager.

Az Egyesület online ajándékkatalógust működtet *Aranyhomok Portéka – a térség ajándéka!* néven. Elsősorban üzleti, önkormányzati reprezentációs célra kínál ajándékokat, csomagokat a helyi termelők, kézművesek kiváló minőségű termékeiből. A térségben a *Háztájját az asztalra!* program biztosítja a piacra jutási lehetőséget az ab-

módszereit, praktikáit, biztosítva ezzel az egészségesebb, boldogabb élet lehetőségét.

Népszerű programok

Az egyesület nyár elején rendezi meg sikerrel az *Országos Tojás Sokadalom – Tojásfesztivál* eseményeit a Tojásszövetséggel és a Hírös Tojással közös szervezésben, Kecskemét főterén.

Ilyenkor „minden a tojáról szól”, arról az élelmiszerről, amit a szakemberek az egyik legfontosabb tápláléknak tartanak. Az elmúlt év fesztiváljának első napján az immár hagyományos óriásfőzessel kezdődött a tojás népszerűsítése. Rekord született, azaz 1300 adagnyi étel, melyet be is jegyeztek az országos rekordok közé „*A legnagyobb méretű tojáspörkölt – Kodály Zoltán kedvenc gombás tojásos étel*” címmel. A *Múzeumi tojáskörút* keretében a város négy múzeumának tematikus kiállítását ingyen látogathatták a résztvevők, sőt pecsétet kaptak, amiért cserébe pedig egy doboz tojást vehettek át.

ban részt vevő termelők számára. Ehhez nyújt segítséget az online marketing, az egységes megjelenés, a térségi rendezvényeken való szereplés. 2014 óta működik az egyesület szervezésében a Kecskeméti Tanyai Termék Piac, mely minden csütörtökön látogatható Kecskemét főterén.

Természetesen az egyesület törekszik a megújulásra, ezért újabb és újabb programokat is szervez a jól bejáratott, népszerű rendezvények mellett.

Új kezdeményezések

2017-ben első alkalommal rendezte meg a Hírös Város Turisztikai Központ és az Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesület a *Húsvétoló a régi Városi Mozinál* elnevezésű programot, mely bőségesen kínált minden korosztály számára érdekes elfoglaltságot. A színpadi műsorok mellett játékokkal, kvíz-kérdésekkel, aszfaltrajzzal, tojáskezeséssel, tojásfestéssel, kézműves foglalkozásokkal szórakoztatták a kicsiket, nagyokat egyaránt. A rendezvényen helyet kapott az Aranyhomok Portéka Térségi Tanyai Termék és Kézműves vásár is.

Szintén első alkalommal szervezték meg az elmúlt évben a „lek-

várkonferenciát” *Így főzzük mi a lekvárt a kajsi hazájában* címmel, melynek célja a gyümölcsök befőzésének népszerűsítése, a lakosság aktivizálása volt. Bár a konferencia új elem, az egyesület által szervezett *Aranyhomok Térségi Lekvárversen*y évről évre növekvő sikert arat.

Bugac önkormányzatának közreműködésével 2017-ben először nyílt lehetőség arra, hogy az *Aranyhomok Portéka Kézműves és Termelői Vásár* huszonkét térségi termelő és kézműves részvételével kedvezményes feltételek mellett megjelenjen Európa legnagyobb hagyományörző rendezvényén, az *Ősök Napján*.

Az egyesület csatlakozott „*A legszebb konyhakertek*” – *Magyarország legszebb konyhakertjei* elnevezésű országos jelentőségű programhoz, mellyel felvállalt egy nemes ügyet, melynek célja a kiskertek, konyhakertek újra értékkel emelése. Az országos mozgalom nem csupán a versenyről szól, hanem arról is, hogy felhívja a figyelmet azokra a lelkes kertművelőkre, akik fáradságot nem kímélve művelik konyhakertjüket, gyümölcsöseiket. Ezek a gazdák olyan mintát mutatnak, melyet érdemes átörökíteni a jövő generációinak, megőrizve a kertkultúra hagyományait,

Már húsz alkalommal szervezte meg sikeresen az egyesület a *Térségi Kertészeti és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásárt*. E rendezvény legfőbb szándéka, hogy a látogatók megismerjék a környező települések értékeit, sokszínű kulturális és turisztikai kincseit, vonzerőit, azokat a helyi és térségi gazdákat, kézműveseket, akik minőségi, biztonságos, e tájegységre jellemző alapanyagokból készült és egyedi termékeikkel magasabb kulináris és esztétikai élményt nyújtanak tudatos vásárlóiknak.

A *Hírös Hét Fesztivál* ad helyet a nagyszabású térségi seregszemlének, amelyen minden nap más-más település mutatkozik be faházakban, jurttában. A kertészeti, élelmiszeripari és kézműves termékek, települési értékek, különlegességek mellett a települések kulturális és hagyományörző csoportjai, előadói, zenekarai is bemutatkoznak.

A *Kecskemét Város Napja* programsorozathoz kapcsolódva minden évben változatos, hagyományörző programokkal várják az érdeklődőket az *Őszi Helyi Termék Ünnepen*. Ilyenkor Kecskemét főterén minden korosztály számára érdekes és szórakoztató, az őszi betakarítási munkálatokhoz kapcsolódó programokkal készülnek: többek között szőlőpréssel, must- és borkóstolással, kukoricamorzsolással és -darálással.

Az *Aranyhomok Portéka Tanyai Termék és Kézműves Vásár* minőségi ajándék- és élelmiszerkínálattal várja vásárlóit. Kapható – a teljesség igénye nélkül – kerámia, zsúri-zett népvándorlás kori ékszermásolat, kecsketejes szappan, textil termék, női kézműves ruházat, rongyszőnyeg, báb, bőrműves termék, ásványékszer, fatál, mézeskalács. Olyan kulináris különlegességek is várják a vásárlókat, mint a méhészeti termékek, mézes puszedik, lekvárok, savanyúságok, házi tehénsajtok, füstölt húskészítmények, hidegen sajtolt olajok, lisztek, homoktövis készítmények, szörpök.

Az egyesület már három éve kap meghívást a Csepeli Önkormányzat által szervezett Hungarikum Fesztiválra: Budapesten is nagy sze-

rettel és érdeklődéssel fogadják a Kecskemétről és térségéből érkezett gazdákat és kézműveseket.

Az egyesület gyakran együttműködő partnerekkel közösen valósítja meg céljait. Fentebb láttunk példát a Kecskeméti Katona József Múzeummal közös munkára, a család nemzetközi napja (május 15.) alkalmából megrendezett *Térségi versmondó versenyt* a Katona József Színház, a Hírös Város Turisztikai Központ és az Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesület közösen szervezte. A jó ügynek olyan személyeket nyertek meg, mint *Sirkó László*, Bács-Kiskun Megyei Prima Díjjal és Magyar Arany Érdemkeresztrel kitüntetett színművész, vagy *Buda Ferenc Kossuth-díjas költő*, a *Nemzet Művésze*.

Az egyesülettel partnerségben a Nemzeti Művelődési Intézet többek között Bács-Kiskun Megyei Értéknapot szervez, illetve különböző programokra ajánl fel különdíjat.

A több napos rendezvényeken a települések és a szervezetek példamutató összefogása révén mindig gazdag és egyedülálló programmal várják a vendégeket, amellyel tovább tudják vinni Kecskemét és térsége jó hírét. Egy-egy jól sikerült kiállítás megrendezésével az egyesület hozzájárul ahhoz, hogy a térség országosan is a figyelem középpontjába kerüljön.

Az elmúlt húsz évet 2017-ben, a *Térségi Összetartozás Napjával* méltóképpen megünnepelték. Híntókon utaztak a települések polgármesterei, mellettük „csőszfiúk” és „csőszlányok” a települések zászlóival, de a felvonuláson pados kocsik, szekér és egy zenekocsi is részt vett. A felvonulókat *Szemereyné Pataki Klaudia* polgármester asszony köszöntötte. Az ünnepi tortát lajostmizei grillázmester készítette. A térségi termékek kóstolója a kecskeméti korbács piacon várta az érdeklődőket, amelyet a Katona József Múzeum közreműködésével rekonstruáltak.

„Közös örökségünk, Kecskemét és térsége települései” címmel készült egy kiadvány, amelyben a huszonkét település külön oldalakon mutatkozik be. A Katona József Múzeummal együttműködve a *Hírös Hét* közel 90 éves történetét és a kistérség hozzá kapcsolódó történetét is feldolgozták. A kiadvány korabeli fotókkal, térképpel, történeti, kulturális áttekintéssel, a települések bemutatkozásán kívül idegenforgalmi kínálatukkal, szálláslehetőséggel, látnivalókkal kiegészítve jelent meg.

Bács-Kiskun megye északi részén tehát jól működik a települések együttgondolkodása és -cselekvése által mozgatott kulturális-közösségi alapú gazdaságfejlesztés. De vajon mi a helyzet délen?

Dél lehetősége: Százszorszépföld Egyesület

A 2016-ban Bács-Kiskun megye déli részén, önkormányzatok és vállalkozások együttműködésével létrejött Százszorszépföld Egyesület az első lépéseit teszi a göröngyös, de ígéretes úton. Harmincnégy tagot számlál, s három járásból tizennyolc települési önkormányzat, valamint tizenhat vállalkozás képviseli magát az egyesületben. A szervezet fő célja a térség fejlődésének előmozdítása, térségfejlesztési programalkotás, és annak megvalósítása a helyi gazdasági és idegenforgalmi lehetőségek, kulturális értékek, néphagyományok mentén, továbbá egy új szemlélet meghonosítása, a régió-

marketing fejlesztése. Fontos feladat a térségfejlesztési programok megvalósításához szükséges források felkutatása is. Az egyesület aktívan részt vesz a térségben működő hagyományörző tevékenységek megismerését és népszerűsítését célzó programok, a helyi értékeket bemutató rendezvények szervezésében és megvalósításában. Céljuk, hogy a térség ismerje meg, illetve keresse a helyi termékeket és értékeket.

Térségben az erő címmel indult útjára 2017-ben egy szakmai programsorozat, mely 2018-ban is folytatódik. Kiskunhalason, az I. Százszorszépföld konferencián az egyesület tagjai többek között a helyi értékek, a helyi tudások szerepéről, a térségi összefogás jelentőségéről és folyamatairól hallhattak előadásokat annak érdekében, hogy jó példákkal találkozzva minél jobban tudják használni a helyi erőforrásokat.

A kiskunhalasi, a jánosalmi és a bácsalmási térség együttgondolkodása igen fontos Bács-Kiskun megye déli részében – jóllehet a megye északi része, főleg Kecskemét környéke dinamikusan fejlődik, a megyén belüli viszonylag nagy földrajzi távolságok miatt ennek hatása a déli területeken kevésbé érzékelhető: Bácsalmásról Kecskemétre eljutni 110 km, nyíl-

vánvaló hát, hogy dél-Bács-Kiskunnak, Felső-Bácskának össze kell fognia. Nagyon fontos, hogy a térség együtt gondolkodjon, megismerje egymás értékeit, bár az összefogás új szemléletet kíván. Mert lehetséges ugyan, hogy kicsit több pénzért lehet helyben megrendelni egy adott terméket, mint esetleg Távol-Keletről, azonban az a pénz ott marad és a helyi gazdaságot fejleszti. Bácsalmáson 2010-ben a közfoglalkoztatási programnak köszönhetően kezdődött a munka egy zöldségfeldolgozó üzemmel. 2013-ban üzletet nyitottak, s mivel modellben gondolkodnak a településen, már nemcsak olyan bácsalmási termékek vannak, melyek a feldolgozó üzemben készülnek, hanem a *Bácsalmási Portékában* képzőművészeti alkotások, kékfestő termékek, húskészítmények, méz is fellelhető. Szatyor közösséget szerveztek, és eljutottak a település határain kívülre is, megvalósult a járási szintű összefogás. Új jelölési rendszert szeretnének bevezetni a helyi termékek számára a Százszorszépföld Egyesület minden egyes tagönkormányzatát bevonva.

Az egyesület számos helyi rendezvényen végezte küldetését és népszerűsítette az elmúlt időszakban a térség hagyományait, helyi termékeit. Ilyen esemény volt *Tompa Város Napja*, a Jánoshalmi Napok, vagy éppen a kelebiai

XV. Kárpát Fesztivál. A kiváló együttműködésnek köszönhetően az egyesület olykor a Bácsalmási Turisztikai Irodával közösen mutatja be az olyan értékeket, mint a Halasi Csipke, a Bácsalmási Kékfestő Műhely vagy a nemezelés. Hangsúlyt fektetnek a természeti értékek, vidékük látványosságainak bemutatására is.

A Százszorszépföld Egyesület elnöke Fülöp Róbert, Kiskunhalas polgármestere, munkatársai Lázár Péter és Németh Szilvia.

Az utak összefutnak

2018 májusában az utak keresztezték egymást. Az Aranyhomok Egyesület megrendezte a *VIII. Helyi Termék Ünnepet és első Hungarikum Fesztivált* Kecskeméten. A nagyszabású rendezvényre meghívást kapott a Százszorszépföld Egyesület is, mely látványos,

igényes kiállítással képviselte szűkebb környezetét. Lezsák Sándor országgyűlési képviselő volt a program fővédnöke, aki megnyitó szavaiban hangsúlyozta, hogy a Hungarikum törvény a minőségről és arról az értékről szól, amely formálja életünket.

Az Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesület meghívására a Nemzeti Művelődési Intézet Bács-Kiskun Megyei Irodája és a Bács-Kiskun Megyei Értéktár közösen, egymást kiegészítve települt ki a rendezvényre. A Nemzeti Művelődési Intézet a családokat, gyermekeket szólította meg a magyar értékeket és hungarikumokat szórakoztatva népszerűsítő és megismertető játszóházával. A Bács-Kiskun Megyei Értéktár kiállítása a megyei köztudósú nemzeti értékeinket mutatta be látványos, interaktív eszközök segítségével. A látogatók megismerehették a megyéhez köthető hungarikumokat, továbbá a Bács-Kiskun Megyei Értéktárba felvett értékeket.

A színes vásári forgatag, a színpadon zajló színvonalas műsorok sora, a játszóházak, a hungarikumnak számító tradicionális ételek és italok gondoskodtak arról, hogy emlékezetes élményben részesüljenek mindazok, akik jelen voltak a *VIII. Helyi Termék Ünnepen*, mely egyben az első *Hungarikum Fesztivál* volt Kecskeméten. Teljes pompájában tárult a látogató elé az a hihetetlen gazdagság és sokszínűség, amely körülvesz bennünket Bács-Kiskun megyében, a Duna-Tisza közén.

FEKETE BEATRIX okleveles kulturális mediátor, a Nemzeti Művelődési Intézet Bács-Kiskun Megyei Irodájának módszertani referense. A kulturális élet számos területén tevékenykedett pályája során. Tanított általános iskolában, dolgozott iskolai könyvtársként, művelődésszervezőként, miközben egy ideig közművelődési szakmai egységvezetőként irányítási feladatot is ellátott, valamint tevékenykedett múzeumpedagógusként is. Szakmai megvalósítóként és projektmenedzserként részt vett több jelentős hazai és uniós pályázat lebonyolításában. Szabadidejében helytörténeti kutatásokban vesz részt, számos könyv születésében volt már része. Elnökhelyettese a kiskunfélegyházi Móra Ferenc Közművelődési Egyesületnek. Részt vett a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány által szervezett értéktáró kollégiumok munkájában.

Az arany ember öröksége

Jókai Napok Balatonfüreden

A Balaton partján számos település természeti adottságai, kiemelt turisztikai jelentősége miatt rendkívüli érdeklődésre tart számot. Kialakultak vagy formálódnak a jellemző karakterek, amelyeket sok esetben a turisztikai identitás határoz meg e településeken.

A kulturális örökség és a hagyományok ápolása fontos, hiszen ezek alapozzák meg a kulturális turizmus mibenlétét, és ezzel együtt adnak karaktert egy városnak vagy falunak. Nem könnyű olykor kitarítani ezen értékek mellett, ezekre alapozni, hiszen vannak a turizmusnak könnyebben megtartható, fenntartható irányai. Vannak olyan települések, ahol kimondottan kívánatos a turizmuson alapuló ilyenfajta kihívás, és bár másodlagos – vagy rosszabb esetben harmadlagos – a kulturális szféra, de másként a kultúra és a közművelődés nem kapna teret olyan hangsúllyal, ha nem e régióról lenne szó.

Számos helyszín van a balatoni régióban, amelyek történelmi és kulturális hagyományai, adottságai révén kiemelt szerepet kaptak az utóbbi 200 évben. Mert csaknem 200 évről beszélhetünk, amikortól a korabeli folyóiratok, társasági magazinnok tanúsága szerint a Balaton-parti

települések szerepet kaptak a fővároson túl – társadalmi és legfőképpen kulturális vonatkozásban. Ebben az időben történt a „sarokkövek” letétele Balatonfüreden. Az első dunántúli, magyar nyelvű kőszínház megépítése, a reformkori városnegyed felépítése – mindez a savanyúvizes gyógyfürdőnek, a jó klímának és kiváló fekvésnek köszönhetően. Vagyis nem egészen. Azoknak köszönhetően, akik akkor felismerték Balatonfüred adottságait és úgy gondolták, hogy a kultúra lehet a nemzeti értékek közvetítésének alapköve. Kisfaludy Sándor, Deák Ferenc, Blaha Lujza és Jókai Mór csupán néhány azok közül, akik nevükkel fémjelezték e törekvést. És micsoda törekvés volt ez! Milyen gyökereket vert ez Balatonfüred életében!

Jókai Mór kultusza Balatonfüreden

Jókai 1857-ben tett először látogatást Balatonfüreden, majd felépíttette villáját, amely a mai napig a város egyik ékköve. Jókai többnyire a nyarakat töltötte itt családjával, több regénye is kötődik a villában töltött nyarakhoz: *Az arany ember*, *a Fekete gyémántok*, *a Szegénység útja*, *a Damokosok*,

a Három márványfej, valamint számos, a fővárosi lapok számára írt elbeszélés, rege és fürdői témájú cikk született itt.

Jókai felesége halála után, 1889 elején eladta a villát Michelini János veszprémi gabonakereskedőnek, a Jókay család azonban 1908-ban visszavásárolta a nyaralót. Később állami tulajdonba került, majd 1954-ben, az író halálának 50. évfordulójára az épületben megnyitották az ország egyetlen Jókai Emlékmúzeumát.

A fel nem ismerés és a következtelen módon, a helyi kulturális értékeket háttérbe szorító szemlélet eredményeképpen történt Balatonfüred sematikus „fejlesztése” az 1950-es évektől néhány évtizedig, melynek egyes szomorú következményei ma is érzékelhetők. Minden körülményen és ideológián túl azonban Jókai Mór a város meghatározó alakja, akinek kultusza túlélte számos évtizedet – másfél évszázadot – Balatonfüreden, és vált a város identitást teremtő emblematisz személyévé, Jókai Mór villájának köszönhetően, „kövekbe vésve”. Neve minden momentumában összefügg a város fejlesztésének szellemiségével, amely az 1990-es években indult. A reformkor szellemi és épített öröksége, az értékek felisme-

rése és azok ápolása mellett mára egy valóságos kulturális negyed alakult ki a Jókai Villa környezetében – fókuszban a Villával és az Író személyével. Erre példa az 1992-ben útjára indult Jókai Napok rendezvény.

Jókai Nap

Az 1992-es, első Jókai Napot (a kezdetekkor még egynapos volt a rendezvény) már a hagyományteremtés szándékával szervezték. Az első kezdeményezések között megjelent a Füredi Hírek Jókai emlékszám (1992. május 5.) Farkas Edit, P. Herczeg Edit és Szűcs Károlyné szerkesztésében, valamint elindultak a Balatonfüredi Jókai Napok, Balatonfüred Város Önkormányzata, a Laczkó Dezső Megyei Múzeum és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös együttműködésében. Már az első alkalommal működtek azok az említett szakmai programok, amelyek kifogyhatatlan tárháznak tűnnek huszonnégy esztendeje. Megíródott a Jókai Napok első tisztelgő verse, amellyel azóta is Jókai Mór szelleme előtt teszi hódolatát egy évről évre felkért költő, legtöbbször Balatonfüred egyik kulturális partnervárosából.

Meg kell említeni a nemrég elhunyt Huszár Jánost – a „Tanár urat” –, a pápai Jókai Kör elnökét, aki előadást tartott Váli Mariról, Jó-

kai Mór kedvelt unokahúgáról, és sok éven át maradt a Jókai Napok pápai képviselője. A Jókai Emlékmúzeumban dr. Ács Anna muzeológus tartott tárlatvezetéseket – munkájával hosszú évekig támogatta a Jókai Emlékmúzeumot, és ápolta a balatonfüredi Jókai-kultuszt, csakúgy, mint dr. Fábri Anna irodalomtörténész. A Városi Könyvtár által rendezett Könyvpremierén az első évben Fábri Anna *Jókai Magyarországa* című műve debütált. (A programok felsorolása nem teljes, a hangsúlyos vagy érdekességként ható elemek olvashatók ezen írásban.) Országosan életbe lépett egy szakmai szemléletváltás, amely a gyűjtemények és a kiállítóhelyek kialakításának és újrendezésének tekintetében „nyert teret”. Tehát szerencsés módon 1987-től fokozatosan finomodva változott a kiállítóhelyek tematikája. Kiléptek a vászonpapucskos halk, püsszegést kísérő fegyelmezettsgéből, és egy látogatókhoz közeli, személyes kifejezést sok tekintetben közlő útra léptek. Egyedi képet kaptak az emlékhelyek és a hozzájuk fűződő kulturális tartalmak.

E szemléletet alapul véve a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai, Birck Edit és S. Püski Anikó alakították ki a Jókai Napok mai napig kiválóan működő szakmai ívét, tartalmi elemeit, amellyel megteremtették az értékközvetítés közművelődési alapjait is. A Jókai

Napok mintegy felvezetésévé vált a balatonfüredi Jókai-kultusz és az Emlékház szakmai szerepében bekövetkezett, fokozatos fejlődésének. A Jókai Napok előszeleként megjelent a Pannon Pantheon sorozat kiadványai között Jókai Mór *A szellem zónái* című munkája.

A Petőfi Irodalmi Múzeum együttműködése és a Madách Nap példája adott egy erős szakmai alapot a Jókai Napok indulásához. Mindezek mellett már a kezdetekkor megjelent a kulturális szféra összefogása, hiszen az említett intézményeken túl az irodalmi emlékhelyeket képviselő települések szervezetei is képviseltették magukat, így Páparól a Jókai Kör és a Komáromi Jókai Múzeum Baráti Köre. A Jókai Napok során szövődő partnerségi kapcsolatok a későbbiekben jóval szélesebb és más szférákat is érintő módon fejlődtek tovább.

1993-tól Balatonfüred Város Önkormányzata és a Petőfi Irodalmi Múzeum kapcsolata elmélyült és a Jókai Nap programpalettája még színesebb lett, köszönhetően Cserép László osztályvezető és Dr. Praznovszky Mihály irodalomtör-

ténész, muzeológus – akkor a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója – szakmai és baráti együttműködésének. A partneri kör is gyarapodott: az Önkormányzat Művelődési Osztálya, a Városi Művelődési Központ, a Petőfi Irodalmi Múzeum és a veszprémi Laczkó Dezső Megyei Múzeum együttműködésben rendezte meg a Jókai Napot, amelyben a Révkomárom Múzeumi Baráti Kör és a pápai Jókai Kör tagjai is közreműködtek. A veszprémi TIT Váci Mihály Irodalmi Színpad is tisztelt irodalmi műsorával az Író előtt, míg a balatonfüredi civil szervezetek, művészeti csoportok a későbbiekben csatlakoztak az események körül kialakult együttműködések hálózatához. 1993-ban, a második Jókai Napon a Korona vendéglőben szervezték az első „Jókai gasztronómia – ebéd – irodalmi gasztronómia” programot, amely szintén hagyománnyá vált a Jókai Napok programjainak sorában. A szlovákiai Révkomárom volt az esemény díszvendége, komáromi képzőművészek kiállítása nyílt a Közösségi Házban, míg a nagyteremben szlovákiai magyar írók matinéja folyt. Az estet az „ÉS Est” – az *Élet és Irodalom* című hetilap íróinak irodalmi estje zárta.

1994-ben kiemelt esemény volt a Jókai emlékhelyek találkozója: Komárom, Pápa, Tardona. A Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatói számára pályázatot hirdettek meg. Az irodalmi vonalat erősítette a Kalligram folyóirat bemutatkozása. Veszprém és a veszprémi közreműködők továbbra is jelentős mértékben képviselték magukat a Jókai Napon. Balatonfüredet műsor szempontjából a Bem József Általános Iskola kamarakórusa képviselte. 1995-ben a Jókai Nap szervezői látogatást tettek Révkomáromban, majd május 5-én Balatonfüreden talákoztak a határon túli szereplők. A nap programjai változatosan, egy időben több helyen is zajlottak.

Az öt éves jubileumi program még mindig egy napos volt, új elemként megjelent a kávéházi kultusz megelevenítése a Kedves cukrászdában, ahol az *Európai utas* című folyóirat munkatársai beszélgettek. A Jókai Emlékmúzeumban mutatták be a Jókai Mór és Nagy Bella házasságáról szóló dokumentumjátékot. A Jókai Nap 1997-es eseményeinek új helyszíne volt a Blaha Hotel, ahol a gasztronómiai meglepetések mellett a *Helikon* folyóirat szerkesztőjével tartottak irodalmi beszélgetést. A hagyományossá vált, esti kosztümös irodalmi est a Kisfaludy Színház, Laborfalvi Róza és Blaha Lujza örökségét volt hivatott megidézni.

A következő években további kulturális partnerségi kapcsolatok alakultak ki: Balatonfüred másik irodalmi büszkesége, a Salvatore Quasimodo Nemzetközi Költőverseny és Költőtalálkozó művészei is csatlakoztak a Jókai Napok irodalmi programjaihoz, továbbá a veszprémi Petőfi Színház művészei, illetve a balatonfüredi művészeti csoportok is állandó szereplőivé váltak a programoknak, Balatonfüred Város Koncert Fúvószenakara és az Ifjúsági Fúvószenekar mellett a Balatonfüred Néptáncgyűttes is rendszeres fellépő volt.

A rendezvénysorozat közreműködésében immár szerepet vállaltak a helyi civil szervezetek is. Nagyon szép és eredményes kezdeményezés volt 2000 májusában a Nők a Balatonért Egyesület „Az arany ember útjának” átadása a közösség javára. A Tamás-hegyen lelkes lokálpatrióták és természetvédők Jókai Mór *Az arany ember* című regényének történetére és szereplőire emlékezve sétaösvényt és pihenőpadokat alakítottak ki, a regény szereplőit megidéző módon. Ebben az évben Jókait egy másik aspektusból is megközelítették a szervezők: a színház és színművészet hangsúlyosabb szerepet kapott. Tudvalévő, hogy Jókai neje a kor ünneplott színésznője volt, így az író életének jelentős részében a színházi közegben, a színházi társadalom kapcsolatrendszerében mozgott. *Az arany ember* című darab színpadi kellékeit, a regény hangulatát megidéző kiállítás nyílt, míg az estét színházi előadás zárta.

A komáromi partnerségi kapcsolaton túl 2001-ben Kolozsvár vált a Jókai Nap főszereplőjévé. *Az Előretolt Helyőrség* című folyóirat bemutatkozásán túl számos kolozsvári kötődésű művész és költő vett részt az irodalmi beszélgetésben, ápolva Jókai örökségét.

Fotó: Kis Virág, a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft. munkatársa

A következő év egyik jeles eseménye volt, hogy kétórás irodalmi összeállítást láthattak a nézők Dr. Praznovszky Mihály válogatásában, a Petőfi Színház művészeinek előadásában, amely kizárólag Jókai humoros műveiből merített. A korabeli híradás úgy említi a délutánt, hogy milyen jó is lenne, ha ma is lenne egy Kakas Márton álnévű Jókai Móriczkánk, aki a nagy nézettségű kereskedelmi csatornákon tanítaná a mai nagyrédműt, hogy milyen az a humor, amely az életben maradás eszköze volt egykor: jó kedélyű, nem trágár, nem mocskoló, nem becületbe gázoló, hanem bölcsességgel teli, kedvesen vidám.

Jókai Napból Jókai Napok

2003-ban a Jókai Napok szakmailag kiteljesedett. Igény mutatkozott rá, hogy többnapos legyen a program. Diktálta ezt az is, hogy az első alkalommal, 1999-ben szakmai-baráti körben induló Jókai-bableves főzés megtalálta állandó helyét a programfolyamban. Dr. Praznovszky Mihály és baráti köre néhány kondér mellett, Jókai szellemét megidéző módon indította el

a programot. A Városi Művelődési Központ szervezői munkájával a Jókai-bableves főzőverseny a helyi lakosok kedvencévé vált – egyfajta „balatonfüredi majálissá”. A helyszín kiválasztása nem volt véletlen: az első néhány alkalommal a Balaton partján folyt a főzés, később azonban a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartozó Kolosa-völgyben rendezték a versenyt, ahova anno Jókai Mór is gyakran kilátogatott piknikezni családjával. A XII. Jókai Napok szervezése terén az addig együttműködő társrendezők köre tovább bővült: az Irodalomtörténeti Társaság és az Irodalmi Hagyományápolók Egyesülete is szerepet vállalt. Az irodalmi-fo-

lyóirat bemutató beszélgetések a Bergmann cukrászdába költöztek – és a mai napig itt zajlanak, ami nem véletlen: tökéletes polgári-kávéházi miliójével megfelelő hátteret nyújt e programokhoz. Ebben az évben a *Nagyvilág* folyóiratot a Quasimodo-díjas Lackfi János mutatta be. Megjelent a Jókai kiskönyvek első kiadványa, amely azóta is minden évben rendkívül népszerű az olvasók körében. Ebben az időszakban a szellemi tartalom messze túlszárnyalta az intézményi infrastrukturális hátteret. Mind az Emlékház, mind a közösségi terek tekintetében újrafogalmazásra és megújításra volt már szükség.

2004-ben a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményéből nyílt kiállítás Jókai Mór halálának 100. évfordulója alkalmából. 221 oklevelet, üdvözlő iratot, alapítványi okiratot állítottak ki. A Jókai napi könyvek második kötete *Bölcsesség és bohóság* címmel jelent meg. A bableves főzőversenyen több civil szervezet és baráti körök mérte össze főzőtudását. Szombaton Jókai halálának emlékére istentiszteletet tartottak a református Fehér templomban. A XIV. Jókai Napokon, Jókai Mór születésének 180. évfordulóján „Jókai és Petőfi a két jóbarát” szlogen jegyében zajlottak a rendezvények május 13–15. között. A délelőtti irodalmi matinén a *Forrás* című folyóirat mutatkozott be.

Petőfi, Jókai és a Nők – Kerényi Ferenc kosztümös színművét a kis-kőrösi Irodalmi Színpad előadásában láthatták a nézők. A Jókai-bab-leves főzőverseny helyszíne ekkor már a Koloska-völgy volt, ahol a főzőcsapatok megmérettetése a népművészeti együttesek fellépése mellett történt, kiváló hangulatban, számos helyi és környékbeli baráti kör, alkotócsoporthoz, iskolákhoz, sportkörök részvételével. Vasárnap „Az arany ember nyomában” kiránduláson vehettek részt a kirándulni vágyók, délelőtt pedig Jókai regényeiből készült filmeket vetítettek.

2005-től a Reformkori Hagyományörzők Társasága a Jókai Napok Állandó közreműködője. A XV. Jókai Napok különlegessége volt, hogy – végre – gyermekprogramok is helyet kaptak. A Jókai Emlékmúzeumban „Csillogó, ragyogó” címmel rendezett kézműves foglalkozáson a női viseleti kiegészítők, gyöngyhímzésű főkötők készítésében nagy örömmel vettek részt a gyermekek. Szintén ifjúsági program volt Egressy Zoltán *Három koporsó* (Jókai Mór *Találkozás ismerősökkel* című novellája alapján készült) színművének bemutatója, a veszprémi Alig Színpad amatőr ifjúsági színjátszó csoport előadása. 2007-ben Erdély volt a díszvendég.

Ebben az évben a megyei fenntartásból Balatonfüred városához került a Jókai Mór Emlékház és ezzel a későbbi években jól látható módon megújulással és fejlődéssel teljére lépett a kiállítóhely. Varázslatos módon ezzel egy időben a Jókai Napok népszerűsége a helyi lakosság körében megnőtt, látogatottsága meghatározóvá vált. A negyedik Jókai-bab-leves főzőversenyen már 49 csapat nevezett, számos civil szervezett aktív résztvevője volt a programnak.

2008-ban az ünnepélyes megnyitón dr. Bóka István polgármester bejelentette, hogy felújítják a Jókai Villát. Ezzel kezdetét vette a 20 esztendeje várt felújítási program, amely nemcsak infrastrukturális, hanem szakmai szempontból is megújulást jelentett. Ebben az évben az Arácsi városrész is csatlakozott a programhoz, a Nők a Balatonért Egyesület szervezésében kiállítás nyílt és filmvetítés valósult meg a Magyar Televízió archív gyűjteményéből. Megjelent a *Tempevölgy* folyóirat első száma, amelynek főszerkesztője előbb Dr. Praznovszky Mihály, később Tóbiás Krisztián lett, a szerkesztőbizottság elnöke pedig Cserép László. A folyóirat beváltotta a hozzáfűzött reményeket, és mára országos jelentőségű

irodalmi folyóirattá vált. 2009-től a Jókai Napok partneri kapcsolatai újrafogalmazódtak. A szokásjogon alapuló partneri viszonyok valódi, együttműködési megállapodásokkal alátámasztott, kulturális partneri kapcsolatokká váltak, mind az intézmények, mind a partner települések tekintetében. Az első ilyen formában működő „testvéri” – de nem testvérvárosi – település Debrecen volt. A Jókai Napok egyik fő protokolláris eseménye ettől az évtől kezdve minden évben az új kulturális partnervárossal történő együttműködés megkötése. Ezek a „szövetségek” nem egyetlen évre szólnak, ezt bizonyítja, hogy 9 éve tartós, élő kapcsolatok alakultak ki Balatonfüreddel. A közös munka elsődlegesen a kultúra terén történik, kiemelten a művészeti és civil csoportok, továbbá a kulturális szféra partnerintézményei között. Az oktatási intézmények együttműködése szintén példamutató, minden évben több versenyt, programot szerveznek számos partnertelepüléssel közösen. A partnerségi viszonyok sok esetben valódi baráti kapcsolatokká válnak, amelyek olykor a magánszférában is gyökeret eresztenek. Ebben az évben az események a Jókai Emlékház helyett alternatív helyszíneken valósultak meg, hiszen elindultak a felújítási munkálatok.

A kiteljesedés kora

A Jókai Napok számára ez a kiteljesedés korszakát nyitotta meg. A felújított Jókai Villa 2010 májusa óta Jókai Mór Emlékházként működik. Az országban szinte egyedülálló alkotói otthon enteriőr típusú kiállítással várja látogatóit, felidézve a szellemi miliőt, bepillantást engedve a család füredi mindennapjaiba. A kiállítás kurátorai, rendezői, szellemi munkatársai a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársai, Kalla Zsuzsanna,

Gulyás Gabriella, H. Bagó Ilona és Koczka István voltak. E. Csorba Csilla főigazgató és Dr. Praznovszky Mihály személyes kooperációjának köszönhető, hogy a Villa a frissen megújult reformkori városnegyed egyik ékkövévé vált, s ezzel párhuzamosan óriási szakmai és látogatói sikerre tett szert: a látogatottsága megduplázódott. A Jókai Napok eddig is sikeres, szakmailag elismert programjai a több épületre, utcára, városnegyedre kitérő „ÉKKŐ program” fejlesztésnek köszönhetően csodálatos, a kort hűen megidéző városmilióval és tökéletes infrastrukturális háttérrel valósultak meg a további években.

A Jókai Mór Emlékház, a Vaszary Galéria és a Városi Helytörténeti Gyűjtemény és Kiállítóhely üzemeltetésére megalakult a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft., amelynek fő profilja a frissen átadott három kiállítóhely működtetése volt. A 2010-es évben a Jókai Napok keretében együttműködést aláíró kulturális partnerváros Debrecen volt. A Jókai-bableves főzőversenyen már 52 csapat mérkőzött egymással, többségében civil szervezetek. A verseny erősödött, rangos gasztronómiai eseménnyé vált, 2010-ben már hetedik alkalommal rendez-

te a Városi Művelődési Központ. A Magyar Gasztronómiai Szövetség Veszprém Megyei Tagszervezete vezette a 7–8 tagból álló zsűrit. 2011-ben a Jókai Mór Emlékház elnyerte a Múzeum Café díjat. Ebben az évben Kecskemét volt a kulturális partnerváros, ahol Jókai Mór anno jogi tanulmányait folytatta. Kecskemét város *Forrás* című irodalmi folyóirata mutatkozott be, míg a 9. Jókai kiskönyv utazásra hívott Jókai-val Európába, tehát bemutatta, hogy miként van jelen Jókai műveiben úti élményeinek emlékezete.

2012-ben a Jókai-bableves főzőversenyen már 67 csapat vett részt. A műsorra továbbra is jel-

lemző volt, hogy naggyobbrészt a népművészetekre épült. A friss programelem a kulturális partnervárosok művészeti csoportjainak fellépése volt, amely a mai napig hagyomány. 2013-ban Szolnok városa vált kulturális partnervárossá. A Jókai-bableves főzőverseny 15. jubileumi alkalmát ünnepelte. Ugyanebben az évben három intézmény összevonása is megtörtént: a Kisfaludy Színházfenntartó Nonprofit Kft. beolvadt a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft-be, a Városi Művelődési Központ megszűnt, és a közművelődési feladatellátást szintén a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft. vette át. Ezzel a működési formával megszűntek a szervezésbeli párhuzamosságok és a különböző szakterületek egymással együttműködve munkálkodnak. A Jókai Emlékház működését így közvetlenül támogatta a közművelődési és a színházi szféra, hiszen egyazon intézményhez csatlakozott, ugyanúgy, ahogy a Jókai Napok szervezése is. A munkaterv 2013-tól eleve úgy készültek, hogy a különböző szakterületek erősségeikkel hangsúlyozzák egymást, a gyengeségek pedig felzárkóznak vagy egyszerűen megszűnnek.

2014-ben már öt évre tekintett vissza a kulturális partnervárosokkal kötött együttműködés – igazi sikertörténeté vált. Ebben az évben Gyula vált partnervárossá.

Jókai kertje termővé válik

A Jókai Napok 2018-ban újfajta missziót is teljesít. 2018 júniusától a gyermek és ifjú korosztály részére a „Kétszer kettő ezentúl öt legyen” projekt keretében Balatonfüred járásból 14 iskola vendége a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft.-nek. A projekten belül „Az arany ember nyomában” program keretében másfél éven át közel 600 gyermek vesz részt Jókai Mór *Az arany ember* című művére épülő irodalomtörténeti „kalandorképzőn”. A foglalkozások során a diákok főzik a Koloska-völgyben a Jókai-bablevest, megismerik Kokas Mártont, Jókait és művének szereplőit. A nap végére elkészítik Tímea menyasszonyi ruháját, búzát mentenek a Völgy mélyén és elkészítik Jókai Mór új kártyapakliját. Idén ősztől tervezzük a Jókai Mór Emlékház kertjének rekonstrukcióját. A kert most is megfelel az elvárásoknak, ám szeretnénk Jókai szellemét viszhozni kedves növényei formájában, közvetítve egyúttal az író kerészeti ismereteinek tárházát is.

Jókai kertje így éppolyan termővé és virágzóvá válhat, mint az általa Balatonfüredre hagyott szellemi öröksége, s az azt ápoló Jókai-kultusz a körülötte kialakult együttműködéseknek köszönhetően.

Fotók: balatonfured.hu

Debrecenből az Ajtósi Dürer Grafikus Művészek Egyesülete mutatkozott be Arácson, a gálaesten Debrecen, Gyula és Balatonfüred művészei léptek fel.

„Jókai 190”

2015-ben „Jókai 190” volt a Jókai Napok mottója, utalva Jókai Mór születésének 190. évfordulójára. Új elemek kerültek a programba: Laborfalvy Róza és Jókai Mór utazása Eötvös Károllyal (Kéri Kitty, Oberfrank Pál és Dr. Praznoszky Mihály), a Jókai hajó fedélzetén. Továbbá a rendhagyó irodalmi előadás a Jókai Emlékház kertjében, „Jókai és Franciák” címmel, E. Csorba Csilla előadásában. Hogy miért a franciák? Mert a Vaszary Galériában Picasso és Cocteau kiállítás volt és az intézmények ebben az évben Francia hetek országos eseményéhez csatlakoztak. Ebben az évben Komárom volt a díszvendég.

A XXV. Jókai Napokon Vác volt a kulturális partnerváros. Ebben az évben Balatonfüreden 18. alkalommal rendezték meg a Jókai-bableves főzőversenyt, míg Vácon a 12. Le csófesztivált. A két város színházi együttműködése a következőkben bontakozott ki – és nem zárult le.

2017-ben Győr mutatkozott be kulturális partnervárosként. A többi településhez hasonlóan nem csupán egy évre szolt ez a kapcsolat. Az intézményi együttműködések kitaranak, szoros munkatársi kapcsolatok alakulnak ki továbbra is.

2018-ban Baja került reflektorfénybe: Balatonfüred és Baja komolyzenei képviselői és néptánc együttese is mérték össze tudásukat. Balatonfüred így vált egy példátlan, ám példaértékű székhellyé a maga kedves és vendégszerető módján, a kultúra helyi értékeit képviselve, mégis országos jelentőségű kulturális hagyományokat teremtve számos partnerszervezettel együttműködésben.

KOSITZKY ANETT 21 éve dolgozik a közművelődés területén. 1997-től 2013-ig a veszprémi Városi Művelődési Központ közművelődési munkatársa, majd 2010-től az intézmény szakmai igazgatóhelyettese. Ebbéli minőségében a Városi Művelődési Központ intézményének szakmai munkája – a Dózsavárosi Könyvtár, a Cholnoky Könyvtár, a Jutasi Könyvtár, a Március 15. úti Könyvtár, Kádárta Faluház és Gyulafirátóti Művelődési Ház – szakmai vezetése volt a feladatköre. Meghívásra 2013-ban Balatonfüreden vállalt munkát, jelenleg a Balatonfüred Kulturális Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója. A Társaság intézményei, egységei: Vaszary Galéria, Jókai Mór Emlékház, Városi Helytörténeti Gyűjtemény és Kutatószolgálat, Kisfaludy Galéria, Vitorlázzeum, Kisfaludy Színház, Arácsi Népház és Kiállítóház, Kisfaludy Szabadtéri Színpad. A Társaság feladatai közé tartozik a város művészeti csoportjainak és civil szervezeteinek fenntartása és működésük támogatása, a város rendezvényeinek, fesztiváljainak, kiemelt eseményeinek szervezése, koordinációja, technikai háttér biztosítása. Munkája mellett a Balatonfüredi Turisztikai Egyesület kulturális területért felelős alelnöke.

„A höveji lányok túvel a kezükben születnek”

A höveji csipkecsodák közösségépítő és gazdaságfejlesztő szerepe

Rábaköz egy kis falujában, a több mint 750 éves Hövej településen 160 évvel ezelőtt olyan esemény történt, amely meghatározza azóta is a falu imázsát, arculatát, lakóinak életét. Mi volt ez a történet? Milyen társadalmi, gazdasági hatása lett ennek a falu életére, a közösségekre és az itt élőkre?

A településre látogatva Hövej polgármesterasszonyát, *Horváth Istvánnét* kérdeztem meg arról, hogy mit mondana el az idelátogatóknak a kézimunkájáról híres településről. Milyen értékek találhatók itt? Mi az, amiért Hövejt a falu

Horváth Istvánné

honlapján levő köszöntőjében a Rábaköz gyöngyszemének nevezi?

A falu vezetője elmondta, hogy a Kisalföld délnyugati részén fekvő Hövej települést 1257-ben kelt oklevél említi először.

A települést a központjában található barokk stílusú templom mellett még két épített örökség ékesíti, a Fájdalmas kápolna és az 1886-ban épült Lourdes-i Szűzanya tiszteletére szentelt kápolna.

Ami azonban az 1860-as évektől kezdve Hövejt ismertté és különlegessé tette itthon és külföldön egyaránt, az a sajátos technikával készült *höveji hímzés*. Ennek különleges darabjai a 2003-ban kialakított Csipkemúzeumban találhatóak. Itt látható az az emlékkiállítás is, mellyel a falu a csipkekészítés technikáját átörökítő, már elhunyt asszonyok és lányok előtt tiszteleg. Fontos a település számára, hogy munkáik mindig láthatóak legyenek az utókor számára. A Csipkemúzeum bővítése most van folyamatban: új helyiséggel bővül az épület, ahol a Hövejen még jelenleg is alkotók kézimunkái kerülnek elhelyezésre.

A falu jelképé vált höveji csipke múltját és jelenlegi sikerét az alábbi néhány kiemelt esemény és helyszín jelzi.

1867-ben Erzsébet királyné térdeplőpárnáját höveji csipkéből készítették, valamint az albán királyné magyaros szobájának is éke volt a höveji csipke.

1930-ban a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének, az antwerpeni világkiállításon aranyérmert nyert kézimunkája.

1936 tavaszán a Párizsi Magyar Katolikus Missió kiállítás keretében mutatta be Magyarország iparművészeti és népművészeti remekét, melyen a höveji csipke képviseltette magát.

1992-ben a Los Angeles-i Szent István templomba készült oltárterítő.

1996-ban II. János Pál pápa Győrben tett látogatásakor a város vezetése höveji csipketerítővel ajándékozta meg.

A Távol-Keleten, Japánban is megismerték a höveji csipkét. Tokióban 1999-től, 3 éven át,

évente bővülő höveji csipke kollekció volt megtekinthető.

2010-ben a Magyar Szabaddalmi Hivatal határozata alapján Földrajzi Árujelző oltalom alá került a höveji csipke.

2013. évben Győr-Moson-Sopron Megyei Értéktárban az első „megyerikum”.

Jelenleg a Magyar Értéktárban Kiemelkedő Nemzeti Érték a höveji csipke.

2017. szeptember 15-én a „Höveji csipkevarrás élő hagyomány” felkerült az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére.

Mi is történt az 1860-as években? Hövej asszonyai, lányai mindig is hímeztek. Mi változott meg ekkor, mi az, ami elindította a höveji kézimunkát világhódító útjára? – faggattam a település vezetőjét.

A polgármesterasszony elsőként a kezdetekről, azokról a legendákról mesél, amelyek körbeveszik ennek a jellegzetes hímezőkultúrának a kialakulását. Egyik változat szerint *Horváth Borbála* a Pozsony megyei Pusztasomorján szolgált libapásztorként és ott tanulta meg

ezt a fehér hímezést. A másik legenda szerint Barbacson, dajkaként szolgált, és onnan hozta magával ezt a technikát. Majd egyik farsangra elkészítette fehér „táncskötényét”, ami a helyi lányoknak nagyon megtetszett, lemásolták, és egyre többen viselték az egyedi hímezéstechnikával készített ruhadarabokat. Eleinte az egyszerűbb lyukhímezést – rábaköziesen „a likacsos” fehér hímezést – varrták, de az évek során továbbfejlesztették. A höveji hímezés öltéselemei: a „lukhímezés”, a láncöltéssor, a lapos öltés, melyet bársonyvarrásnak neveznek, és a huroköltés. A XX. századra kialakult a höveji hímezés jellegzetessége, a pókozás, pókolás vagy más néven a „kötés”. A pókozás nevet onnan kapta, hogy a kötépen kivágott és körbeszegett lyukakat túvel, fehér cérnával készült beszövéssel töltik ki, amely a höveji csipkét a maga nemében egyedülállóvá teszi.

A höveji ügyes kezű asszonyok kreativitását, képzelőerejét tükrözi a kézimunkák gazdag motívumvilága. A rajzolás, fércelés, kivarrás után a legnehezebb művelet, a pókozás következik. A virágminták közepén levő lyukakat pókhálószerűen beszövik. Ezeket tücsipkének

nevezik. Minden egyes motívumnak fantázianevet adtak. Ezeket a neveket mind az életből merítették: léteznek például pókos, búzavirágos, kalinkós, sarlós, boncos, csillagos, búzaszemes, szőlőfejes, tikláb, függönyös, és sok más minta. A höveji hímezésben 40-45 féle motívumot ismernek jelenleg, melyeket az ügyesebb asszonyok mind tudják varrni.

„Mindig változnak a motívumok, bővítik a pókozást is. Van, aki kettőből hoz ki egyet. Látom, hogy csinálják. Mai napig is saját maguk terveznek, rajzolnak a hímezők, és így jönnek létre az új motívumok.” – avat be a település vezetője.

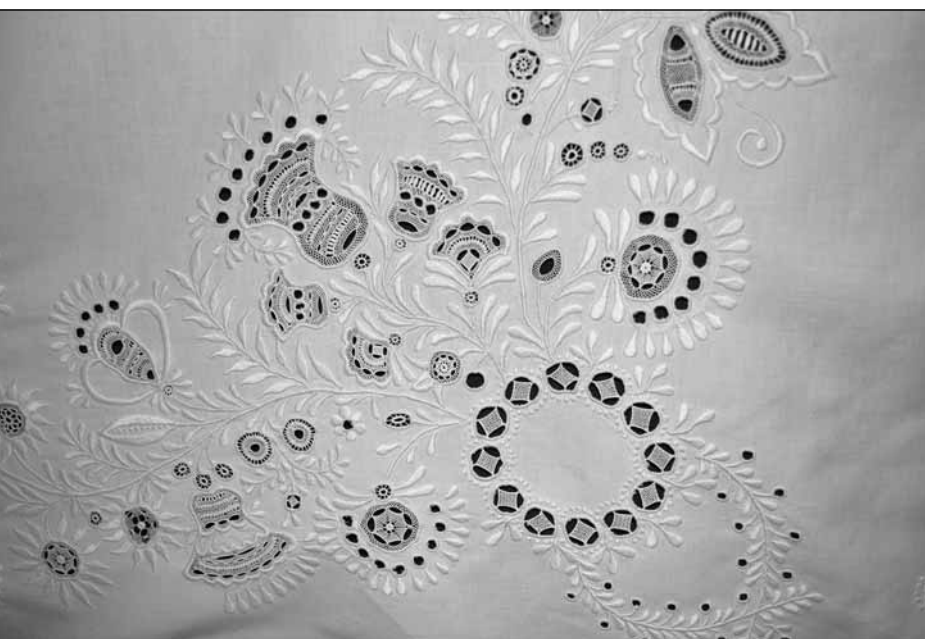
Beszélt arról is, hogy a szűkös gazdasági, anyagi helyzet is adott indítékot arra, hogy a höveji hímezés kialakuljon, továbbfejlődjön, és értékesítésük révén eljusson más településekre az országhatáron belül és kívül.

Eleinte a környékbeli módosabb családok vásárolták. Díszítette többek közt a lányok kelenyáját, a menyasszonyi ruháját, blúzait, kötényeit, a lakásban a párnákat, terítőket, az egyházi oltárterítőket, stólákat. A höveji és a kapuvári népviselet szerves részévé vált. Ezek a megrendelések a höveji asszonyoknak jó pénzkereseti lehetőséget biztosítottak.

A höveji asszonyok örömeikben, bánatukban is alkottak.

A település látképét, majd a csipke motívumait nézve éppúgy egy kör vonala, sugarai rajzolódnak ki elénk a tájban, mint a hímezésben található bekötések, pókozások formáiban.

A megjelenő körmotívumok, a fehér szín szimbólumok a tökéletességet, az egyszerűséget, az időt, a megosztottság nélkülséget, az egységet jelképezik. A kör középpontjában minden sugár együtt van jelen különleges egységben. A középpontban a kölcsönös egy-

Höveji csipke

Höveji csipke blúzon és kötényen

ségük szorosabb, egységesen vannak egymásba kapcsolódva, ahogy távolodnak tőle, a különbség picit mindig nő közöttük. Ezek a motívumok, mint jelképek kifejezik a településen élők egységét, az itt működő közösségek sokszínűségét, magát a közösséget, a községet.

Milyen civil szervezetek vannak a településen? Az egyesületek tevékenységében hogyan jelenik meg a höveji csipke? – kérdezem Horváth Istvánné polgármester asszonyt.

Elmondta, hogy az önkormányzat támogatja a településen működő egyesületeket. A már 10 éve működő *Höveji Nyaklevest*, a 2015-ben megalakított az *Önkéntes Tűzoltó Egyesületet*, *Höveji Csipkevarró Kör*t és a 2017-ben alakult *Höveji Csipke Nyugdíjas Egyesületet*, valamint a *Höveji Gyerekekért Egyesületet*. Ezek a civil szervezetek a tevékenységeik végzése során mindenhol népszerűsítik, viszik magukkal a település e kiemelt értékét: a Höveji Csipke Nyugdíjas Egyesület dalkörének fellépő ruháit például magától értetődően höveji csipke díszíti.

A hímzés hagyományának átörökítését fogalmazta meg célként az a közösség, mely 2016-ban létrehozta a *Höveji Csipkevarró Kör Egyesületet*. Fontosnak tartják, hogy az utókornak átadják a höveji kézimunka varrásának tudását és megszerettessék a fiatalokkal az alkotómunkát, továbbvigyék ezt a szép örökséget, a későbbiekben pedig ők is tovább tudják adni gyermekeiknek.

Régen a hagyományt kiskortól kezdve folyamatosan vették át a lányok azokon az alkalmakon, amikor összeültek az asszonyok hímezni. Ekkor azonban nemcsak a hímzés hagyományát, hanem a természeti környezetet is elkezdték megismerni. Ezeken az alkalmakon a beszélgetések, énekelgetés, esetleg felolvasás erősítette az összetartozást, a közösségi munkát, növelte az értékteremtés erejét.

Manapság a településen szombatoként délután 2-3 órára összegyűlnek a helyi asszonyok, lányok. A hímző, csipkekészítő közösségben 18-an vannak 7 éves kortól 65 éves korig. Az önkormányzat támogatja az egyesületet: helyet, alapanyagokat: ráámát, anyagot, tűt, fonalat biztosít a hímzést tanulni vágyók számára. *Bendesné Vörös Il-*

dikó népi iparművész ennek a körnek a vezetője, koordinátora pedig *Horváth Miklósné*.

Hövejen 25 körül van azoknak az asszonyoknak a száma, akik még helyben varrják a kézimunkát. Minden nyáron meghirdetik a Höveji Hírmondóban a csipkevarró szakkört a fiataloknak. Egyik évben az alapjait tanulják meg, a következő évben folytatják a hímzéstechnika következő fázisaival. Horváth Miklósné, Bendesné Vörös Ildikó, Varga Józsefné Marika oktatja őket. Szívesen látják a szomszéd településről is az érdeklődőket.

A polgármester asszony elárulta, hogy ő is most tanulja a hímzés technikáit. Nagyon aprólékos, odafigyelést igénylő munka ez. Sok időt, pontosságot, gondosságot, kitartást kíván a varrótól.

A Hövejen élők számára fontos – országhatáron belül és kívül is – a höveji csipke minél szélesebb körű népszerűsítése. A Csipkemúzeum helyben mutatja be csipkecsodákat. A következő évre tervezi a településen egy Csipkefesztivál megszervezését.

Az országban jelenleg Budapesten Józsa Judit Galériájában

Höveji Csipkemúzeum

Höveji Csipkemúzeum

nézhetnek meg a látogatók Höveji Csipkevarázs címmel időszakos kiállítást.

A település a 2000-es évektől folyamatosan ad ki könyveket Hövejről és a höveji csipkéről. Az egyik kiemelkedő mű a 2011-ben megjelent „Így pókolnak Hövejen” című munka. Írója Vargáné Molnár Zsuzsanna höveji lakos, a helyi Montázs Kézműhely Egyesület alapítója, a Höveji Csipke Egyesület pártoló tagja. Ő nemcsak a településen és a Kapuváron működő Rábaközi Művelődési Központban végzett munkájával, hanem könyve révén is valódi értékmentést valósít meg.

A kiadvány negyedik oldalán olvashatjuk Juhász Gyula gondolatait, inspirálva minden hagyományait őrző alkotóközösséget: „Vigyázzunk, hogy ki ne halljanak az éneklő népek, a mítoszalkotó népek, a képi asszonyok és fafaragó emberek, mert az ember hal ki velük. Őrizzük, gyűjtsük, terjesszük műveiket, tanuljunk tőlük, legyen eleven lelkiünk eleven része a nép léttől el nem különült művészete, amely önmagát mondja, mint a természet, s épp ezért bizonyossága a múltnak és maradványságának.”

A szerzőt, Zsuzsát arról kérdezem, hogy ő maga, az egyesülete, valamint a munkahelyén megforduló közösségek miként kapcsolódnak bele a hagyományörző értékteremtésbe? Milyen közösségfejlesztő hatása van a hímzésnek a környezetében?

„Közösségek a településen a múltban is voltak és jelenben is vannak. Az asszonyok és a lányok összejártak varrni. Egy családnál, háznál összegyűltek, beszélgettek, énekeltek, a gyerekeknek meséket mondtak, közben dolgoztak, hímiztek. Már ott megindult egy közösséggé válás. Ha egy nagyobb terítőt határidőre el kellett készíteni, akkor körülülték, együtt varrták. Manapság ez így nincs meg. Mindenki külön varr megrendelésre, ajándékba, vagy csak a saját örömeire. Valószínűleg ezek a háznál történő összejövetelek akkor kezdtek abbamaradni, amikor az 1930-as évektől néhány család a Magyar Asszonyok Nemzetközi Szövetségének kezdett dolgozni, majd az '50-es években közel 120-an csatlakoztak a Budapesti Háziipari Export Szövetkezethez. A szövetkezet biztosította a tagok megélhetését, viszont ezzel együtt eltűnt a höveji csipkevarrás az

egyediségtől a mennyiség fontosságáig, az alkotókedvtől a tömeggyártás, a kereskedelmi célok felé. Előre rajzolt minták alapján, kész darabokat kaptak az asszonyok, melyeken sokkal kevesebb pók volt, egy-kettő pici terítőként, elszórtan. Az volt a cél, hogy gyorsan elkészüljön az eladásra szánt termék. Ez távol állt a népművészettől. A készítő nem igazán adhatta bele a saját ízlését, az egyedi alkotások a szövetkezeti munka utáni szabadidőben készültek.

A jelenkorban is nagy feladata a régi hímzőknek, népi iparművészeknek, hogy az eredeti kerüljön továbbadásra. Egyedi megrendelések legyenek, úgy, mint annak idején mikor a kapuváriak megrendelték a fejkendőket, kelengyékét. Egy fejkendő ára akkor több mázsa búzával felért. Házról házra jártak, felkeresték a hímző asszonyokat, megnézték, hogy ki hogyan hímiz, kinek van szebb mintája, és aki a legszebb kézimunkát készítette, attól rendeltek. Régen népviseletre sokat áldoztak az emberek. Értéket képviselt a számukra. De nemcsak a hímzésnek volt értéke, hanem annak a személynek is, aki tudott hímizni. A hímzés rangot, büszkeséget is adott nekik. Ma is vannak a faluban – igaz kevesen – akiknek törzsvásárlóik vannak, megrendelésre is dolgoznak. A hagyomány-

Vargáné Molnár Zsuzsanna

őrzés, értékteremtés és értékátadás mindig is fontos volt számomra. Mind egyesületemmel, mind pedig a művelődési központban végzett munkámmal is arra törekszem, hogy felhívjam a figyelmet értékeink megismerésének és megőrzésének fontosságára, a közösségek jelentőségére. Ennek érdekében több szakkör, klub működését biztosítjuk, számtalan civil szervezettel, intézménnyel tartjuk a kapcsolatot, s valósítunk meg hagyományörző és megújító, valamint új kulturális és közösségi értékteremtő programokat. Szinte nap mint nap folyik nálunk valamilyen alkotómunka. Ez azért is jó, mert az alkotással is közösség teremődik, a közösségekben folyó alkotás boldogabbá teszi az embert, s a boldogság kapcsolatban van a sikerrel, a célok elérésével.” – részletezi Vargáné Molnár Zsuzsanna, aki a csipkevarrás művészetére iránt elkötelezett Montázs Kézműhely Egyesület munkájáról, eredményeiről is beszélt:

„Az egyesület tagjaival több, mint 10 éve dolgozunk együtt. Fő célunk az, hogy olyan foglalkozásokat biztosítsunk a gyermekeknek, amelyben hagyományos technikák mellett a modern technikákat is megismerhetik, valamint, hogy minden tagunk egyre szélesebb körben bemutathassa azt a területet, amellyel foglalkozik. Az egyesület tagjai között számos szakember található, de többségük kézműves: van köztük foltvarró, fazekas, papírcsík technikával és articsóka technikával dolgozó, forgácsdísz készítő, gravírozó, horgoló, mézeskalácsos, ékszerkészítő és festő, grafikus is. Mottónk is lehetne: mindennap alkotni valami szépet és maradandót, olyat, amely a készítőnek is és másoknak is egyaránt örömet okoz. Höveji tagjainkon kívül több településről fogtuk össze azokat a személyeket, akik ugyanazon célért dolgoznak: az értékteremtésért és értékátadá-

sért. Nagyon sok foglalkozást tudunk már magunk mögött, melyeket nemcsak gyerekeknek, hanem felnőtteknek is tartunk. A kézművességet képviseljük vásárokon, kiállításokon, fesztiválokon és egyéb különböző rendezvényeken. A Montázs Kézműhely Egyesület székhelyileg Hövejen van bejegyezve. Minden olyan rendezvényen, ahol a megjelenünk, ott Hövejt és a höveji csipkét is képviseljük. Hozzánk hasonlóan több ilyen programon vett részt a Höveji Nyakleves is. A főzőversenyeken általában zsúrizik az asztalokat: hogyan terítene meg, hogy állítják fel a standot a résztvevők. Ahol ők főznek, ott mindenhol megjelenik a höveji csipke. Az ételek, sütemények tállai alá höveji csipketerítőt tesznek, illetve ott vannak azok a könyvek, melyek a höveji csipkét és a falut is népszerűsítik.

A rendezvényekre mindig viszünk egy-egy olyan terméket, amely Hövejhez kapcsolódik. Ezek főként kisebb terítők, ajándéknak is kiváló szalagok, könyvborítók, könyvjelzők, mobiltartók vagy ékszerek, amelyet még napjaink modern emberei is viselnek.

Az elmúlt években Hövejen és számos más településen is rendszeresen tartottunk kézműves foglalkozásokat gyerekeknek. Több alkalommal szerveztünk kiállításokat,

Höveji csipkés könyvjelző

melyekre Kapuváron a művelődési központban és a múzeumban került sor, de már több más településre is van meghívásunk. Állandó megvalósítói vagyunk a nyári táborok kézműves foglalkozásainak, illetve számtalan iskola rendhagyó technika óráinak.

Múzeumpedagógiai foglalkozásokat is szerveztünk, amelyben szintén előkerültek a höveji csipkemotívumok: egy-egy feladatban megrajzolták ezeket vagy egyéb más technikákkal készítették el a virágmintákat.

A höveji csipkevarrás kellékei

Tagjaink is feldolgozzák a höveji csipke motívumokat. *Fábián-né Domán Herminát* említeném, vagy emelném ki, aki papírcsík technikával dolgozik. Munkái tükrözik a magyar népi hagyományokat, annak forma- és motívumvilágát. Több olyan alkotást készített már, amelyen egy-egy pókozásos mintát gondolt újra.

Az óvodás korosztálytól a középiskolás korig szólítjuk meg a gyerekeket, de felnőtteknek is tartunk foglalkozásokat. Az óvodásoknak mesékhez kapcsolódó kézműves foglalkozásokat, az iskolásoknak olyan alkotó foglalkozásokat tartunk, amelyek során különböző technikákkal, anyagokkal ismerkedhetnek meg, s elsajátíthatják a mesterfogásokat. A gyerekek számára 1-1 alkotó feladattal mindig készülünk, legyen szó előadásról, fesztiválról, vásárról, kiállításról. Szívesen veszünk részt olyan programokban, amelyhez valamilyen módon lehet kapcsolni az alkotást. Egyik alkalommal például a Höveji Csipke Egyesület munkáiból nyílt kiállításon azt a feladatot kapták a gyerekek, hogy válasszanak ki egy pókot és rajzolják le. Először is rá

kellett jönniük, hogy a pók a höveji csipke egyik eleme, ki kellett választaniuk egyet a kiállítási anyagokból, s azt le kellett rajzolniuk. A feladat segítségével megtekintették a kiállítást, a rajzolással pedig maradandóbbá váltak a Hövejről kapott információk. Nagyon szép munkák születtek.

A gyerekeket mi nem tanítjuk hímezni, de többen is vannak a faluban, illetve a Höveji Csipke Egyesületben, akik a höveji csipke készítésébe is beavatják az érdeklődőket. Nem egyszerű, mert a fiataloknak más az érdeklődési körük, és – a saját gyerekeimnek is – egyre kevesebb szabadidejük van, ezek a csodálatos kézimunkák viszont nagyon munkaigényesek. Én abban nőtem fel. Anyukám és nagymamám is varrt. Tőlük tanultam az alap-öltéseket. Régen a lányok már kisgyermekkorukban a ráma mellett ültek, hogy a csipkés virágok varrását megtanulják, még játék közben is figyeltek, kérdeztek. Nemhiába mondták, *a höveji lányok tüvel a kezükben születnek*. Az a jó, ha valaki már gyerekkorban látja, megtanulja, aztán később is alkalmazza a technikát.”

Kérdésemre, hogy milyen jövőbeni tervek, álmok fogalmazódnak meg az egyesület tagjaiban, Zsuzsa így felelt:

„A Montázs Kézműhely Egyesület folyamatosan nyújt be pályázatokat, hogy minél több helyen be tudjuk mutatni tagjaink alkotásait, köztük a höveji csipkét. Szeretnénk elérni, hogy az alkotás örömet másokkal is megismertessük. Kapcsolatba léptünk a Soproni Kézműves Műhelyekkel, ami egy új, kézműveseket összefogó szövetség. Előfordulhat, hogy a közeljövőben ott is tanfolyamokat, szakköröket tarthatnánk, népszerűsítve a csipkevarrást is. Jelenleg a Montázs Kézműhely Egyesületben nem tartunk képzéseket a hímzés megtanulásával kapcsolatban, de próbáljuk minél több helyen népszerűsíteni azt.

Terveink között szerepel, hogy olyan modernebb dolgokat is készítsünk, melyek közvetítik ezt az értéket, megmutatják, milyen motívumokat tartalmaz a höveji csipke. Gondolok én itt az ékszerekre, a csipkemotívumok megjelenésére táskákon, faliképeken, egyéb díszeken, vagy akár mézeskalácson. Folyamatosan keressük az anyagokban rejlő lehetőségeket, tervezzük, hogy más, modernebb anyagokra, használati tárgyakra és olyan viseletdarabokra is rákerüljenek ezek a motívumok, melyek napjainkban is hordhatók. Eddig is készültek már menyasszonyi ruhák, menyecskekendők, gyűrűpárnák, blúzok, stólák, egyházi karinkek, oltárterítők. A szakralitásban folyamatosan van rá igény, ott nem megy ki a divatból. A höveji asszonyok képzelőtehetségét tükrözi a csipke gazdag motívumvilága, amelyből bőven válogathatunk napjaink alkotásaihoz is. Úgy gondolom, hogy a népi hagyományokat modern formában bemutató darabok újszerűsége hozhat sikert, sokak érdeklődését felébresztheti a kézimunka iránt. Fontosnak

Höveji Csipkemúzeum

Kovácsné Pócza Ágnes

tartom, hogy tegyünk azért, hogy a höveji csipke fennmaradjon, továbbéljen napjainkban.”

A Höveji Csipke Egyesületről, az egyesületben folyó oktató tevékenységről, valamint a höveji csipke mintakincsének újszerű felhasználásáról az egyesület elnökszövegét, Kovácsné Pócza Ágnes népi iparművészt kérdeztem.

„A Höveji Csipke Egyesületet 2014-ben Dr. Némethné István Erzsébet alapította. Jelenleg a kapuvári Művelődési Központban tartjuk kéthetente a foglalkozásainkat, ahol a tagok összegyűlnek, mintákat rajzolnak, segítik egymás munkáját, ide jönnek azok a népi iparművészek is – Farkas Katalin, Véghné Lőrincz Ágnes –, akik tanítják a többieket a hímzésre, az újabb motívumokra, pókokra.

Alapító tagok közül kiemelném Szigethy Istvánné népi iparművészt, a Népművészet Mesterét, Hövej Díszpolgárát.

Kapuváron a Pátzay Pál Általános Iskolában két tanévben is volt hímzőszakkör Farkas Katalin népi iparművész vezetésével, melyen több tanuló is részt vett, az elkészült alkotások év végén kiállításra kerültek. Készült ismeretterjesztő kvíz kártya, amely 32 megyerikumot – köztük a höveji

csipkét – mutat be játékos formában.

Folyamatosan vannak tanfolyamok Győrben – az Iparkamarában – Véghné Lőrincz Ágnes népi iparművész vezetésével. Sopronban a Pedagógusok Soproni Művelődési Házában heti három órában tanítom a höveji hímzést.

A Földművelésügyi Minisztérium által kiírt pályázaton indultunk, és lehetőséget kaptunk oktatásra Budapesten, melyen várakozáson felüli számban vettek részt érdeklődők. A sikerre való tekintettel még újabb továbbképzésekre is sor került.

Ennek keretében elkészült egy Mintagyűjtemény, mely a kezdő hímzőknek nyújt segítséget az indulásnál. Segítségével már a saját ízlésüknek megfelelően használhatják belőle az alapmotívumokat. Nagyon fontosnak tartjuk az eredeti mintakincs megőrzését.

Tagjaink rendszeresen részt vesznek országos pályázatokon, ahol már több elismerésben részesültek. A Hagymányok Háza által szervezett zsűrizéseken is eredményesen szerepelünk.

A Budai Várban évente rendezésre kerülő Mesterségek Ünnepe is népszerűsítjük a höveji csipkét.”

2017-ben „folkTRENDS! – A hagyomány a régi, a stílus új” címmel a Földművelésügyi Minisztérium által szervezett divatbemutatón került bemutatásra az a kollekció, melyet Kovácsné Pócza Ágnes tervezett. Ezzel a kollekcióval indult és nyert a minisztérium által kiírt viselettervezésre és -készítésre kiírt hungarikum pályázaton is.

A pályázatra benyújtott modern stílusú ünnepi és hétköznapi ruhadarabokat a hagyományos höveji motívumokkal díszítette, illetve kiegészítőket tervezett hozzájuk.

A blúzon, stólán, ruhákon, a fülbevalón, az övön a túldíszített-

séget kerülve jelenik meg a höveji csipke motívumainak sokfélesége. Korosztálytól függetlenül viselheti minden nő ezeket a darabokat. A divatos, de a tradicionális hagyományt is megjelenítő kollekcióról készült képeket nézve most is az jut eszembe, hogy milyen hatalmas értéket kaptak az itt lakók, kapott az országunk, a világ őseinktől, mely ma sem veszíti el ragyogását ebben a tömegkultúrával eltelt világban.

A höveji csipke meg tudta őrizni egyediségét. A sokszor megélhetést biztosító kézimunka a kezdetektől fogva a különlegességével hívta fel magára a figyelmet. Höveji helyi terméke napjainkban is egyértelműen az itt élők kulturális és gazdasági erőforrása, amely – szerepénél fogva – egyben összekötő kapocs, kiemelt kellék további újabb társadalmi, közösségi és gazdasági folyamatok generálásához is.

„A hagyomány a régi, a stílus új” címmel rendezett divatbemutatón

Höveji csipke fülbevaló

Ebben a kis rábaközi „csipkefaluban” a női kezek, a női lelkek által készített kézimunkákban az a magyar kulturális érték van, mely fejlesztőleg tud hatni nemcsak a helyi, hanem a régió kulturális turizmusára is. Az idelátogatók számára ez a kulturális termék nagy vonzóerő. Rajta keresztül megismerhető az itt élők hagyománya, kultúrája, betekintést ad a helyi kulturális gazdaságfejlesztés eredményeibe. Az egyes eseményeken keresztül a látogató interaktív módon kapcsolódhat be a höveji csipke készítésének folyamatába, és egyedi élményekkel távozhat, hogy majd újra visszatérjen...

Már 160 évvel ezelőtt megerősítették az itt lakók, hogy közösségük által létre tudnak hozni egy maradandó kézműves kultúrát, egy helyi értéket, egy alkotó folyamatot. A höveji csipke nemcsak összefogja a település lakosságát, hanem megélhetést is biztosít az ezzel foglalkozóknak, a település nevét pedig ismertté teszi szerette a világban. Az elmúlt évtizedek történései megmutatják a mai kor emberének, hogy összefogva, közösségekben, elődeink útját és hagyományait követve, azt megőrizve, de a modernitást is beleszöveve, de a fenntartható fejlődés, az értékmegőrzés és értékteremtés.

HORVÁTH ISTVÁNNÉ 1956-ban született, a kapuvári gimnáziumban érettségizett, majd Sopronban gyógyszerügyi asszisztens képzést végzett. 1990-ben polgármesterré választották, társadalmi megbízatásban látta el a tisztséget 2006-ig. Hövej kis lélekszámú település, ezért fontosnak tartotta a közösségek megerősítését, a fiatalok helyben tartását és ennek érdekében 1999-ben óvodát hozott létre, infrastrukturális fejlesztéseket valósított meg. Célja volt a helyi kulturális identitás megőrzése, a höveji csipke fennmaradása, és ennek szellemében hozta létre 2003-ban a Csipke Múzeumot. 2014-es polgármesteri választásokon újra indult, s mint társadalmi megbízatású polgármester a szülőfaluja fellendítésért tevékenykedik. Fontos számára a civil szervezetek megalakulásának kezdeményezése, mert a közösség megtartó erejét ebben látja. Munkájával segíti a helyben működő civil szervezetek működését, közülük két szervezet tevékenységében pedig aktívan szerepet vállal.

VARGÁNÉ MOLNÁR ZSUZSANNA a Rábaközi Művelődési Központ művelődésszervezőjeként 17 éve foglalkozik kulturális programok szervezésével. Több projekt szakmai vezetője, projektmenedzser. A közművelődési diploma mellett tanító – vizuális nevelés diplomával, játszótér- és kézműves foglalkozás vezető végzettségekkel is rendelkezik. A höveji Montázs Kézműhely Egyesület vezetője, melynek legfőbb célja a tagok egyedi alkotásainak népszerűsítése, kézműves foglalkozások, rendhagyó órák, mesterség-bemutatók, játszótérek, nyári táborok alkotó és sport foglalkozásainak megszervezése, lebonyolítása. Saját vállalkozásban is a kézműveséget népszerűsíti. A hagyományos tárgyi kézművesség megújítását, továbbfejlesztését tekinti egyik legfőbb céljának. Több éven keresztül volt a balatonberényi Erzsébet-táborok és zánkai Talentum-tábor egyik szakmai vezetője, ahol a tehetséges gyermekek felkarolásával is foglalkozott. Ő írta az „Így pókolnak Hövejen” című könyvet, mely hozzájárult ahhoz, hogy a höveji csipke elindulhasson a hungarikummá válás útján. Ezért, valamint a közösségért végzett munkájáért 2011-ben és 2014-ben emlékéremmel jutalmazták.

KOVÁCSNÉ PÓCZA ÁGNES a höveji csipkekészítés fortélyait szülőfalujában Hövejen, édesanyjától tanulta. Az elmúlt években munkája elismeréseként 2010-ben a népi iparművész címet kapta meg, 2011-ben Kézműves Remek díjban részesült, 2016-ban a Kézműves Krisztály Vándordíjat érdemelte ki. A Soproni Pedagógus Művelődési Ház Népi Diszító Alkotó körét 2011-től vezeti és tanítja a höveji hímzést. 2014-től a Höveji Csipke Egyesület elnöki feladatait látja el.

TÓTHNÉ BODA ÉVA MÁRIA művelődésszervező, közösségfejlesztő. 2004-ben művelődésszervezőként végzett a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai János Tanítóképző Főiskolán. Közösségfejlesztést Kunbábonyban a Civil kollégiumban tanulta meg. Jelenleg az ELTE PPK közösségfejlesztő szakán humánfejlesztő szakirányba folytat tanulmányokat. Szülőfalujában, Szilban az Önkormányzatnál dolgozott 2018-ig kulturális és rendezvényszervezőként. Szili-kút Népfőiskolai egyesület vezetőségének tagja. 2018-tól módszertani referensként dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Győr-Moson-Sopron Megyei Irodájában.

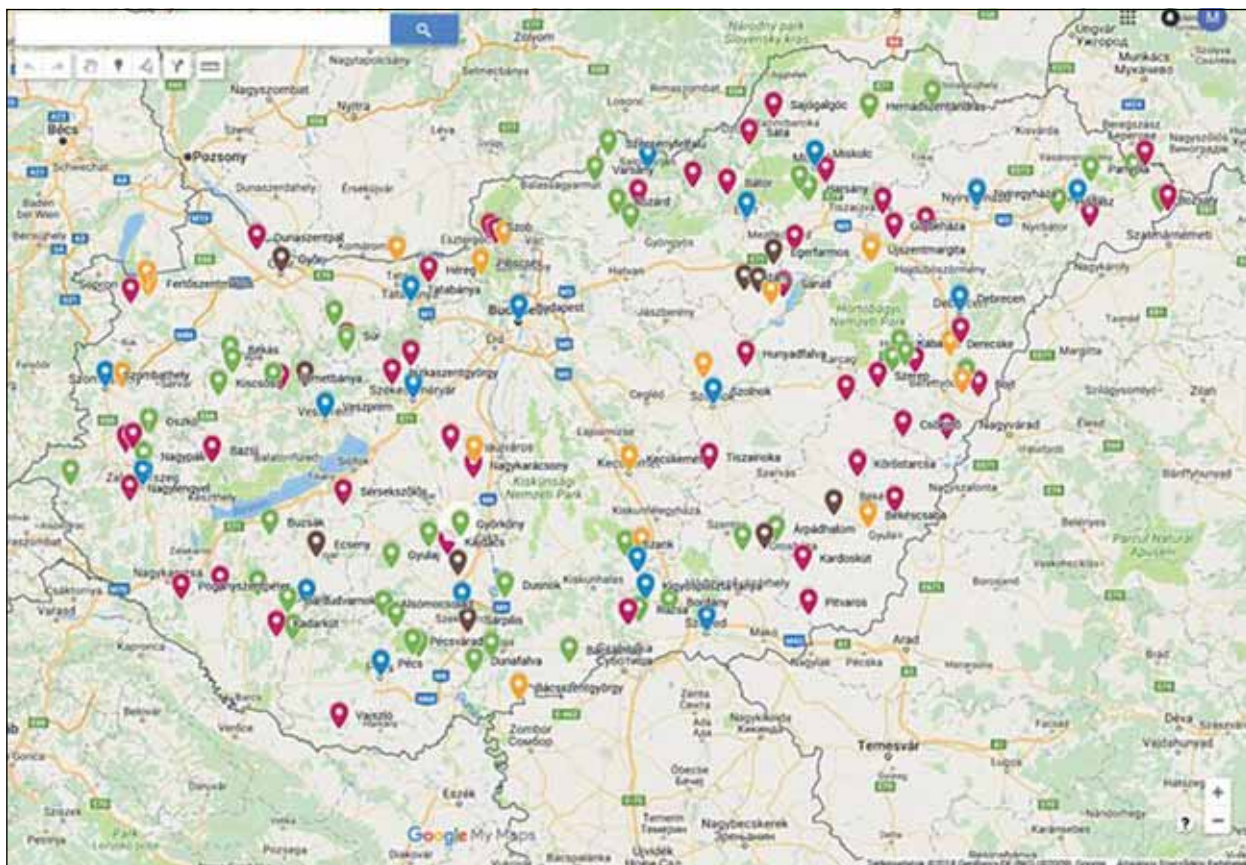
„Jót, s jól”

Látóutak társadalom- és kulturális gazdaságfejlesztő hatása

Öt év 12 alkalma alatt 48 – a települését és annak jó gyakorlatait bemutató – méltán büszke polgármester, 63 útkereső település polgármestere, 37 közművelődési intézmény, 39 civil szervezeti vezető, az országos hálózatban dolgozó 85 munkatársunk részvétele, 36

meglátogatott település, számtalan megismert településfejlesztési és közösségi jó gyakorlat, felbecsülhetetlen értékű közvetlen tapasztalat és kapcsolat – nagyjából ez a mérlege a Művelődési Intézet által 2014 és 2018 között szervezett látótúrsorozatnak.

A Nemzeti Művelődési Intézet 2014 óta szervez rendszeresen tapasztalati tanulásra építő programokat, ún. látóutakat az ország különböző településeire. A látóutak célja helyi jó gyakorlatok mélyebb megismerése és

az adaptálhatóság elősegítése. A programok másfél naposak, résztvevői körüket polgármesterek, önkormányzati képviselők, kulturális, közművelődési és civil szervezetek és intézmények képviselői, önkormányzati kollégák, valamint a Művelődési Intézet munkatársai adják. A településeken jellemzően maga a polgármester kalauzolja a látóutak résztvevőit. Az írás a tapasztalati tanulás e rendhagyó formájának öt év alatt összegyűlt tanulságait összegzi.

„A szabadidő hasznos eltöltésétől” a tapasztalati tanulásig

Mielőtt annak bemutatására térnénk rá, hogy miért, és milyen eredménnyel, hozadékkal szervezte e látóutakat a Művelődési Intézet, és hogy e 36 település jó gyakorlataiban mik voltak a közös elemek, szólnunk kell magáról a módszerről, a tapasztalati tanulás e formájáról, de mindenekelőtt arról, hogy milyen előzményeket követően, és milyen környezetben kezdte meg újjáéleszteni az Intézet a közösségi művelődés

2014. Kiscsősz

fogalomkörét? Mi készítette arra, hogy szemléletformálás céljából a látóutak megszervezését kiemelt feladatnak tekintse?

56' után vagyunk. Bebizonyosodott, hogy a kultúrában sem működnek a szovjet rendszerből egy az egyben átvett erőszakos módszerek.

A közművelődés vagy akkori használatlalt a népművelés, mint az akkori hatalom kultúráján belüli speciális operatív rendszere, fontos szerepet játszott Magyarország teljes népessége életében. Jelen volt a nagyvárosokban, a falvak-

ban, a gyárakban, üzemekben és a szovjet típusú termelőszövetkezetekben is. A pályájuk elején lévő szakmabeliek számára talán már nehezen elképzelhető, de a táncos rendezvényektől a teadélutánokon át a táboroztatásig, a színházi estéktől a mozivetítésig, a „felvilágosító előadásoktól” a központosított piros betűs állami ünnepekig gyakorlatilag minden művelődési formáig, mint a „szabadidő hasznos eltöltéséért”, a népművelő szakma volt a „felelős”.

E tekintetben tevékenységének legfontosabb szerepe a tudatformálás volt egy fölülről irányított rendszer kiépítésével, központi programok segítségével, az ehhez kapcsolódó technikákkal és eszközrendszerrel. Ideológiai célja is volt: „A mindenoldalúan képzett szocialista embertípus létrehozása” (sic!). Nem véletlen terjedt el szakmán belül az a humoros mondat, hogy „azé a nép, aki megműveli”- amely egyébként egy régebbi politikai szlogent „fordított át”-magának. Tagadhatatlan ugyanis, hogy ez a központosított kulturális hálózat komoly sikereket ért el mindaddig, amíg a hatalomnak szüksége volt rá, s a településeken a népművelő olyan népszerű ember volt, hogy a 80-as évek elejétől már érezhető folyamatos forráski-

2014. Az oszkói Szőlőhegyen

2014. Oszkó

vonások ellenére, az első szabad választások idején megválasztott országgyűlési képviselők majdnem fele rendelkezett népművelői végzettséggel – de ne szaladjunk ennyire előre!

Útkeresés

A 70-es évek második felében ebben a szakmában is elindult egy erjedés, egy útkeresés. Voltak olyan szakmai műhelyek, akik a helyi közösségek kulturális igényeit, szükségleteit fontosabbnak érezték a mindennapok bevett népművelői gyakorlatánál. Részen önkéntelenül is visszanyúltak a hazánkban már egyszer szervesült kulturális közösségi gyakorlatokhoz és a még itt-ott fellelhető régi közösségi formákhoz, olyanokhoz, mint például az olvasóköri és a dalárdák, de felkaroltak olyan ifjúsági „mozgalmakat” is, mint a beat és a táncházmozgalom. A Makovecz Imre, Balipap Ferenc és Beke Pál nevei által fémjelzett „Nyitott Ház” mozgalom is ilyen szakmai alapokon állt.

A 80-as években már folyamatos forrongásba, változásba került a szakma. Hasznos és olykor hangos vitákon keresztül, lassan kristályo-

sodott ki – elsősorban Beke Pál munkásságának és személyiségének is köszönhetően –, a közösségi művelődés fogalma, mely egyre gyakrabban merült fel a szakma gondolkodásában.

Jött a rendszerváltás és a szakmánk látszólag szinte lubickolt a változásokban, ám valójában válságba került. Régi szerepét elveszítve, talán részben sem tudatosan, egy széles szakmai spektrumon nyitott. Egyszerűen életben akart maradni. A szakmánknak rövidesen már annyi neve lett, mint

annak a bizonyos „harminchárom nevű” embernek. Minden felsőoktatási intézményben volt képzés, ám mindenütt mást oktattak más néven, más tankönyvekből: a végzett diákok pedig lettek művelődésszervezők, közművelődési előadók, kulturális menedzserek, művelődési menedzserek, közösségfejlesztők, rendezvényszervezők... ugyanabba a szakmába igyekezték. Ennek is köszönhetően történhetett, hogy sem a társadalom, sem a döntéshozók többsége nem tudta és bizonyos értelemben ma sem tudja már értelmezni ezt a professziót.

Méltóságkereső

Ebben az időben szakmai hátterintézményünk a Magyar Művelődési Intézet, a mi „Mamink” élére Beke Pál került. Nehéz időkben, mégis jókor volt jó helyen, ahogy szokták mondani. Beke Pál igazgatósága alatt sikerült sokunkkal megértetnie a közösségi művelődés általa elképzelt szerepét és lehetséges fontosságát.

Az egész életével szűrte át azt a felismerést, amely szerint a jövő

2014 Túrístvándi

2015. Az Oszkói Hegypásztor Kör Egyesületnél vendégségben

„népművelőjének” legfontosabb feladata a helyi kulturális közösségek megerősítése, segítése lehet. Munkájának kiinduló pontja a társadalmi hasznosság, célja pedig az önmaga értékét felismerő, ezért magára büszke és energikus közösségek megteremtése, összekapcsolása, amely révén, a kultúra sajátos eszközrendszere segítségével, akár egyfajta társadalmi rehabilitáció is elérhető.

Számunkra Ó, Beke Pál, a „Mél-tóságkereső”, – hogy egyik legfontosabb munkáját idézzük –, hozta el a közösségi művelődés, mint szakma megértéséhez szükséges talán legjobb gyakorlatot, a „látóutat”.

A módszer

Látóút, mint kifejezés és módszer a szabadművelődés jeles képviselőjétől, Karácsony Sándortól ered sokak szerint, ám Beke Pál vezette be újra és honosította meg a 90-es években a közművelődés területén.

Mi is az a látóút? – hallani gyakran e kérdést, és rá a bizonytalan választ, hogy az egyfajta tanulmányút. E tévhitiek eloszlatására érdemesnek látjuk először is a látóút fogalmát a tapasztalatcsere

és a tanulmányút fogalmától megkülönböztetni.

A *tapasztalatcsere*, eszmecsere vagy megbeszélés mindig egy elméleti és gyakorlati tapasztalat egybevetésére törekszik, minden esetben jelen van egy tapasztalat-megosztási, és a saját tudásanyag felülvizsgálatának belső folyamata. Előnye, hogy könnyen transzformálható tudást közvetít, jelentős ismeretbővüléssel jár, hozadéka a személyes kapcsolatok gazdagodása.

A *tanulmányút* valamilyen ismeret, eljárás mélyebb, behatóbb

megismerésére irányul, a résztvevők valamennyien érintettek és érdekeltek a tárggyal kapcsolatban. Eredménye: új, mélyebb tudás, új ötletek, a tárggyal kapcsolatban kritikai észrevételek megfogalmazása.

Ezen ismérvekkel szemben a *látóút* olyan tanulási folyamat, amikor is a résztvevők, (akiket valamilyen közös érdek, érdeklődés köt össze) *egy-egy jó gyakorlat megismerésén keresztül* szereznek új ismereteket, tapasztalatokat, kapcsolatokat. Maga a tudás- és tapasztalatszerzés egy cselekvésen alapul. Elutazik, helybe megy, meghallgatja, megtekinti, megtapintja, kipróbálja, elgondolkodik, kérdéseket fogalmaz meg akár önmaga, akár a települése számára arra vonatkozóan, ha gyakorlatba ültetnék a látóút tanulságait. Valamennyi látóút célja a szervezők részéről a látottak, tapasztaltak alapján a későbbi, *saját tevékenységbe illeszkedő adaptálási folyamat* ösztönzése, támogatása.

Tehát a látóút egy tapasztalati vagy cselekvő tanulási folyamat a résztvevő aspektusából, mely folyamatban újfajta tudást, készségeket sajátít el, valamint a közvetlen ta-

2015. Jövőnek átmentett örökség Oszkón

paszталatra építve értékeket közvetít. A látóút résztvevője, a „tanuló”, a tanulási folyamatba sokkal inkább bevonódik, mint szemlélődik.

Megoldáskeresés

A látóutak esetében a jó gyakorlatoknak kitüntetett szerepük van, hiszen a résztvevők az út során azt járják körül, azt tanulmányozzák, hogy egy *adott problémára adott válasz milyen módszer segítségével vált sikeressé.*

Általánosan elterjedt fogalomértelmezés szerint a jó gyakorlat olyan innovatív folyamat, módszer, cselekvés és eszközhasználat, mely a gyakorlatban kipróbált, több éve sikeresen alkalmazott, dokumentált, ezért más intézmények, közösségek által eredményesen adaptálható, továbbfejleszhető, fenntartható.

A Nemzeti Művelődési Intézet jó gyakorlatnak tekint minden olyan szakmai kritériumoknak megfelelő innovatív folyamatot, módszert, cselekvést és eszközhasználat együttesét, mely a helyi közösségek aktivizálását segíti elő és a helyi érdekek megfogalmazására

2015. Óriszentpéter, a Teleház előtt

alkalmas, és amelyet legalább két éve tudatosan, sikeresen és hatékonyan alkalmaznak.

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet vajon miért szorgalmazta épp ezt a tapasztalati tanulási formát?

A számtalan ok között a kreatív problémamegoldás segítése, a szemléletformálás, a látóút résztvevőinek ismeretbővítése, az arra fogékony, a tenni akarók ösztönzése, a már valamit felmutatni tudók további megerősítése szakmafejlesztői szerepköréből fakad,

és egyben érdeke is, mint ahogyan a kapcsolati hálóak bővítése mind a résztvevők, mind az Intézet vonatkozásában és nem utolsó sorban az Intézet társadalmi beágyazódásának (ismertségének, elismertségének) erősítése szempontjából.

Az öt év során meglátogatott 36 településben egyvalami közös: településfejlesztési, a település megtartó képességét javító, közösségi kezdeményezéssel létrejövő jó gyakorlatokkal rendelkeztek. Olyan települések, melyek az önellátás, önfenntartás tekintetében, valamint az aktív civil közösségi élet és a település értékeinek megtartásában, jövőnek történő átörökítésében értékes tapasztalatokkal rendelkeztek, és mely tapasztalatok, gyakorlatok jó példaként szolgálnak mások számára.

Önfenntartó települések

2014–2015-ben különösen az önellátás, önfenntartás irányába mutató innovatív kezdeményezések, gyakorlatok másokkal való megismertetésére fókuszáltak az Intézet által szervezett látóutak.

A húszegynéhány tanulni, tapasztalatokkal és ötletekkel gazdagodni vágyó polgármester, képviselő

2015. Dúsnok, Polyák Albert szakmai igazgató

viselő, közművelődési szakember, civil szervezeti képviselő 2014-ben a Nemzeti Művelődési Intézet első alkalommal megrendezett látóútján Panyola, Rozsály, Túrístvándi és Hodász közmunkaprogramjainak helyi sajátosságait, a helyi társadalomra gyakorolt hatását, gazdaságélénkítő helyi szolgáltatásokat és vállalkozásokat, a lakosság munkaerő-piaci helyzetének javítását, helyben tartását célzó önkormányzati és civil törekvéseit tanulmányozhatta.

Az akkor és ott tapasztaltak közül *Túrístvándi* példája az, mely a kultúra és a gazdaság kölcsönhatását különösen plasztikusan bemutatja.

A település közössége, és kiemelten *Lakatosné Sira Magdolna* akkori polgármester asszony 2004 táján álmodta meg az önellátó, vízi energiára, a falusi turizmusra, a helyi termékfejlesztésre (lekvár, pálinka, vesszőkosár és egyéb kézműves termék), valamint a Nemzetközi Molnártalálkozó évről-évre történő megrendezésére épülő gazdaságélénkítő programot, mely kulturális alapokon nyugodva lendületbe hozhatja a település közösségi életét, és egyben munkahelyeket teremt. Az a meggyőződése, hogy

2016. Szurdokpöspöki elbúcsúzás

az erős közösség feltétele a gazdaságélénkítő folyamatoknak, mindmáig igazolódni látszik. Az egyéni és közösségi érdekek harmóniájára épülő, egyre inkább erősödő turizmus, és általa a vendégéjszakák számának növekedése, a családi vállalkozások megerősödése, a helyi termékfejlesztés elindulása és összekapcsolása a turizmussal nem más, mint kulturális alapú gazdaságélénkítés.

Hasonló úton indult el Hajdúnánás is ez idő tájt. Egy másik tapasztalati tanulási program al-

kalmával a résztvevők megismerhették Szólláth Tibor polgármester vezetésével az Aranyszalma városának mezőgazdasági és állattenyésztési ágazatát, a savanyító és húsfeldolgozó részlegét, a szalmakötő-varró üzemet, az Aranyszalma Alkotóház és Galériát, melyben helyi népi iparművész szalmafonás alkotásai láthatók, valamint a Nánási Portékát, helyi pénzüket, a Bocskai Koronát, és a hagyományos gazdálkodást folytató élő pásztormúzeumot, a Kendereskeretet. A helyi termékfejlesztés eredményeként branddé vált Nánási Portéka a hagyományos agrárkultúra és a népi kézműves kultúra összekapcsolása révén létrejött sajátos ötvözet, olyan termékínálat, mely a mai igényekhez és elvárásokhoz alkalmazkodva új termékek létrehozásával jelentős gazdaságélénkítő hatást gyakorol a településre. Munkát, megélhetést ad, értékek teremt, átörökítési és visszatanítási folyamatokat indít el a népi kézműves kultúra és hagyományos gazdálkodás terén. A helyi pénz helyi gazdaságélénkítő hatásáról a résztvevők könnyen meggyőződhetnek a polgármester számadatait hallgatva és értelmezve.

Hasonló tapasztalati tanulási program keretében más-más résztvevőkkel 2014-2015-ben a Tolna

2016. Alsómocsolád

megyei Udvari, Gyulaj és Györköny település legjobb gyakorlatainak megismerésére került sor. Eltérő adottságokkal, de – a munkanélküliség tekintetében – hasonló helyzetből indult a két település, Gyulaj és Udvari életpályája. Az út, a gazdaságfejlesztő program és annak állomásai, eredményei azonosak voltak, egyvalamiben azonban az utak különváltak. Míg Gyulaj rá tudta venni az együttműködésre a lakosság vonakodó tagjait is a lakosság egészségéért – és ebben a közösségi és szociális munkások sokat segítettek –, addig Udvariban ez a szakmai segítő háló gyengének bizonyult. E két település így módon történő összevetése megerősíti Túrístvándi polgármester asszonyának felismerését, hogy közösségi támogatottság nélkül a gazdaságélénkítő folyamatok hosszú távon nem lehetnek sikeresek.

Innovatív közösségek

2015–2016-ban a szemléletformálás az önellátó, önfenntartó településmodelleken túl egy-egy innovatív, civil közösség által megvalósított helyi kezdeményezés jó példaként történő bemutatásával

2016. Hajdúnánás

egészsült ki. Így jutott el további húszgynéhány látóút résztvevő az Oszkói Hegypásztor Körhöz, illetve az Élő Forrás Hagyományörző Egyesülethez a 130 fős lélekszámot is alig elérő Kiscsösz településen.

Az *Oszkói Hegypásztor Kör Egyesületet* 1985-ben helyi fiatalok alapították azzal a céllal, hogy a szőlőhegyen még fellelhető boronafalú, zsúpfedeles présházakat felférjék, és megmentsek. E missziójuk révén nemcsak ezek az épített kulturális értékek újultak meg, és lett közösségi szintér, találkozási hely, új ötletekhez tér, de kiter-

melődött egy szűk réteg a fiatalok köréből, akik e mesterségbeli tudásukkal megalapozhatták jövőjüket, hiszen vállalkozókként számtalan értékmentő és értékteremtő megbízást kapnak a mai napig. Az elfeledett tudások átörökítését azóta a rendszeresen tartott kézműves foglalkozások keretében viszik tovább – leginkább a szalmafonást, a kosárfonást, a mézeskalács készítést, korongozást. A néprajzi táborok, aratónapok keretében a szőlőművelés, kézi aratás, marokszedés, kévekötés, cséplés, kettőzés, magtisztítás, kenyérsütés, sártapasztás, kerítésfonás, gyepű készítés mellett egyetemistáknak „Nagyapám ház” címmel mester-inas képzést tartanak rendszeresen. Az Oszkói Hegypásztor Kör Egyesület jó példaként szolgált arra, hogy egy nemes cél, a kulturális értékmentés és teremtés hogyan lehet alapja gazdaságfejlesztő folyamatoknak. Igazolja, hogy az elindított és egymásra épülő folyamatok gazdaságélénkítő hatása révén új perspektívát kínál az ott élők számára, munkalehetőséget teremt, és részbeni megélhetést biztosít helyben. Ha csak az osztálykirándulások fogadására vagy a „Vidéki élet” táborára gondolunk, mind-mind olyan kezdeményezések, mely folyamatosan új és újabb szolgáltatá-

2016. Hajdúnánás Aranyszalma Alkotóház

2017. Harsány, Sópince

sok kialakítását teszik szükségessé. A térségi együttműködés, mely az egymásra utaltságból, a források szűküléséből és abból a megközelítésből fakad, hogy többen sokra juthatnak, született meg a Klaszter létrehozását követően a *Pannon Helyi Termék* program. A programot 13 szervezet alapította, amelyhez megalakulása óta folyamatosan csatlakozhatnak vállalkozók, kistermelők és civil szervezetek, amennyiben vállalják a Pannon Helyi termék szellemiségét.

Hagyományok erejével

A példa, melyet az Oszkói Hegypásztor Kör szolgáltatott, lényegében nem különbözik attól, amit az *Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület*nél történt látóút során megismerhettek a „tanuló” delegáció tagjai. Viszont más a tekintetben, hogy az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület a néphagyományok „ügyét” átfogó módon ápolni kívánó egyesületként jött létre 2003-ban és ezen alapcéltól az évek múltán sem eltérve jutottak el a Somló és térsége borkultúrához köthető emlékek gyűjtési, és továbbadási folyamatához, a lovas

hagyományok ápolásához és oktatásához. A látóút során Kovács Norbert, azaz Cimbi, az egyesület elnöke beszélt az egyesület határon túli szakmai kapcsolatrendszeréről és a *Hidak* adatbázisokról, mely a hazai és külföldi hagyományőrző, hagyományápoló csoportok, néptánc és népzenei együttesek munkáiról videoanyagot és elérhetőségi adatokat tartalmaz. Megemlítette, hogy *Élő Forrás Hungaricum Klub Térségi Értéktára* elnevezéssel 17 település fogott össze és teremtett felületet az egyesület honlapján természeti

és épített, valamint szellemi örökségeink megőrzése, éltetése és átörökítése érdekében. A kulturális alapú gazdaságfejlesztést generáló szerepe vitathatatlan: építve az egyesület szerteágazó programjaira, kapcsolatrendszerére, magánvállalkozásban ma már Vendégház üzemel Kiscsőszön, a lovas hagyományápolás révén pedig új munkahelyek jöttek létre. Emellett elindult a helyi termékfejlesztés és a Hunyor Népfőiskola, mely a helyi társadalomfejlesztési és gazdaságfejlesztési program komoly háttérintézményévé kíván válni.

E tematikát követve került sor Nagypáli, Őriszentpéter, Szeremle, Szank, Bácsalmás jó gyakorlatainak tanulmányozására is a program keretében.

Nagypáli jó gyakorlata különösen abból a szempontból volt értékes a résztvevőknek, hogy megtapasztalhatták, hogyan lehet egy falu önfenntartó a megújuló energiaforrásokra alapozottan, valamint választ kaphattak arra, mi áll a háttérben annak, hogy a lakosság lélekszáma itt lényegesen növekszik, míg az országos adatok a falvak előregedését, a lélekszám rohamos csökkenését prognosztizálják.

Köcse Tibor polgármester tájékoztatójában elmondta, hogy a falu hagyományait megőrizve,

2017. Bordány, Ifjúsági Ház. A helyi újságot Tanács Gábor polgármester mutatja be.

2017. Buzsák

a turizmus erősítésével és a megújuló energia felhasználásával egy fenntartható, élhető és jól működő település létrehozásán fáradoznak. E gazdasági program egyik eleme a lakópark építése volt, mely egyrészt hozzájárult a népességszám, másrészt az iparűzési adó megszüntetésével a vállalkozások számának gyarapodásához. A 469 fős Nagypáliban a tanulócsoport látogatásakor több mint 40 vállalkozás működött.

Bácsalmás jó gyakorlata a résztvevők számára azért volt különösen érdekes és élményteli, mert megtapasztalhatták, végigjárhatták azt az utat, mely a helyben megtermelt paprika, káposzta feldolgozásával kezdődött, és onnan egyazon épületen belül az ízlésesen megtervezett szövetkezeti bolt polcaira kerülve egy valóságos gazdaság-élénkítő folyamatot írt le. *Németh Balázs*, a város polgármestere bemutatta mindazokat az intézkedéseket, melyek a település megtartó ereje és az otthonosság irányába mutatnak, és melyek nem ellehetleníteni és kizárni, hanem mindenki számára egyenlő esélyt kínálva a helyi termék, s annak értékesítése érdekében létrejött szociális

szövetkezet, valamint a Bácsalmási Portéka létrejöttét eredményezték.

Konkrét programok, módszerek a fókuszban

2017–2018-ban a tapasztalati tanulási programok az önálló, önfenntartó településmodellek bemutatásán túl már egy-egy konkrétabb tevékenység, program, projekt, módszer, akár vállalkozási forma részletesebb bemutatására fókuszáltak: így lett úti cél többek között Hernádszentandrás, Visnye-

széplak, Árpádhalom, Nagybjajom és Bordány.

Hernádszentandrás, az alig 500 lelkes település 2013-ban Európai Innovációs Díjban részesült, melyet a közel 10 éves közösségfejlesztő folyamat eredményeként létrejött Bioszentandrás program és rendszer elismeréseként kaptak.

A „Bioszentandrás” program 3,5 hektár szabadföldi és melegházi termelésre, egy korszerű feldolgozó üzemre, 30 féle fűszernövényre és mintegy 1500 négyzetméteres levendulaültetvényre épül. A levendula az, mely a népszerű kézműves termékeik alapanyagát adja. A látótút során a résztvevők részletesen megismerhették az építkező, a közösségi gondolkodás megalapozását célzó közösségfejlesztő program lépéseit, a termelői egységeket és az értékesítési, partneri hálózatépítő folyamatokat is, miközben számos ötlettel gazdagodtak azzal kapcsolatban, hogyan lehet a lakosságot megnyerni és munkahelyeket teremteni a gazdaságélénkítő program révén. E tapasztalati tanulási program további állomáshelyei Komlóska, Kisgyőr és Harsány települések voltak.

Visnyeszéplakra 2017 kora őszen Buzsák, Nagybjajom, Bárd-

2017. Nagybjajom

udvarnok jó gyakorlatait is bemutató Somogy megyei tapasztalati látóút keretében jutott el 24 résztvevő, közöttük Vas, Győr-Sopron, Pest, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, Hajdú-Bihar megyei polgármesterek, közművelődési szakemberek, civil szervezetek képviselői és az Intézet megyei módszertani irodáiban dolgozó szakmai munkatársak. Visnyeszéplak a 90-es évekre eleredő és elnéptelenedő település volt. Amikor a budapesti Örökség Körből sokan úgy döntöttek, hogy egy élhetőbb, fenntarthatóbb életvitelt, a természettel való harmonikus együttélést szeretnének megvalósítani, és ezért élet és lakhelyként e falut választották, már csak harmincan, ha éltek itt az őslakosok közül. A megmaradás érdekében olyan feladatokat is el kellett vállalniuk a „beköltözőknek”, mint az útépités, szemétszállítás, vagy, hogy villany legyen. Ezért vált szükségessé egy jogi személy létrehozása, hogy ezeket a feladatokat hivatalosan is elláthassa. Így jött létre a Faluvédő Kulturális Egyesület, mely mindezek mellett a lassan elfeledett keresztény, népi hagyományok újraélesztésére, gyakorlására, ünnepek

2017. Visnyeszéplak, gyümölcsfeldolgozó családi vállalkozás udvarán

élővé tételére, kézműves mesterségek visszatartására is nagy gondot fordít. Az itt maradók és a beköltözötték között a legfontosabb kapocs a folyamatos tanulás-tanításban nyilvánul meg. A szakrális tudást, a visszatartást többnyire a beköltözők, míg a praktikus tudást az itt maradók adják át. Az itt élő családok önellátásra, és harmóniára törekednek. Céljuk egy önmagát nagy részben eltartó és fenntartó ökoszisztémára épülő település-

modell megvalósítása. Vannak családok, akik sajtkészítéssel, állattartással, míg mások, gyapjúfeldolgozással, gyümölcsfeldolgozással, gyümölcsaszalással, vagy éppen őshonos gyümölcsfajok visszatelepítésével foglalkoznak.

A késő őszi látóút során, mely Csongrád megye négy településének, nevezetesen Derekegyháza, Árpádhalom, Ruzsa, Bordány jó gyakorlatainak megismerésére irányult, kitüntetett érdeklődés kísérte az *árpádalmi közösségi tervezés* és az eredményeként megvalósult kemenceépítési folyamat bemutatását. A résztvevők közül többen saját településükre hazatérve egy hasonló közösségi tervezés folyamat megvalósítását kezdték megszervezni.

A Somogy megyei Nagybjom és a Csongrád megyei Bordány jó gyakorlatainak bemutatása sok önkormányzat számára azért volt értékes, mert hozzájárult annak felismeréséhez, hogy a település megtartó képességet növelő intézkedésekben kitüntetett szerepet kell, hogy kapjanak a fiatalok és a fiatalokkal való foglalkozás, az ifjúsági önkormányzatok támogatása, és a fiatalok bevonása a közösségi életbe.

2017. Bárdudvarnok. Háttérben előadóként Mester Balázs polgármester

Tanulságok

2016-ban 4 látóút hatásvizsgálatát végezte el a Nemzeti Művelődési Intézet, melyből kiderült, hogy a 37 megkérdezett közül 20 településen indultak el a későbbiekben fejlesztések. A fejlesztések főként az önfenntartó településsé válást célozták meg, de elindultak a turizmusfejlesztés és a megújuló energia felhasználása érdekében tett önkormányzati intézkedések is. A látóutaknak jelentős szerepe volt közösségi terek létrehozásában és fejlesztésében, színesebb és értékesebb helyi kulturális programok megteremtésében. A tanulmányból az is kiderült, hogy a látóút során született ötletek és példák közül 17 településen legalább egy megvalósult. A további látóutakról ez ideig ilyen összehasonlító jellegű hatásvizsgálat nem készült.

Befejezésül néhány gondolatban és a gondolatok által felvetett kérdésekben szeretnénk összegezni az eddigi látóutak tanulságait:

Bár több elemzés, utókövetés, szakmai elemzés szükségeltetne akár ennek az ötéves folyamatnak

2017. Árpádhalom. Előtérben Bereginé Szegedi Hajnalka bojtj, Borbélyné Fülöp Hajnalka tetétleni, és Szarka Attila polgármesterek

az értékeléséhez, az talán a fentiekből is kiderül, hogy az utak résztvevői, legyen az döntéshozó, civil szervezet tagja, vagy szakmabeli, hatékonyan tudták hasznosítani az ott megszerzett tapasztalatokat. Arra a kérdésre, hogy a gazdaság szereplőinek szempontjai szerinti gazdaságélénkítő hatással vannak-e ezek a látóutak, mindenképpen azt kell rá válaszolnunk, hogy indirekt módon feltétlenül.

Nehéz pontosan kimutatnunk, hogy hány projektet, vállalkozást indított be egy-egy út, persze kísérletet azért tettünk rá. Az viszont könnyen belátható, hogy mennyire inspirálóan hathat a gazdaság számára egy ötletelen, önálló gondolkozásra képtelen, ellehetetlenített, ezért lassan széthulló közösség – legyen az akár nagyvárosban, akár vidéken: alig, vagy semennyire. A közösségi művelődés a látóút módszerrel is mutatja önön lényegét: Segíti a közösségek önmagára találását, megerősítését, azok összefogását, jó gyakorlataik bemutatását. Erősíti az önzetlen segítség, az összetartozás örömét. Nem lebecsülendő értékek ezek!

Külön tanulmányt érne meg az a tény is, hogy a részt vevő és bevont települések vezetőinek és közösségeinek döntő többsége – nagyon helyesen – az önfenntartást kardinális kérdésként kezeli.

Az elmúlt két évben gyakran felmerült a résztvevők részéről az az igény, hogy szeretnének ezután többször is találkozni, megbeszélni azt, ki hol tart, ha kell, egymástól tanácsot, segítséget kérni. A szakma nyelvén ez azt is jelentheti,

2017. Kisgyőr, út a Golgotához

tévesz-elnököket, egyéni gazdákat, vállalkozókat. Valamit szervezni-csinálni akaró, majd általunk egyesületbe szervezett polgárok szízeit. Később cselekedni vágyó fiatalokat. Szórakozva dolgoztam végig az életem, és ebben az sem zavar, hogy sok minden feleslegesnek, később szákutcának bizonyult.”

KATONA MÁRIA MAGDOLNA közművelődési előadó diplomáját a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerezte 1988-ban. 1980-tól 2013-ig az ifjúsági munka szakmává válását segítette. E területen utolsó munkahelye a Mobilitás Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda volt, ahol vezetőként dolgozott annak megszűnéséig. 2013. július 01-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, majd a Hajdú-Bihar megyei iroda munkatársa. 2014-től a mai napig a tapasztalati tanulás e sajátos formája, a látóút, mint módszer elterjesztésében, megszervezésében vállalt kiemelkedő szerepet intézeti szinten. Több, a megyei módszertani iroda szakmai munkáját megalapozó kutatás, stratégiai dokumentum elkészítése köthető nevéhez.

JANTYIK ZSOLT 1990-ben végzett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, ahol magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári és közművelődési előadói diplomát szerzett. 1999 és 2005 között a Derecskei Művelődési Központ igazgatója. 2008-tól a Hajdú-Bihar megyei Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ közművelődési vezetője, igazgatóhelyettese. 2002 – 2014 között Derecske város alpolgármestere, 2006-tól 2014-ig a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés tagja. 2000 óta a Kék Kálló Menti Népfőiskolai Társaság elnöke. 2013-tól a Hajdú-Bihar megyei Közgyűlés Helyi Értéktár Bizottságának elnöke. 2012 óta a Debreceni Művelődési Központ Igazgatója. Jelentős szerepet töltött be a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodájának létrejöttében, ahol vezetői tisztséget töltött be 2012-től 2014-ig. 2014-től a Nemzeti Művelődési Intézet Közösségi Kezdeményezések Országos Szakmai Központjának vezetője, 2017-től a Nemzeti Művelődési Intézet projektvezetője, 2018-tól tanácsadóként tevékenykedik az Intézetben. 1986-tól a PG csoport énekes, 2003-ban az év eMeRTon díjas szövegírója. 1999-ben megkapta Debrecen Város Csokonai díját. 2013-ban elnyerte az év ARTUS-JUS könnyűzenei szövegírója elismerést, 2014-ben pedig a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését.

2017. Békésszentandrás. Biogazdálkodás – „Bioszentandrás”

hogyan érdemes számolni a továbbfejlesztéssel, későbbi együtt gondolkodással. Jó lenne az azonos lélekszámú, nagyon gyakran – a távolság ellenére – azonos problémacsoportokkal birkózó településeket egy-egy kataszterbe helyezve összekapcsolnunk, fejlesztő folyamatokat segítenünk, a legtöbb jó gyakorlattal rendelkező településen „Látóút-pontokat” létrehozunk. Gyorsan eltelt ez az öt év, s hogy

miért? Álljanak itt feleletül Beke Pál gondolatai:

„Ez a szakma szép és gazdag életet ajándékozott nekem. Emberek, barátok, tájak, helyzetek, események és történetek sokaságát. Tulajdonképpen az egész országot, és aztán egy másikat. Városokat, falvakat, tanácselnököket, később polgármestereket, jegyzővé vált vb-titkárokat, tanítókat, tanárokat,

2017. Kisgyőr. A szobor mellett Kékedi László Vilmos polgármester, népi fafaragó iparművész. A Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja

Bor/kultúra a kőfejtőben

A Bolyki-völgy gasztronómiai és kulturális kincsei

Bőrműves végzettséggel, nul-láról indulva vágott bele a borász-
szatba, de már az első bikavérével
ezüstérmes lett a Bordeaux-ban
rendezett Borok Olimpiáján, és
borainak sikere azóta is töretlen.
A Bolyki Pincészet vezetője és arca,
Bolyki János mégsem a gasztró-
nómia területén elért eredménye-
ivel járult hozzá szűkebb pátriája
gazdasági élénkítéséhez, hanem
az idén immár negyedszerre meg-
rendezett Feszt!Eger fesztivállal.
A borász elmondta, miképpen lett
egy régi kőfejtőben otthonra a jó
bor, a színvonalas kultúra, majd vé-
gül egy egész várost megmozgató
fesztivál. (A témában a Megtartó
kultúra konferencián Bolyki János
sodró lendületű előadást tartott
2018. április 26-án.)

Szabó Judit Nikolett: *Bőrösből
lett borász és fesztiválszervező. Elég
furcsa pálya, hogyan kezdődött?*

Bolyki János: Messziről indí-
tok: nagymamám Recsken lakott,
és műbörtáskákat varrt a nyolcvan-
as években. Eleinte egyedül, az-
tán már bedolgozói is voltak. Egy
sablon táskát gyártott különböző
színekben franchise rendszerben,
és a portékának nagy keletje volt,
így a környékbeli településeken –
például Sirokon és Derecskén – is
voltak terjesztői. Nagymamám vit-
te a pótlást, begyűjtötte a bevételt,
s ezekre az utakra én is elkísértem –
biztos jól ment az üzlet, mert min-

dig krémet ettünk utána. Édes-
apám bányamérnök, édesanyám
közgazdász, de a polgári munká-
juk mellett besegítettek nagyma-
mámnak. Én egy olyan iskolába
jártam, ami közel esett a központi
buszmegállóhoz, ahol rengetegen
megfordultak Eger vonzáskörzeté-
ből. Közülük sokan viselték ezt az
ominózus nagy-készítette műbör-
táskát, ami engem mérhetetlenül
büszkévé tett. Később áttértünk a
kutya- és macskapórázok, -nyak-
örvek gyártására, amibe általános
iskolásként már én is besegítettem.
A családi tévénézések rendszeresen
úgy teltek, hogy közben lyuggattuk,
szegecseltük a pórázokat és nyak-
örveket. Ezért valamelyest fizetést
is kaptam, és roppantul élveztem,
hogy nem voltak gondjaim, ha a
strandon fagyit vagy palacsintát
akartam venni. Némi szülői nyo-
másgyakorlásra Pesten egy bőripa-
ri technikumban tanultam tovább
– 15 évesen már albérletben éltem,
ami elindított az önállóság útján.

A technikum után adódott a ké-
zenfekvő ötlet, hogy a Könnyűipa-
ri Műszaki Főiskola bőrös szakán
tanuljak tovább. Mire elvégeztem
a fősulit, pont tönkre is ment a
könnyűipar Magyarországon. Jó
lehetőségnek látszott, hogy a szü-
leim egri földjeit hasznosítsuk, és

Idén 2018. május 31-júni-
us 2. között szervezték meg a
Feszt!Egert, Eger legnagyobb
könnyűzenei fesztiválját, há-
rom színpadon felvonultatva a
hazai könnyűzene ismert kép-
viselőit. A helyszínül szolgáló
Bolyki-völgy egy parkosított ri-
olituffa kőbányában található,
melynek óriási sziklafalait fény-
festéssel látták el káprázatos,
színes mintákkal.

ezekén szőlőt termeljük, illetve borászkodunk. Ki is kértük néhány gyakorló borász ismerős véleményét, és egyértelműen mind le akart beszélni erről, ami nem csoda, hiszen nulla előképzettséggel vágtunk volna bele. Igaz, apukám bányamérnök volt a térségben, és így volt két kis háztáji szőlője – hazudnék, ha azt mondanám, hogy szerettem vele oda kijárni – körülbelül ennyi közünk volt az agráriumhoz.

Sz. J. N.: De nem használt az intő szó, és mégis belevágtak. Milyenek voltak az első évek ezen az új terepen?

B. J.: Miután visszakerültem Egerbe, 23 évesen pályázattal, némi szülői segítséggel és rengeteg hitellel egy 11 hektáros területen telepítettem szőlőt. Frissen végzett könnyűipari mérnökként számolni azt nagyon tudtam, és ki is kalkuláltam, hogy ha 11 hektárt 1500 mázsa szőlővel megterheljük, és 150 Ft-ért értékesítjük a szőlőt, akkor még a művelési költségeket is beleszámolva sem történhet másképp, mint hogy októberben a szüret után szépen elmegyek snowboardozni Franciaországba, és majd márciusban visszajövök metszeni. Azért a biztonság kedvéért időközben beiratkoztam Gyöngyösön a főiskola szőlész-borász szakára – a diploma ellenére azt

vallom, hogy igazán a gyakorlatból és a tapasztalattól lehet megtanulni ezt a szakmát. Amikor 2002-ben termőre fordultak a tőkék, újabb telepítésekbe kezdtem, és immár 26 hektáron gazdálkodtam. Ebből 20 hektárt én telepítettem, hatot vásároltam; most is alkudok néhány területre: ezeken számomra izgalmas szőlőfajtákat lehet termeszteni.

Sz. J. N.: Hogyan jött a képbe a programszervezés?

B. J.: Rendszeresen veszek részt jótékonyági akciókban, többek között Bőjte Csaba torockói gyermekotthonát is segíttem. Szerin-

tem az rászorulók iránti felelősségvállalásnak természetes része kellene lennie a szerencsésebb, jómódú emberek életének. 2011-ben rendeztem egy jótékonyági napot, amelynek a bevételét egy fogyatékkal élők számára általam létrehozott közösségi ház működtetésére fordítottam (a közösségi ház egyébként 2016-ig működött). Ezen a jótékonyági napon fellépett Lajkó Félix, és a Gasztroangyalból ismert Borbás Marcsi segítségével borokat árvereztünk el – bár az árverés nem hozott komoly bevételt, a koncert fergeteges volt, 300-400 ember jött össze, és mind nagyon jól érezték magukat. Gondoltuk, ha már ekkora sikere van, miért ne rendeznénk további programokat? A csúcs azt hiszem, 2013-ban volt, ekkor szinte minden nyári hétvégén voltak rendezvények a pincészetben a felolvasóesttől a szimfonikus koncerteken át a könnyűzenéig. Aztán elkezdődtek az esküvők, mert a pincészet esküvőhelyszínként is egyre ismertebb lett – a rendszeres hétvégi programok háttérbe szorultak, és kevésbé is mozgatták meg a látogatókat: egy 52 tagú szimfonikus zenekar ingyenes koncertjére például csak egy tucat ember volt kíváncsi. Természetesen nem

hagytunk fel a kulturális programok szervezésével, de ésszerűsítettük őket. Most hétvégén például egy elektronikus zenei fesztiválra várjuk a látogatókat, aztán pár hét múlva lesz nosztalgia kilencvenes évek est, szeptemberben pedig Ákos-koncert.

Sz. J. N.: Az előadókat hogyan éri el? Van valami személyes kapcsolat?

B. J.: Ákos köztudottan borszerető ember, vele a Borászok Borásza Díjátadó gálán ismerkedtünk meg, de emellett rendszeres vásárlóm – tartja a boraimat az éttermében –, sőt, a közeljövőben tervezünk borbemutatót is. A Béga együttes tagjai visszatérő vendégeim, a Punanny Massif egyik tagja nálam tartotta a legénybúcsúját, a Csík zenekar pedig a pincészetben forgatta egy werkfilmjét. A hely jellegéből adódóan nemcsak koncerthelyszíneként népszerű az előadók körében, így szerencsére sokukkal ki tudok alakítani személyes kapcsolatot is.

Sz. J. N.: Vissza a Feszt!Eger fesztiválhoz. Hogyan lett az egyes programokból többnapos kulturális együttlét?

B. J.: Először csak egy-egy koncertet rendeztünk. Utána felvetődött, hogy miért is ne lehetne olyan

alkalom, hogy két, sőt három zenekar is fellép... majd legyen egész napos, egész hétvéges program a Bolyki-völgyben. Emlékezetes volt, amikor az Etnofil együttes egy Dziga Vertov némafilmre improvizált – számomra az volt a csúcspont, a legnagyobb személyes élményem, egyszeri és megismételhetetlen. A városvezetés állt mellé a fesztivál ötletének, sőt, a képviselő Nyitrai Zsolt vetette fel, hogy ha már létezik Egerben egy több ezer főt befogadni képes impozáns helyszín, használjuk ki. A fesztivált önerőből nem is tudtam volna létrehozni, csak a város támogatásával valósulhatott meg. Önmagában a fel-

lépők tiszteletdíja is olyan tetemes összeg, hogy annak kitermelésére együttműködő partner nélkül nem vállalkozhattam volna. És ehhez még jön a többi költség.

Sz. J. N.: Eger viszont egyértelműen gyarapodott a fesztivállal.

B. J.: Igen, ez egy win-win helyzet. Nem egyszerűen arról van szó, hogy ellátogat több tízezer ember egy egri fesztiválra, ott jól érzi magát, fogyaszt és viszi a település jó hírét a világra. Ilyenkor megtelnek a szálláshelyek, megnő az éttermek, borozók, büfék, kisebb-nagyobb étel- és italboltok forgalma, a helyi taxisok a szilveszterhez hasonló forgalmat bonyolítanak le, és még sorolhatnám. Fesztiválon kívül húsz állandó munkatárssal dolgozik a borászat, de a programok megvalósításában rengeteg hétvégi beugró munkaeővel, főleg diákokkal és fiatalokkal működünk együtt: csak a fesztiválon ötven saját emberem volt a helyszínen, ez pedig munkalehetőséget jelent az itt élőknek. Mindent összevetve tehát a befektetés megtérülése jól kimutatható.

Sz. J. N.: Mi különbözteti meg a Feszt!Eger fesztivált a többi hasonló jellegű nyári fesztiváltól?

első boros címke tervezésénél odaültem mellé, és előadtam az elképzeléseimet és az igényeimet. Meg is rajzolta, de mellette rajzolt egy saját ötletből származó grafikát is: talán mondanom se kell, sokkal jobb volt az enyémnél... ezt eljátszottuk még párszor, aztán rájöttem, hogy nekem lesz jobb, ha szabad kezét kap. Ma már maximálisan megbízom benne. Napi kapcsolatban vagyunk, jól ismeri a pincészetet, a borokat, sőt engem is (a hetedik gyermekének én vagyok a keresztapja), így hitelesen tudja átadni a termék „auráját”.

B. J.: Ami igazán extra a Feszt!Eger fesztiválban, az a helyszín, a Bolyki-völgy: egy régi kőfejtőben van, és a katlan 20-30 méter magas falait izgalmas vetített képekkel, fényfestéssel színezzük be ilyenkor. A bányaudvarokon kialakított színpadok között a fesztiválon belül hangulatos alagutakon keresztül lehet közlekedni. A kőfalak természetes hangszigetelőként is funkcionálnak, egyszerre mehet akár három koncert anélkül, hogy zavarnák egymást. No meg a borkínálat is egyedí, ezt ne felejtjük el.

Sz. J. N.: *Milyen fejlődési ívet lát az első és a negyedik Feszt!Eger között?*

B. J.: Háromnapos a rendezvény, és a péntek-szombati napok az utóbbi két évben teltházások voltak. Mindig kitalálunk valami fejlesztést, amivel színesíthetjük a kínálatot. Ezen nem feltétlenül feltűnőek, gyakran csak a komfortérzetet növelik. Szűk a nívós magyar zenei paletta, és azt a nézetet érvényesítjük, hogy ha meghívunk két egymást követő évben egy zenekart a fesztiválra, akkor azt a harmadik évben már nem hívjuk, hanem keresünk helyette mást. Ez nem könnyíti meg a dolgunkat. A magyar zenekaroknak nagy szüksége van a fellépésekre, mert „hivatalos” hanghordozón kevesen

vásárolják meg a zenéjüket, a legnagyobb rajongók is inkább letöltik a netről, így a koncertezés jelenti a legfőbb bevételi forrást.

Sz. J. N.: *Hogyan történik az árképzés a belépőjegyek esetében?*

B. J.: A város azzal a feltétellel is támogatja az eseményt, hogy megfizethetőek maradjanak a belépőjegyárak. Aki nem jár nagyobb fesztiválokra, így is sokallhatja a napi 4000-5000 Ft-os belépti díjat vagy a büféárakat, pedig ezek a fesztiválpiacon kifejezetten olcsónak számítanak.

Sz. J. N.: *Jól vettem észre, hogy az arculatban is érvényesül egyfajta művészeti igényesség, kulturális szemlélet?*

B. J.: A teljes grafikai tervezést Ipacs Géza grafikusművész barátom végzi, ő írja a szövegeket is. Az

Sz. J. N.: *Milyen tervekkel néz az elkövetkező évek elébe?*

B. J.: Elnyertem egy komoly fejlesztési pályázatot építési beruházásra: egy új feldolgozó, raktár, érlelő és palackozó komplex üzem létrehozását teszi lehetővé. Ezzel a vállalással simán tönkre lehet menni, úgyhogy most minden erőmmel a még szükséges forrás előteremtésén vagyok. A cég szerencsére – 2010 óta – hitelmentes, minden bevételt visszaforgatunk fejlesztésekre, az üzem megvalósításához azonban komoly hitelt kell felvenni újra. A beruházás olyan – egyébként nüansznynyi – folyamatok, lépések megvalósítását teszi majd lehetővé a borkészítésben, melyek eddig nem álltak rendelkezésemre, ezért nagy izgalommal várom, hogy elkezdhessük benne a munkát. Erre várhatóan már a jövő évben sor kerülhet.

BOLYKI JÁNOS agrármérnök, 2003 óta készít borokat, melyekkel számos hazai és nemzetközi rangos elismeréseket szerzett és szerez. 2013-ban Heves Megye Nagykövete címet kapott. Borgasztronómiai érdemei mellett a Bolyki Pincészetben széles körű kulturális programszervezői munka is folyik irányításával.

SZABÓ JUDIT NIKOLETTA kortárs művészeti menedzsment tanulmányait követően a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar magyar-esztétika szakpárján szerzett esztétika szakos bölcsész előadó diplomát. Intézményi kommunikáció szervezése területén a Budapesti Művelődési Központban és a Nemzeti Művelődési Intézetben tett szert komoly tapasztalatra, de saját vállalkozásában is teljesített marketing-szervezői, valamint szöveg- és cikkírói megrendeléseket. 2002 óta publikál különböző sajtóorgánokban kultúra és életmód témában. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Társadalmi Kapcsolatok Igazgatóságán kommunikációs csoportvezető.

Kultúra és tőke: befektetés a közösségi művelődésbe

Kiinduló gondolatok

Theodore Schultz (1902-1998) amerikai közgazdász emberi tőke elméletéért Nobel díjat kapott 1979-ben. Véleménye szerint a munkaerő gazdasági szerepében meghatározó az emberi tudás, amely hosszú, költséges folyamat eredményeképpen jön létre emberekbe történő beruházással, befektetéssel. Ez a befektetés nemcsak az egyénnek, hanem az őt alkalmazó szervezetnek, az egyén lakókörnyezetének, és ténylegesen az egész társadalomnak hasznot jelent. Az emberi tudást, képességet és annak felhasználását ő nevezi elsők között emberi tőkének: „Bár nyilvánvaló, hogy az emberek hasznos készségeket és ismereteket szereznek, de az nem nyilvánvaló, hogy ezek a készségek és ismeretek a tőke egy formáját jelentik, és ez a tőke lényeges része annak a szándékos beruházásnak/befektetésnek, amely sokkal nagyobb mértékben fejleszti a nyugati társadalmakat, mint a hagyományos (nem human) tőke, és ez növekedés talán a legkülönlegesebb jellemzője lehet a gazdasági rendszernek.” (Schultz, 1983) Mára ez a gondolat széles körben elfogadottá vált, bár akkor is, és most is számos egyén és szervezet szeretné „megspórolni” ezt az áldozatos befektetést

Ennek az emberi tőkének a létrejöttéhez és fenntartásához számos tényező járul hozzá, amelyek többek között a következők Schultz szerint:

- Formális, szervezett alap-, közép- és felsőfokú oktatás
- Felnőttképzés
- Munkahelyi képzés
- Egészségügyi ellátás az életartam és életminőség biztosítására
- Vándorlás/mobilitás a változó munkalehetőségekhez való alkalmazkodás érdekében

Az azóta eltelt évtizedekben az oktatási rendszer folyamatos átalakuláson és fejlődésen ment keresztül, majd előbb az alapfokú, később a közép- és felsőfokú képzések tömegesedése valósult meg. A lakosság iskolázottságának növekedésével és az életkor kitolódásával az iskolarendszerben szerezhető tudás mellett egyre meghatározóbbá válik a nonformális és informális tanulás, és benne a kulturális tevékenységek révén történő tanulás, azaz a kulturális tanulás.

Öt kulckihívás a kultúrában

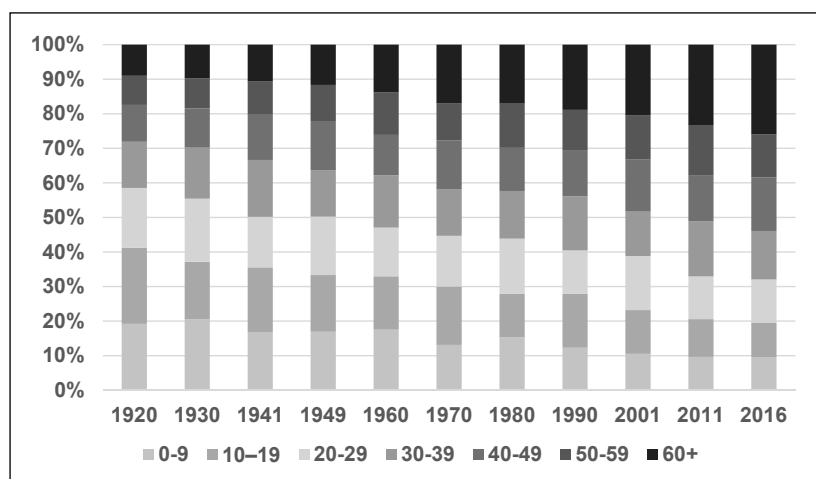
Az Eurocities Európa főbb városait tömörítő nemzetközi hálózat több mint 140 taggal. A 2014-2020-as időszakra szóló kulturális

stratégiájukban a fejlesztés irányai-ként öt fő területet határoztak meg, amelyek a következő időszakot (és az azon túliakat is) meghatározzák. (1. ábra) Ezek mindegyike Magyarországon is érvényes és fontos kihívás, amelyekre a különböző országos és területi fejlesztési elképzelésekben reagálni szükséges – nem csak a kultúra eszközeivel.

Az öt tényező közül mind kiemelkedően fontos, egymásból következnek és egymást is meghatározzák. Kiindulópontnak tekinthetők a demográfiai kihívások. Ezek közül három meghatározót emelünk ki. Egyik részről az elmúlt 100 év jelentős *korosztályi átrende-*

1. ábra: Eurocities nemzetközi hálózat: 5 kulckihívás az európai kultúrában (2014-2020) (Forrás: www.eurocities.eu honlap anyaga alapján a szerző fordításában)

2. ábra: A népesség korcsoportonkénti arányainak változása Magyarországon (1920-2016)

(Az adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal népességstatisztikái.)

zódést hozott magával. A statisztikai adatok jól mutatják, hogy míg 1920-ban a lakosság 40%-a 20 év alatti volt, és mindössze a 10%-a 60 évnél idősebb, addig napjainkra megfeleződött, 20% alá csökkent a 20 év alattiak száma, és ezzel párhuzamosan több mint megduplázódott, 25%-ra nőtt a 60 évnél idősebbek köre a népesség körében. (2. ábra)

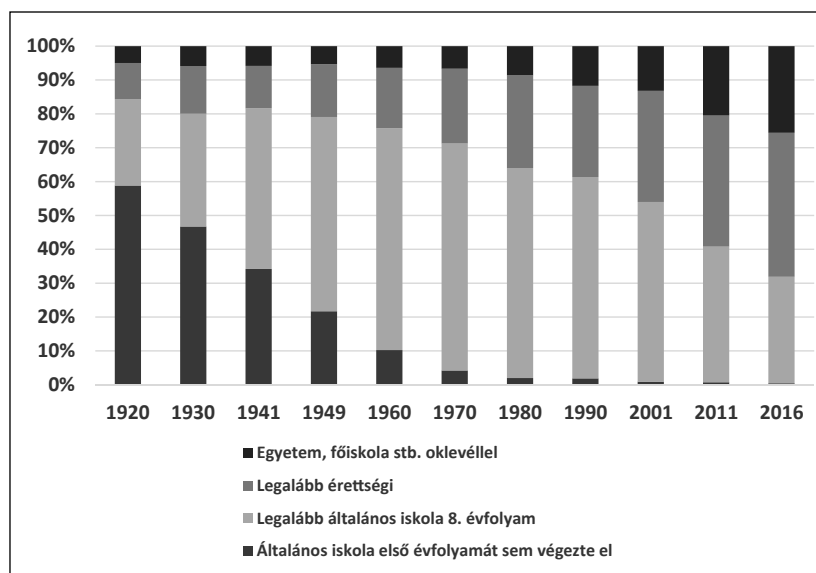
Egy másik meghatározó statisztikai átalakulás az *iskolai végzettség* arányában látható. Az általános iskola első osztályát sem elvégzők közel 50 év alatt szinte eltűntek, és az általános iskolát elvégzők aránya nagy ütemben növekedett, majd a középfokú oktatás tömegesedésével az általános iskolai végzettségük aránya az érettségizettek javára csökkent. Míg 100 évvel ezelőtt alig 10%-nyi érettségizett és néhány százaléknyi diplomás volt jelen hazánk népességében, addig mára a népesség egyharmada általános iskolát végzett, több mint 40%-a legalább érettségizett, és már több mint minden negyedik lakos diplomás. (3. ábra)

A harmadik jelentős átalakulás a *társadalmi átrendeződésben* látható. A községek száma az 1950 óta eltelt közel 70 év alatt 3.211 községről 2.808 községre csökkent, így 403 község alakult át vagy szűnt meg önálló entitásként, ami 13%-

os csökkenést jelentett. Eközben a városok száma növekedett: ugyanabban az időszakban 54 városról 346 városra emelkedett a számuk, ami 292 város megjelenését hozta, és összességében meghatszorzta a városok számát. Az igazán lényeges változás azonban az az Európa-szerte meghatározó jelenség, amely a lakosság területi (és egyben társadalmi) átrendeződésében látható: 70 év alatt mintegy „átfordult” a városok és községek lakosságának arányszáma. Az 1950-ben meghatározó kétharmados községben élő és egyharmados városi lakossággal szemben mára

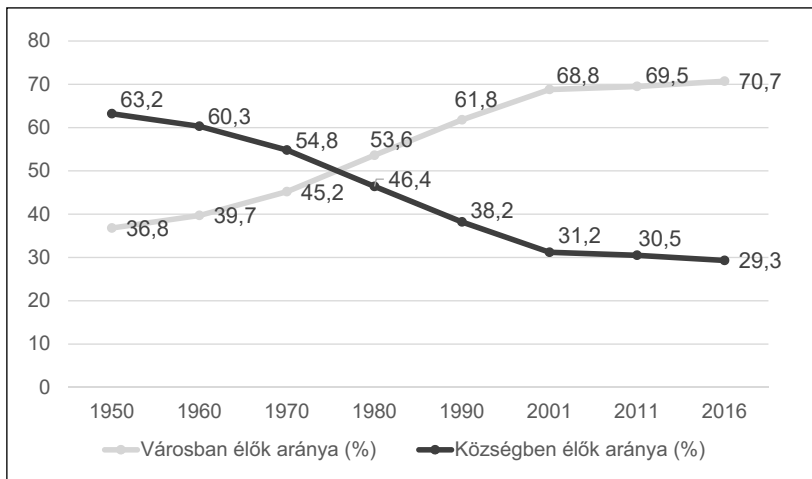
már harmadát sem éri el a községekben élők száma a városokban összpontosuló 70%-os lakosságtöbbséggel. (4. ábra) A jelenség egész Európában hasonlóan zajlott le: a *városodással* (városok számának növekedésével) és a *városiasodással* (a városi infrastruktúra fejlődésével) párhuzamosan a városi lakosság száma megduplázódik. Az elmúlt 10-15 évben a folyamat stagnálása figyelhető meg, és lassan állandósulni látszik a 30-70%-os arány a városi lakosság javára.

Ezek a demográfiai átalakulások jól mutatják a társadalom átalakulását, amit tovább árnyalnak az elmúlt 20 év fokozódó digitális kihívásai. Ez a demográfiai mutatóiban átalakult, a digitális és valós világ kettősségében élő közönség új kihívásokat jelent a kulturális szektor és szakemberei számára. Ehhez a megújuláshoz jó szakmai alapot jelent a 2017. nyarán életbe lépő törvénymódosítási csomag az 1997. évi CXL. törvény megújításával. A közművelődési alapszolgáltatások megújítása, és utána az ezt rendeleti úton (20/2018. EMMI rendelet) szakemberrel és infrastruktúrával még inkább megerősítő jogszabályi változások előkészítették a terepet az átalakulásokhoz.

3. ábra: Különböző iskolai végzettséggel rendelkezők arányának változása Magyarországon (1920-2016)

(Az adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal népességstatisztikái.)

4. ábra: Városok és községek lakosságának alakulása Magyarországon (1950-2016)

(Az adatok forrása: Központi Statisztikai Hivatal népszámszámításai.)

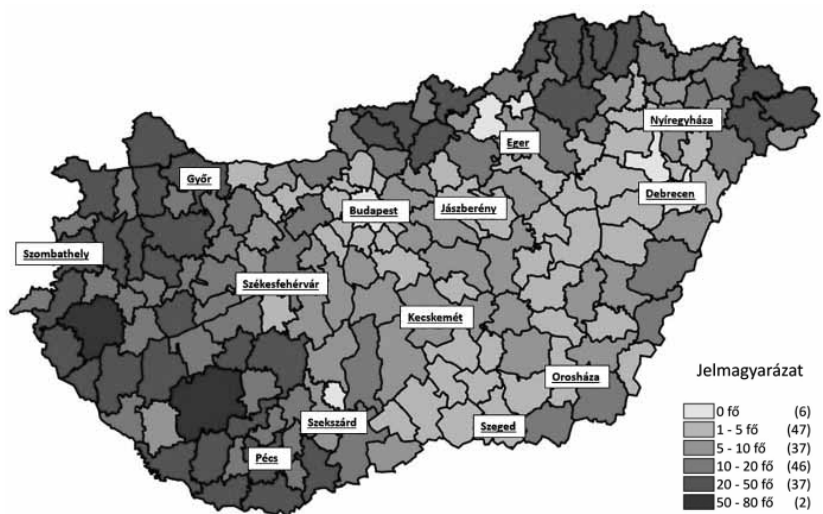
A kulturális statisztika szerint jelenleg közel 6000 feladatellátó végez elsődlegesen, vagy kiegészítő jelleggel közművelődési tevékenységet önkormányzati, non-profit vagy forprofit formában. Tevékenységükben többek között a különböző korosztályoknak szóló rendszeres művelődési formák, a kiállítások, valamint az előadóművészeti, népművészeti és tárgyalgó művészeti csoportok ugyanúgy a tudástársadalom funkcióit szolgálják, mint a közvetlen saját maguk és a mások által intézményükben szervezett képzéseik, valamint az ismeretterjesztő előadások és előadássorozatok. Mindezt növekvő intézményi és szervezeti körben, egyre sokszínűbb formákban, a kultúra hálózatosodásával teszik. Az összetett, bővülő kínálatot már csak folyamatos és kreatív együttműködésekkel, képzett és továbbképzett szakemberekkel képesek kínálni. Így jelenik meg a reziliencia* szükséglete a közösségi művelődés terén is: a reziliens közösségi művelődés szakemberei érzékelik a körülöttük zajló változásokat, sikeresen adaptálják azokat a működésükbe, miközben a szakmai alapértékeiket ellenállóan védeni képesek, így összességében rugalmasan ellenállóak.

A kultúra iránt nyitott, számtalan érdeklődési körrel rendelkező közönség, és a belőlük kovácsolódo közösségek növekvő szakemberigényt támasztanak a szakmával szemben: olyan jövőre orientált szakembereket igényelnek, akik digitális kompetenciákkal felvértezettek, képesek mérni és értékelni a körülöttük zajló változásokat, és erre reziliensen reagálnak képzettségük és a folyamatos továbbképzések szakmai alapjaira építve.

A rendeleti változások előkészítésére a Nemzeti Művelődési Intézet 2017 őszén végzett egy or-

szágos, minden településre kiterjedő, településszintű adatokat tartalmazó felmérést arra vonatkozóan, hogy a rendelet előírásaihoz képest hol tartunk a szakemberellátottság terén. Az eredmény jól mutatja, hogy a minőségi, reziliens közösségi művelődéshez a jelenlegi szakemberállomány sem létszámában, sem végzettségében nem elegendő. A hiányzó szakemberek számárnyát jól mutatja az ábra: minél sötétebb színt látunk a járásnál, annál több megfelelő végzettségű szakember hiányzik. (5. ábra)

A rendelet adta türelmi időben így első körben a minimális elvárásoknak való megfelelés a fő feladat OKJ-s képzésekkel, szakmai továbbképzésekkel, valamint a szakterület alapszakjainak (közösségszervezés BA), mesterszakjainak (kulturális mediáció MA, közösségi művelődés tanára OMA) erősítésével. Az elkövetkező 3-5 év központi feladatai így eköré épülnek. Azonban már ezzel párhuzamosan szükséges elindítani azokat a fejlesztéseket, amelyek a szakemberellátottság hosszútávú céljait szolgálják, ezeknek a tevékenységeknek az összekapcsolódását és ciklikus körforgását mutatjuk be az utolsó áb-

5. ábra: Közművelődési szakemberek hiánya és az összes felsőoktatási képzőhely (2017)

(Az adatok forrása: Nemzeti Művelődési Intézet kutatása a szakemberellátottságról)

* Reziliencia: általános értelemben véve egyfajta rugalmas ellenállási képesség.

6. ábra: A közösségi művelődés szakmai és tudományos utánpótlásának fő feladatai (Forrás: a Nemzeti Művelődési Intézet tervanyagának része a szerző összeállításában)

ránkon. (6. ábra) Főbb feladatcsoportok: a felsőfokú képzésekre építve a doktori képzések megerősítése, a doktori fokozatot szerzettek számának növelése a szakmában; a tudományos kultúrakutatások erősítése, ezek megvitatása szakmai és tudományos diskurzusokon; a szakmai és tudományos eredmények bemutatása konferenciákon és publikációkban hazai és nemzetközi terepen egyaránt; az eddig született és új eredmények gyűjtése szakkönyvtárban és szakmatörténeti gyűjteményben további kutatások és fejlesztések megalapozására; mindezekben a tevékenységekben pedig folyamatos együttműködés kialakítása a közösségi művelődés szakma, az ezt oktató felsőoktatási intézmények és a tudományos élet képviselői között, hogy megerősítsük a kulturális terület tudományos beágyazottságát, és ezzel tovább fejlesszük szakmai-társadalmi presztízsét a magyar társadalomban, a Kárpát-medencében, valamint Európa- és világszerte.

Főbb források:

20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi szintek követelményeiről

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

Eurocities Network (2014): Eurocities Strategy. Elérhető: www.eurocities.eu

Központi Statisztikai Hivatal népességstatisztikái 1920-2016.

Nemzeti Művelődési Intézet (2017): Kutatás a szakemberellátottságról. Belső kutatási anyag. Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet

Nemzeti Művelődési Intézet (2017): A közösségi művelődés szakmai és tudományos utánpótlásának terve 2018-2022. Belső tervanyag. Budapest, Nemzeti Művelődési Intézet

Schultz, Theodore (1983): Beruházás az emberi tőkébe. Budapest, KJK Kiadó

DR. JUHÁSZ ERIKA okleveles művelődési és felnőttképzési menedzserként a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1998-ban, majd ugyanitt (az akkor már Debreceni Egyetemen) szerezte meg a PhD fokozatát 2005-ben. A Debreceni Egyetem oktatója 20 éve, jelenleg tanszékvezető docense. Emellett 2015. óta a Nemzeti Művelődési Intézetben az országos közművelődési képzési és kutatási folyamatok vezetője, jelenleg mint kultúrakutatói és képzési igazgató. Számos civil szervezet aktív tagja, elnöke a KultúrÁsz Közhasznú Egyesületnek, alelnöke a Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesületének, valamint a Doktoranduszok Kiss Árpád Közhasznú Egyesületének. Az MTA köztestületi tagja, alelnöke az MTA PTB Andragógiai Albizottságának, elnöke az MTA DAB Művelődéstudományi Bizottságának. Főszerkesztője a *Kulturális Szemle*, valamint a *Felnőttképzési Szemle* folyóiratoknak, szerkesztőbizottsági tagja a *Hungarian Educational Research Journal*, valamint a *Scientific Journal: Psychology and Patopsychology of Child* nemzetközi folyóiratoknak. Fő kutatási területei: közösségi művelődés, közművelődés és képzés-felnőttképzés kapcsolata, a felnőttképzés és a közösségi művelődés intézményrendszere, módszertana, közösségfejlesztés, civilek a kultúrában és az oktatásban. Fő műve: *A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon* (2016., Csonkai Kiadó, Debrecen, elérhető: <http://mek.oszk.hu/16200/16283/>).

Öt éves A Vértes Agorája!

Kulturális alapú fejlesztési folyamatok Tatabányán és térségében

A Vértes Agorája 2018 áprilisában ünnepelte 5. születésnapját: Tatabányán a 2009-ben megnyert TIOP „AGÓRA – multifunkcionális közösségi központok és területi közművelődési tanácsadó szolgálat infrastrukturális feltételeinek kialakítása” című pályázat nyomán a képviselő testület döntött az Agora Nonprofit Kft. létrehozásáról, s a szakmai munkát 2013-ban kezdte meg A Vértes Agorája.

Salamon Hugó

A kulturális központ által a megyeszékhelyen és a térségében megvalósított fejlesztési folyamatokról Salamon Hugó, A Vértes Agorája szakmai igazgatója beszélt a folyóiratnak. Salamon Hugót 2012-ben kérte fel a város polgármestere és Sámuel Botond, az Agora Nonprofit Kft. ügyvezetője az intézmény szakmai koncepciójának kidolgozására, a projekt szakmai koordinálására, majd a szervezet szakmai vezetésére. A beszélgetésbe Szénási Pál képzési, ifjúsági és tehetségtámogató főmunkatárs is bekapcsolódott, aki négy éve erősíti a szervezetet.

Edelmayer Zsolt: *Hogyan jött létre az Agora Nonprofit Kft., és A Vértes Agorája divízió?*

Salamon Hugó: Ennek áttekintéséhez vissza kell menni az időben. Az épületnek és a Kft-nek volt egy alapja, jogelődje. Az eredeti Közművelődés Háza épületéből a felújítás során csak a pince és a vasbeton tartószerkezet maradt meg, minden más teljesen megújult. Az ingatlan fenntartását és a közművelődési feladatellátást a jogelőd, a Közművelődés Háza Nonprofit Kft. végezte, ezen kívül a városban volt egy, a sportlétesítményeket működtető nonprofit kft. is. 2009-ben, amikor az Agora pályázaton Tatabánya városa nyert, akkor először az épületet ürítették ki, ezt követően kezdődött meg a beruházás, majd az önkormányzat úgy

döntött, hogy létrehozza az Agora Nonprofit Kft-t, a Közművelődés Háza Nonprofit Kft. és a sportlétesítményeket működtető nonprofit Kft. jogutódjaként. Ebbe a cégbe összevonták a közművelődési és sportlétesítményekhez kapcsolódó funkciókat, valamint hozzárendelték a Sporthotel és Étterem fenntartását is. 2012 májusában az Agora Nonprofit Kft. élére nevezték ki Sámuel Botondot, én ezt követően Schmidt Csaba polgármester és Botond hívására nyáron csatlakoztam a projekthez.

Következő nagy lépésként a város koncentrálna a saját fenntartásban működő négy városrészi művelődési házat, s az Agora Nonprofit Kft. A Vértes Agorája divízió részévé tette: 2014-ben megtörtént az Agora Nonprofit Kft. és a Tatabánya Pont fúziója is. Így jött létre a három divízió, amely az Agora Nonprofit Kft-n belül dolgozik: a Tatabánya Pont, ami a városi nagyrendezvények szervezésével foglalkozik, a Sportlétesítmények, amely a város sportlétesítményeit üzemelteti, valamint A Vértes Agorája, a négy városrészi művelődési házzal együtt.

A Vértes Agorája nyitásához visszakanyarodva elvégeztünk egy

széleskörű igényfelmérést. Az 1000 fős mintát jelentő kérdőíves igényfelmérés mellett személyes interjúkkal vizsgáltuk meg, hogy a város kulcsemberei és lakossága milyen Agorát szeretnének. Kíváncsiak voltunk arra, hogy milyen várakozás van az emberekben, milyen elvárásokat fogalmaznak meg, az akkor már több éve zárva tartó, megújuló létesítménnyel szemben. Ez volt a nyitás – a berobbanás – időszaka, amikor bevezettük A Vértes Agoráját a városban és a térségben, és elfogadtattuk a lakossággal. Fontos stratégiai cél volt, hogy Agoraként emlegessenek bennünket az emberek, és ne Közművelődés Házaként.

E. Zs.: Hogyan kezdődött el a szervezet építése? Milyen a jelenlegi szervezeti felépítés?

S. H.: A Vértes Agorája szervezetének építése 2012-ben kezdődött meg, Sámuel Botonddal és néhány kulcsemberrel, az „AGÓRA” projekt két másik közreműködőjével, Cserteg Istvánnal és Pongrácz Zsolttal. Kezdetben Mók Ildikó volt a szakmai vezető, majd jómagam követtem őt a projekt eme szerepkörében. A klasszikus szervezetépítés szabályai szerint elkezdtünk előkészíteni, megtervezni és létrehozni egy rendszert, egy stratégiát. Az volt az elképzelésünk, hogy az Agora egy professzioná-

A Vértes Agorája – a stáb közös fényképe, 2018

lisan, rendszerszerűen, folyamatok és világos, egyértelmű keretek mentén felépülő szervezet legyen. Úgy építkeztünk, ahogyan egy üzleti vállalkozást is felépítenek. Ez az építkezés akár a rendszer, akár a csapat felépítését tekintve is egy nagyon tudatos, végiggondolt folyamat volt. A koncepció, a struktúra felépítését és a tulajdonossal való elfogadtatását követően zajlott a csapat összeállítása. Alapos több körös kiválasztás, meghallgatások eredményeként kialakult a munkatársi kör. Ekkor a kiválasztottak még nem voltak alkalmazottak, de már elindult a közös gondolkodás, együtt kezdtük el az első három év, a nyitás stratégiájának kidolgozását.

Jelenleg a szervezet két közművelődési szakmai csoportból áll: az egyik a művészeti tevékenységek-

kel, aktivitásokkal, folyamatokkal, a Kortárs Galéria működtetésével, a Tatabányai Tavasz Fesztivállal, a tematikus partnerségben megvalósuló programok menedzselésével, illetve táborok szervezésével foglalkozik. Ez a csoport látja el a Vértes Agorája marketingkommunikációs feladatait is. A másik a közösségfejlesztő csoport, ahol a „Z” generációval, a tehetség gondozással, önkéntesekkel foglalkoznak; Szénási Pál ennek a csoportnak a főmunkatársa. A csoport feladatkörét kiegészíti a térségi feladatellátás, a rekreációs programok szervezése, illetve az üzleti partnerekkel való együttműködés és szolgáltatás.

Markáns szakmai területe a Vértes Agorájának a négy városrészi művelődési ház Alsógallán, Kertvárosban, Felsőgallán és Bánhidán. A létesítmények a városrészek közösségeinek befogadói, a helyi közösségi művelődés színterei. A szervezet fontos része a műszaki csoport, amely az Agora Nonprofit Kft. egész tevékenységét támogatja, valamint a back office, a menedzsment stáb, akik szintén nemcsak A Vértes Agorájának a háttérstábját, hanem a másik két divíziót is támogatják.

A Vértes Agorája működésére a projektorientált működés a jellemző: amely azt jelenti, hogy egyszerre létezik egy rendszerszerű működési hierarchia, és vannak a

Rekreációs program

projektek, melyeknek van egy dedikált vezetője, illetve van egy dedikált ideiglenes, a projekt idejére felálló csapata. A működésünkre a feladat- és problémamegoldó, kreatív működés a jellemző.

E. Zs.: *Milyen stratégiai célok mentén kezdtétek el a működést? Milyen kiemelkedő folyamatok indultak el az elmúlt öt évben?*

S. H.: Ahogy említettem, elsőként a nyitás stratégiáját dolgoztuk ki. Ennek alapját képi az a vízió, amit az itt dolgozókkal alkottunk meg, és az elmúlt öt év során korrigáltuk is, amikor szükségesnek láttuk:

„Az Agora Küldetésnyilatkozata:

Mi, az Agora elhivatott csapata továbbra is azért dolgozunk, hogy a városrészek bekapcsolásával a városközpont nyüzsgő kulturális piacterként működjön tovább.

Célunk, hogy a jövőben is olyan kulturális, szórakoztató közösségi teret és szolgáltatásokat nyújtsunk Tatabányán, amelynek örömmel válnak aktív részesévé városunk és térségünk lakói.

Fontosnak tartjuk a folyamatos innovációt és a példamutató, környezettudatos működést.

Hagyományainkat megőrizve, új utakat keresve kínálunk művészeti, gasztronómiai, sport- és szabadidős programokat, egyedi képzéseket, és támogatunk közösségfejlesztő folyamatokat.

Alapelvünk a minőség, a partnerség, a nyitottság környezetünk változó igényeire.

Mindenkori küldetésünk, hogy az Agora a város kulturális jelképeként, erősítse a tudatot, tatabányainak lenni jó!

Elfogadva: 2016. január. 25.”

www.avertesagoraja.hu/kuldetesnyilatkozat

Ennek értelmében hosszú távú célunk, hogy A Vértes Agorája egy professzionális szolgáltató „nagyüzem” legyen, ami olyan tereket és szolgáltatásokat kínál a városban és a térségben, amelyeket máshol nem találnak meg az emberek, a közösségek, a különböző szervezetek. Célunk, hogy nyitott létesítményként működjünk. Alapelvünk, hogy magas minőséget képviseljünk. Emellett nagyon fontosnak tartjuk, hogy a térséggel úgy tudjunk együttműködni, ahogy ezt ők szeretnék, nem akarunk „megmondóemberek” lenni. Erre kialakítottunk egy rendszert, ami akár modellértékűnek is tekinthető: működik egy Agora Tanács, amelynek a térség tíz polgármestere a tagja. A tanács minden évben áttekinti, hogy milyen eredmények születtek a közösségi művelődés együttműködése területén, és milyen elvárásokat támasztanak a következő évekre. A Tanács munkáját kiegészítve működik egy, a térségi, szakmai munkatársakat összefogó műhely, melynek tagjai általában évente két-három alkalommal találkoznak. Részben tervezés és információcsere zajlik a fórumok alkalmain, részben egy aktuális, a kollégák által kiválasztott témáról folyik diskurzus, illetve részt vesznek a kollégák nonformális képzésben. Ezek a Nemzeti Művelődési

Intézzel közösen létrehozott, különböző tervező, projekt- és kompetenciafejlesztő tematikájú képzések – ahogy mi elneveztük: *Jövőkép Műhelyek* – nemcsak a térségben, de az egész Komárom-Esztergom megyében is elérhetővé váltak. A sorozat témái között szerepelt a stratégiatervezés, a projektfejlesztés módszertana, a csoportkezelés és partnerség-építés, a konfliktuskezelés, a kommunikáció, a nyilvános beszéd és nyilvános szereplés. Erre az évre tervezzük még a megbeszélés-vezetés és moderáció módszertana program lebonyolítását is.

A partnerség természetesen nem csak a térségben érvényesül, az Agora pályázatban is benne van, hogy szolgáltató, szórakoztató, rekreációs „nagyüzemként” működünk, így ebből adódóan be kell fogadunk koncerteket, előadásokat, és természetesen mi magunk is szervezünk hasonlókat. Befogadjuk és partnerséget ajánlunk olyan programok, előadások szervezőinek, közösségeknek, akiknek van valamilyen szakmai céljuk. Kiemelhető példa erre az *Agora Koreográfus Verseny*. 2018-ban hatodik alkalommal rendeztük meg a versenyt, és idén már annyi jelentkező volt, hogy a kapacitásaink határát feszegettük. A Koreográfus Versenyt a Tatabánya Tánckultúrájáért Ala-

John Lennon-emlékest

pítvánnyal közösen szervezzük. Az alapítvány a szakmai gazdája a folyamatnak, az Agora a projekt menedzselésében, összefogásában és a megvalósításban működik közre. Hasonló partnerségben zajlik a *Forgórózsa Népművészeti Fesztivál*, de említhetem a *Segítő Jóbarátok* civil, vállalkozói kezdeményezés alapján megvalósuló jótékonyági programot is. Lényeges mindebben, hogy mi azt az organizációs, menedzsment tudást, technikai és eszköz kapacitást tesszük a projektek szakmai gazdáik mellé, amitől az általuk megálmodott programok igényesen, minőségi szinten valósulhatnak meg.

Kiemelkedő folyamatnak gondoljuk a „Z” generációt megcélzó

tevékenységeinket is, amely egy markáns stratégiai irányunk. Azt azért látni kell, hogy ez nem ment az egyik pillanatról a másikra, nagyon nehéz volt megtalálni azt a tevékenységet, szolgáltatást, amit mi tudunk nyújtani, és a fiatalok generációjának igénye is van rá. Próbálkoztunk egyéni-, tehetségfejlesztési-, pályaorientációs tanácsadással, kísérleteztünk könnyűzenei koncertekkel, de ezek egyike sem bizonyult átütően sikeresnek. Napjainkra ez a tevékenység letisztult: az Erasmus+ Európai Önkéntes Szolgálatán keresztül önkéntességre alapozó tevékenységeket indítottunk. 2017 folyamán egy olasz és egy örmény ifjú hölgy dolgozott az Agorában, 2018-ban pedig egy

örmény és egy albán önkéntest fogadtunk, akik egy-egy évet töltenek el nálunk. Úgy látjuk, hogy az egyik kulcs, hogy ők maguk is a „Z” generációhoz tartoznak. Látható, hogy tevékenységük nyomán közösségek alakultak ki, részben a nyelvfejlesztésében, részben pedig témahetek kapcsán bevont fiatalokból. A fiatalok aktív szervező munkájával két konferenciának is házigazdáik, szervezői, illetve mentorai voltak: az egyik egy a fiatalok kultúrafogyasztási szokásait körbejáró országos konferencia volt, a másik pedig egy nemzetközi konferencia, amit a saját érdeklődésük, szempontjaik szerint a tatabányai, tatai stábbal közösen szerveztek meg, s amelyen az előadásokat is ők tartották. Ennek a konferenciának a címe az volt: *Merre tartotok fiatalok?* Ezek olyan különleges önszerveződő folyamatok voltak, amit én is bámulva néztem.

Ezekre alapozva a jövőben tervezünk egy 1,5 éves folyamatot, amely a „Z” generáció sokrétű tehetségeinek felkutatásával és fejlesztésével foglalkozik.

Szénási Pál: 2014-ben csatlakoztam A Vértes Agorájához, jelenleg közösségfejlesztéssel, tehetséggondozással, képzésszervezéssel és egyre hangsúlyosabban a nemzetközi kapcsolatok építésével foglalkozom. Ez utóbbi felelősségi kör kiváló lehetőséget ad az Agora programkínálatának színesítésére, és segít új utakat találni a „Z” generációhoz. A tehetséggondozói profil legfontosabb célkitűzése egy nyitott, befogadó színtér kialakítása, ahol a tehetséges fiatalokat olyan szervezetekkel, oktatókkal, mentorokkal kötjük össze, akik segíthetik képességeik kibontását.

Azt gondolom, hogy a fiataloknak szóló nemzetközi programok és a tehetséggondozás nagyon jól ki tudják egészíteni egymást. Mi alapvetően az „Y” és „Z” generációra fókuszáló programokban ve-

Merre tartotok fiatalok? – nemzetközi konferencia

Szénási Pál

szünk részt. Az Erasmus+ és más külföldi pályázatok lehetőséget adnak külföldi szakmai tapasztalatok és interkulturális élmények szerzésére, nyelvtanulásra, kapcsolatépítésre, illetve személyiségfejlesztésre.

Amikor megszületett az ötlet, hogy a legújabb generációkkal a nemzetközi lehetőségeken keresztül szeretnénk foglalkozni, számos nemzetközi projektet vizsgáltam meg annak fényében, hogy melyeket lehet Magyarországon és szűkebb hazánkban, Tatabányán is alkalmazni.

Ezeket a gyakorlatokat összevettem a saját külföldi tapasztalataimmal, élményeimmel is. Természetesen igyekeztem ügyelni arra is, hogy ne csak a saját prekonceptióim érvényesüljenek egy program kidolgozásánál, hanem lehetőséget adjak a résztvevők elképzeléseinek befogadására, megvalósítására is.

Egy nemzetközi kapcsolatrendszer kiépítése és fenntartása során nemcsak a kapcsolattartó személye, de az egész szervezet bevonódik a folyamatokba. A pályázatírás, a költségvetés tervezése, a pályázatokkal járó adminisztratív tevékenység kapcsán számos munkatársunk is új ismeretekkel bővíthette tudását. Meggyőződésem, hogy a külföldi szervezetekkel fenntartott kapcsolatok magukban hordozzák A Vértes Agorája folyamatos megújulásának lehetőségét.

E. Zs.: *A nemzetközi kapcsolatokról beszélve: megérkezett a következő két külföldi önkéntes az Európai Önkéntes Szolgálat keretében. Mik a terveitek? Milyen folyamatokban fognak részt venni az önkéntesek?*

Sz. P.: Jelenleg a közösségfejlesztés és a Tatabánya térségében lévő kistelepülésekre tervezett interkulturális programok szervezése van előtérben.

Önkénteseink két, a sajátunktól eltérő kultúrából érkezett, ennél fogva más szemlélettel, új ötletekkel, módszerekkel gyarapíthatják programjainkat, közösségeinket.

Az Európai Önkéntes Szolgálat csak egy a sok külföldi program közül, viszont kiváló alapot nyújt egyéb pályázatban, ifjúsági cserékben, külföldi tréningeken stb. való részvételhez. A közelmúltban A Vértes Agorája partnerként csatlakozott egy nemzetközi ifjúsági cseréhez, aminek köszönhetően nyolc megyei fiataalt sikerült eljuttatnunk Svédországba egy egyhetes találkozóra, ahol a kreatív önkifejezés eszközeivel, vállalkozás indításának mikéntjével ismerkedhettek meg a résztvevők. Az egy hét alatt a magyar diákok erős közösséggé kovácsolódtak össze svéd és görög társaikkal.

E. Zs.: *Az eltelt öt év alatt voltak-e olyan elkezdett folyamatok, amik elakadtak?*

S. H.: Igen, természetesen volt néhány ilyen. Például volt egy elképzelésünk, hogy szervezzünk egy kulturális piacot, amely lehetőséget biztosított a közösségi programok szervezőinek és a produkciók előállítóinak a találkozásra. Az volt a cél, hogy lehessen találkozni, megismerni a produkciókat, üzleteket kötni, és volt egy szakmai vonulata is, ahol a jó gyakorlatok megismerésére nyílt lehetőség. Ezt három alkalommal rendeztük meg, de végül nem érte el azt a célt, amit szerettünk volna,

nem sikerült ezt a két célcsoportot találkoztatni.

Arra is rá kellett jönni a kultúraközvetítési, szórakoztatás-szervezési tevékenység során, hogy el kell választani a funkciókat. Kialakult, hogy a szabadtéri fesztiválok szervezését a Tatabánya Pont végzi: *Sörfesztivál, Augusztus 20., Bányász nap*, leszámítva néhány olyan tematikus szabadtéri programot, mint az *Agora Nyári Zenei Esték, Gyereknep*, egy-egy családi nap. Ez egy megállapodás, és nyilván belátás is, amelyből egy világos, és azt gondolom, sikeresen működő feladatlehatárolás lett.

E. Zs.: *Kérlek, beszélj A Vértes Agorája gazdasági kapcsolatairól, térségi beágyazottságáról.*

S. H.: Két oldalról lehet ezt a kérdést megközelíteni: egyrészt a szolgáltatások felől, másrészt a szponzoráció felől. A Vértes Agorájának az volt a célja, hogy a dolgozók tudását az üzleti szektor felé is be tudja mutatni. A cégek fogadjanak el bennünket profi szolgáltatónak, tehát használják ki, hogy az Agora, mint helyi vállalkozó, is képes magas színvonalon rendezvény szervező tevékenységet folytatni. Ez is egy hosszabb folyamat volt. Ügyvezető úrral személyesen felkerestük a város ipari parkjában megtelepedett cégeket, bemutattuk, hogy mit tudunk ajánlani. Később szerveztünk egy üzleti reggelit, ahol szintügy bemutakoztunk, bemutattuk az épületet, lehetőségeinket, tudásunkat. Bemutakoztunk a város által a nagy adózók részére szervezett konferencián is. Ez tevékenységünk felvezetéseként szolgált, amely nyomán egyre több cég fordul hozzánk. Örömről örömről, hogy nem eseti módon, hanem évről évre mi szervezzük a cégek életében kiemelt kulturális szociális alkalmakat, családi, vagy dolgozói napokat, esetenként ünnepi, protokoll, vagy üzleti eseményeket. Szeretném példaként

kiemelni, hogy egy amerikai cég a 25 éves fennállását ünneplő rendezvénysorozat szervezését is ránk bízta; ez is mutatja a bizalom szintjét. Mi büszkén, de nem öntelten gondolunk magunkra, s úgy gondoljuk, partnerei tudunk lenni akár egy multinacionális cégnek is.

A szponzori támogatás esetében is partnerségre törekszünk. A bronz, ezüst és arany fokozatú támogató partnereink fokozata az általuk nyújtott támogatási forrás nagyságrendjén múlik. Voltak eseti támogatások, amikor egy koncert belépőjegyét támogatták. Emellett arra is van lehetőség, hogy a támogató partner egy adott évben előre kiválasszon egy vagy több eseményt – és nemcsak A Vértes Agorája rendezvényei tartoznak a kínálatba, hanem a Tatabánya Pont rendezvényei is –, amin az adott piaci szereplő szeretne majd megjeleni, nem feltétlenül csak a hagyományos módon transzparensekkel, hirdetéssel, hanem például munkaerő-toborzás céljából akár egy stand felállítával is. Arra is volt példa, hogy egy cég kizárólag gyermekrendezvényeket választott megjelenéséhez, amelyeken fejlesztő, ismeretterjesztő aktivitásokat bonyolított le. 2018-ban több olyan nyári tábort rendeztünk meg, amelynek a megbízói a városba települt multinacionális cégek voltak. Kifejezetten az volt a szándék, hogy a saját dolgozóik gyermekei számára rendezzünk táborokat: angol, japán, kézműves, rekreációs táborokban vehettek részt a gyerekek. Ez is kifejezi az irántunk meglévő bizalmat: tudunk olyan minőséget adni, hogy a cég dolgozói elégedettek lesznek az általunk nyújtott szociális, kulturális szolgáltatással.

E. Zs.: *A bizalom nem csak a szolgáltatások szintjén fontos. Fukuyama szerint az emberek egymás közötti bizalmi szintje pozitívan, meghatározóan hat a gazdasági*

EVS önkéntesek munka közben

teljesítőképességre. Hogyan járul hozzá az Agora ezekhez a folyamatokhoz?

S. H.: A városrészi művelődési házak alapvetően a kisközösségek működésének színterei. A tevékenység gerincét az alkotja, hogy a városrészekben működő csoportoknak adjanak teret, szakmai támogatást, befogadjanak, vagy ha kell, alakítsanak új közösségeket. Az emberek személyes komfortérzete egy városban attól függ, hogy a különböző szolgáltatások milyen mértékben és milyen minőségben hozzáférhetőek. Azon túl, hogy az ügyes-bajos dolgokat el tudják intézni, fontos, hogy legyen olyan hely, ahol össze tudnak jönni, és a hasonló érdeklődési körrel rendelkezőkkel tudnak találkozni, beszélgetni, alkotni, eszmét cserélni. Ha ez megvan, akkor a város és egymás felé is megvan a bizalom, úgy fognak gondolni a településre, ami funkcionálisan is jól működik – abból pedig az következik, hogy többen gondolják azt, hogy érdemes itt élni, itt letelepedni.

Sz. P.: Ha van egy olyan hely, fórum, ahol az emberek találkozhatnak egymással, élményeket, emlékeket szerezhetnek, kikapcsolódhatnak, megismerhetik egymást, akkor ahhoz a térhez, közeghez,

településhez kötödni fognak. A közös tapasztalatok közösségeket teremthetnek. A találkozások, élmények lehetősége, egy erős közösség pedig erős érvek a letelepedés, vagy egy településen való megmaradás mellett.

E. Zs.: *A letelepedésről, a helyi identitásról és a város történetéről szólt a Jó Szerencsét! Emlékvé 2017-ben. Városszerte többféleképpen emlékeztek arra, hogy az első csillag szén 120 éve került a felszínre, és arra, hogy 70 éve vált várossá Tatabánya. A Vértes Agorája hogyan vett részt az emlékvében, milyen tapasztalatokat szereztek?*

S. H.: A Jó Szerencsét! Emlékvében már a programok kitalálásában, előkészítésben is nagyon intenzíven közreműködtünk. Az Agora Fórum tagjaival közösen, amelybe beletartozik az összes városrészi kulturális közösségi létesítmény és szervezet, nagyon intenzíven részt vettünk a munkában.

Az emlékvé egy hosszú folyamat volt, gyakorlatilag a város egésze megmozdult. Sok akció, pályázat volt, sok műalkotás született az emlékvéhez, bányászathoz, a város fejlődéséhez kapcsolódóan. Ez egy nagy aktivitás-sorozat volt, amely nemcsak a kultúra és a közművelődés területét érintette, hanem

széles körben volt hatással a város lakosságára és közösségeire is.

A Vértés Agorája által az emlékévként szervezett aktivitások sem voltak hagyományosak. Ezek közül a városi vetélkedőt emelném ki, amelyet Kincsesbánya, Tatabánya városi vetélkedő néven szerveztünk. Az évforduló előtt kipróbáltuk, hogy az emberek mennyire mozgósíthatóak egy játékos városismereti, de mégiscsak jópofa szabadidős programra; kiderült, hogy nagymértékben aktivizálódtak a felhívásunk hatására.

A próbát követően egy fél éven át tartó nagy közösségi „happeningként” valósult meg a vetélkedő számos fordulójában. Nagyszerű volt látni, ahogy közösségek alakultak, akik részt vettek a vetélkedőn és tovább éltek, amikor már lezárult a játék. Mi magunk sem gondoltuk, hogy ennyire sikeres lesz, így nagyon nagy eredménynek gondolom, hogy egy januártól májusig tartó programsorozat fent tudta tartani az érdeklődést a kezdőponttól a döntőig. Nagyon sokféle, például a már meglévő tudás felelevenítésére, ismeretszerzésre, a város múltjának és egymás megismerésére építő játék volt – így nagyon sok területet érintett a játék hol direkt, hol indirekt módon. Mindemellett fontos megemlíteni, hogy a leg-

különbözőbb korosztályok vettek benne részt.

Az emlékévként a vetélkedőn túl más aktivitások kapcsán számoltan közösség jött létre, a látogatószámok szintjén igazolják a programsorozat sikerét. Úgy gondolom, hogy egy város életét folyamatosan dinamizálni kell, az itt élő embereknek impulzusokat kell adni, lehetőségeket biztosítani, hogy azok közül választhassanak. Természetesen nem mindig ugyanazokat, hanem folyton változtatva az alternatívákat. Az emlékévként jó alkalom volt, hogy egy nagyon dinamikus éve legyen a városnak és az Agorának is.

E. Zs.: Mesélj kérlek, a „Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések” (CLLD –Community-led Local Development) pályázatról. Milyen hatást vártok a pályázattól?

S. H.: A CLLD tervezése, amit mi HACS-ként (Helyi Akciócsoport) emlegetünk, a helyi közösségfejlesztési stratégia. Megszületése egyidejűleg zajlott az emlékévként tervezésével: kb.130 ember a legkülönbözőbb területek képviselőiként dolgozták ki a stratégiát 2016 júniusában.

Nagy tapasztalat volt az emlékévként során, hogy a különböző

közösségi, kulturális szervezetek mozgósíthatóak, képesek és szándékukban is áll új ötletekkel és gondolatokkal bővíteni egy pályázatot. A CLLD-ben kiválasztott támogatási területek ennek a nagy létszámú közösségnek a közreműködésével kerültek meghatározásra.

A pályázat megvalósítása hamarosan elkezdődik, keretében új közösségi projektek valósulhatnak meg. A várakozás kitapintható már a tervezés során, 2016-ban a beérkező ötletek száma is száz fölött volt. Ezek azóta megértek, újakkal bővíthettek. Tervezetten 2018 őszén, amikor kiírják a pályázatot, egy újabb impulzust fognak adni a város lakosságának, közösségi életének. Ez egy hosszán ható impulzus lesz, nem egy pillanatnyi lökés, hanem olyan, ami 2022-ig eltart. Ez alatt az időszak alatt két ütemben kerülnek majd meghirdetésre a pályázatok, kifejezetten az érdeklődés fenntartása érdekében.

A CLLD pályázat keretében öt városrészi művelődési ház infrastruktúrája megújul, korszerű közösségi terek jönnek így létre, amelyek komfortosabbak, modernebbek lesznek, és egyszerűbb lesz a fenntartásuk is.

A kulcsprojekteket egészíti ki öt témakörben sok kisebb pályázati lehetőség: ezek magukban foglalják a művészeti, a közösségfejlesztő, a képzési és a rekreációs folyamatokat, valamint a 21. századi technika alkalmazását a közösségi művelődésben. Ez utóbbi egy támogató eszközbeszerzési lehetőség, ami nagy eredmény. Az egész program konzorciumának vezetője, s emellett a lebonyolítója is az Agora Nonprofit Kft., illetve a munkaszervezet felállítására is mi kaptunk felhatalmazást a konzorcium 35-ös tagságától.

E. Zs.: Gyümölcsöző partnerséget ápoltok a közművelődés országos módszertani központjával is. Az elmúlt öt évben mit emelnél ki a

Karácsonyi kézműves foglalkozások A Vértés Agorája előterében

Művelődési Intézettel való együttműködésekből?

S. H.: A Nemzeti Művelődési Intézet stratégiai konferenciáin számos alkalommal tartottunk előadást A Vértes Agorájának rendszerszerű működéséről. Több képzési programban, tananyagfejlesztésben is részt vettünk közösen. A *Jövőkép Műhelyek* és a *Kulturális Piac* is együttműködésben valósult meg. Én úgy gondolom, hogy egy természetes partnerség alakult ki a megyei irodával, az országos programokra pedig számos meghívást kaptunk, több alkalommal vettünk részt különböző rendezvényeken, ahol kollégáink prezentációk keretében beszámoltak A Vértes Agorája jó gyakorlatairól. Benne vagyunk az országos *Agora szakmai műhelyben*, amelyet a Művelődési Intézet koordinál. Kollégáinkat több képzésbe oktatóként is hívták, mert a szakmai stábunkban olyan 21. századi tapasztalatok gyűltek össze, amikről érdemes beszámolnunk.

E. Zs.: Számos ponton felmerült, hogy az Agora működése tervezett stratégiák mentén valósul meg. Ennek elengedhetetlen eleme, a tervezés, megvalósítás, értékelés és újratervezés ciklusa. Hol tartotok jelenleg ebben a ciklusban?

S. H.: A nyitás óta jelenleg a harmadik stratégiai időszakban jár A Vértes Agorája. Volt a nyitás stratégiája – 2013-ban nyitottunk –, ami az első stratégiánk volt, és a 2015. évig tartó időszakra vonatkozott. 2016-ban egy helyzetelemző tevékenységgel folytattuk, hogy mi változott a korábbiakhoz képest a térségben, a megyeszékhelyen. Megvizsgáltuk, hogy a küldetésnyilatkozatunk helytálló-e még, vagy miben kell változtatni rajta. Megnéztük, hogy milyen programok, aktivitások felé menjünk el, mik azok, amiket hanyagolni szükséges. 2016 és 2018 között kialakult a következő stratégiai időszak, ebbe beletartozott a *Jó Szerencsét! Em-*

lékév is. Gyakorlatilag az emlékév lezárultát követően egy új stratégiai időszak kezdődik: 2018 nyarától kezdtük tervezni az üzemszerű professzionális működés fenntartásának lehetőségeit, valamint azt, hogy mit kell másképpen csinálni. Látjuk, hogy a tevékenységünk nem lehet egy teljesen repetitív folyamat, mert abba beleunnak az emberek. Egy bizonyos idő után kell változtatni, új dolgokat belevinni a szolgáltatások közé, mert a változatosság fenntartja az érdeklődést és a látogatók számát. Ez egzakt módon mutatja, hogy mi érdekli a közönséget. Ha valami nem érdekli az embereket, akkor azon változtatni kell. A most készülő stratégia 3-4 évre megszabja az irányokat, tevékenységeket.

E. Zs.: Mik ennek a stratégiának a főbb célkitűzései?

S. H.: Az elmúlt években két szakmai minősítést szerzett A Vértes Agorája és megkapta a Komárom-Esztergom Megyei Prima Díjat, magyar közművelődés ka-

tegóriában. Mindez az itt dolgozó csapatnak köszönhető, ez egy rendkívül jól képzett és modern gondolkodású, fejlődni akaró csapat, legyen szó bármelyik területről. A nyitás óta már a harmadik generáció teszi a dolgát, számos fiatal kolléga csatlakozott új szemlélettel, s viszi tovább az itt tanultakat.

Ami a cél, amit szeretnénk fenntartani: az a professzionális működés és a magas minőség. Az a maximalizmus, ami arról szól, hogy egy adott pillanatban a létező legtöbbet kihozzunk a helyzetből, a 100%-ot mindenképp. Fontos az, hogy mindenki e maximalizmussal gondoljon a saját munkájára, és találjon ki új dolgokat, legyünk nyitottak a környezetünkre, elemezzük a változásokat s halljuk meg az igényeket, és erre reagálva próbálunk meg programokat, folyamatokat kidolgozni, amiktől az Agora továbbra is egy kedvelt közösségi létesítmény marad. Leginkább a kifelé való nyitottságunkat és jó reagáló készségünket kell megőrizni!

SALAMON HUGÓ népművelő, tanító, művészeti és tervezési szakmenedzser, a tatányai Agora Nonprofit Kft. – A Vértes Agorája szakmai igazgatója, divízió vezetője. 1978–1986. között a Komárom Megyei Építőipari Vállalat Bokányi Dezső Művelődési és Oktatási Központjának igazgatója, 1986–1994. között a Közművelődés Háza – Komárom-Esztergom megyei Művelődési Központot vezeti, 1994-1999-ig a Közművelődés Háza Közhasznú Társaság ügyvezető igazgatója. 1999-2001-ig a Szinergia Projektmenedzsment Kft. (Budapest) projekt tanácsadója, tréning üzletág vezetője, majd ügyvezetője. 2001-től több mint egy évtizedig a Konett Team (Budapest) szervezetfejlesztési tréner, tanácsadója, tréning üzletág vezetője. 2012 óta az Agora Nonprofit Kft. – A Vértes Agorája szakmai igazgatója.

SZÉNÁSI PÁL a tatányai Agora Nonprofit Kft. közösségfejlesztője, tréning-szervezője, rendezvényszervezője, kapcsolati főmunkatársa. 2010-ben Felnőttképzési szervező és művelődésszervező BA szakon végzett a Nyugat-Magyarországi Egyetemen, majd 2012-ben filozófia szakos bölcsész diplomát szerzett a Pécsi Tudományegyetemen. 2014 óta dolgozik az Agora Nonprofit Kft.-ben, mellette a Peron Music Alapítvány önkéntes programszervezője is.

EDELMAYER ZSOLT a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológia (BA) szak elvégzése után a Szegedi Tudományegyetem Vizuális Kultúratudomány (MA) szakán végzett, majd megszerezte a Közművelődési Szakember I. képzést. Szakmai tapasztalatot a Miskolci Egyetemi újságnál, fotóriporterként, képszerkesztőként, a Zdravo da Ste ifjúsági centrum (Banja Luka, Bosznia-Hercegovina) fényképészeti kurzusán önkéntes munkában végzett oktatóként, az AIESEC, Miskolci Helyi Bizottság: projekt menedzserként nemzetközi kapcsolatok, marketing és megjelenés, a Szegedi Tudományegyetem Médiacentrum fotóriportereként szerzett. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Megyei Irodájának módszertani referense.

Kreatív ipar, hagyomány új köntösben

*Zalai Népi Design Stúdió, a Zala Megyei Népművészeti Egyesület alkotóközössége**

A kreativitás és közösségeink hagyományainak ápolása csupán látszólagos ellentmondás. Népművészeti szakágaink fejlődése a korábbi évszázadokban, de a közelmúltban is az újszerűen gondolkodás, a használatban lévő tárgyak, előállítási módszerek megkérdőjelezésének eredményei. Tárgyalkotó kultúránk azáltal válik minden időben az újabb fogyasztói, felhasználói generációnak izgalmassá, kersetté, hogy a mestereink egyéni tehetsége, a magas szintű szakmabeli tudást alkalmazva kibontakozik. Az egyes tájegységeik híressé válása pedig az alkotóközösségek újszerűség iránti igényességének, víziójának kitartó munkával elért közös tárgyalkotásai, ami újdonság erejével hat a fogékony környezetben.

Azok a hagyományörző közösségek alkotnak élő kultúrát, ahol a jól bevált tárgyalkotás mellett, annak a szerves táptalajából, mintegy új és erős hajtásként növekedve működnek az adott kor kulturális közegének új igényeit, kreatív alko-

tással éberem tartó fejlesztő alkotói. Ennek a belső készletéből megújuló folyamatnak napjainkban megvalósuló zalai vonatkozásába fogom bevezetni a következő gondolatok megosztásával.

Népi design

A Zala Megyei Népművészeti Egyesület 1982-ben alakult. Az egyesület tagsága, bekapcsolódva az országos népművészeti mozgalomba, 1982-83-ban megépítette a Gébárti-tó mellett lévő Kézmű-

vesek Házát. Zalaegerszeg város segítségével és fenntartásában, az egyesület szakmai háttérével és önerős munkájával az elmúlt 36 évben megteremtődtek a tárgyalkotó népművészet hagyományörzésének műhely- és eszközfeltételei.

2007-ben a Magyar Kultúra Napján Csokonai Vitéz Mihály Közösségi Díjban részesült.

Népművészeti tárgyak megújításával 2005 óta foglalkozik egyesületünk, elsőként hirdette meg „Népi design” címmel 2005-ben azt a kiállítást, mellyel úttörő szerepet vállalt a hagyományos tárgykultúra megújítási törekvéseiben.

Kézműves Egyesületünk üzleti és idegenforgalmi célú népművészeti, kézműves ajándék- és funkcionális tárgyak készítésére írt ki pályázatot. A beküldött tárgyakból kiállítást rendeztünk a Falusi Turizmus Európai Hete keretében. A pályázók konzultációkon vehettek részt az idegenforgalom és népművészet, a vidékfejlesztés és a népművészeti tárgykultúra témákban.

* A cikk alapjául szolgáló előadás a „Megtartó kultúra – a kulturális gazdaságfejlesztés jó gyakorlatai” című konferencián hangzott el Tatabányán, 2018. április 26-án.

Kézműves Akadémia

2009-2012 között a „Kézműves Akadémia I. – II.” Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló projektben módunk nyílt termékfejlesztési kurzus megvalósítására kézművesek számára, nemzetközi ajándéktárgy pályázat, nemzetközi vándorkiállítás szervezésére.

A Zalai népművészek közül 18-an vettek részt a továbbképzésen. *Csapó Angéla* szövő, Népi Iparművész, kurzusvezető a projekt eredményeként a következőket fogalmazta meg:

„A projekt lehetőséget adott népművészeinknek az eddigiektől eltérő tervezői módszerek kipróbálására, részt vehettek egy izgalmas kísérletben, melynek eredményeit egyéni alkotómunkájuk során a jövőben is alkalmazhatják, csiszolhatják, tökéletesíthetik, folytathatják.”

A tárgyak zsűrijét elismert szakemberek végezték, a következőket emelték ki konklúzióként.

Marx Mária, a Göcseji Múzeum etnográfusa szerint: „Ha a magyar népművészet nem akar múmiaként a koporsójában feküdni, amelyet időnként leporolunk egy kicsit, hanem eleven élőlényként akarjuk látni köreinkben, akkor ki kell lépni a másolásnak és a motívumok pusztá felhasználásának

köréből. Életet kell bele lehelnünk, hogy az utódaink is használható, örömteli és élő tárgyakat kapjanak tőlünk, és nekünk is örömünk teljen azok létrehozásában. Ezt a projektet erre tartom alkalmasnak.”

Kányási Holb Margit, Ferenczy Noémi-díjas textilművész, a zsűri elnökének gondolatai: „Ez a termékfejlesztő kurzus a bizonyítéka annak, hogy akár évtizedek óta mesterségüket gyakorló alkotók is új impulzusokat kaphatnak munkájukhoz. A jól megválasztott módszerek és gyakorlatok során olyan tervezői gondolkodást látnunk, amely az alkotó munkának nélkülözhetetlen feltétele. A funkció mentén való gondolkodást látni minden műfajban, ez egy biztos vezérfonalnak tűnik, mely köré az alkotók az anyagszerűséget, díszítést, formálást megfelelő módon próbálták elhelyezni. Nagyon dicséretes eredmények születtek, és az alkotók elsősorban önmagukat lepték meg azzal, hogy új adottságokat, képességeket véltek magukban felfedezni. A bemutatott munkák kínálják azt a folytatást, amely példaértékű lehet az ország kézművessége számára is.”

Az egyesületünk által szervezett képzések, meghirdetett pályázatok hatása, hogy piacképes termékek létrehozására ösztönzi a népművészeinket.

A népművészek felismerték, hogy a hagyományos funkciójú tárgyak „elavultak”, a változó társadalmi körülmények megkövetelik a termékek fejlesztését. Formatervezők bevonása a megújításba, eltérő szemléletmód segíti az innovációt. Tájegységi specifikus díszítmények népszerűsítése. Értékesítés növekedése, még csak az egyéneknél, közösségi szinten még nem valósult meg. Folyamatos megújulás eredményeként a rendezvényeken visszatérő vendégek, vásárlók.

2014 során egyesületünk az Egerszegi Sport- és Turizmus Kft.-vel közösen pályázatot hirdetett „Göcsej hagyományos kézműves értékei, Népi Design Ajándéktárgyak” címmel, mely a tájspecifikus tárgyak megújítását tűzte ki célul.

Zalai Népi Design Stúdió

Az előzmények ismertetéséből kiderül, milyen hosszú folyamat áll mögöttünk a tárgymegújítás terén, fontos eredményeket értünk el, munkák folytatásának létjogosultsága van.

Mindezeket figyelembe véve fontosnak éreztük életre hívni a Zalai Népi Design Stúdiót, mely 2016 őszén alakult meg, az egyesület alkotócsoportjaként.

A Stúdió megalakulásakor a következő célokat tűzte ki:

Közösségi képzések formájában szeretné gazdagítani tagjai tudását. *Fejlesztetni a tagok feldolgozási és tervezési képességeit. Közös felkészülésekkel közösségi megjelenést biztosítani a különböző országos pályá-*

Gépi varrás tanulása közben

„Kitesszük a szűrét...” pályázat közösségi alkotásai

zatokon. Valamint közös alkotó tevékenység keretében *hagyományos gyökerű, tájspecifikus, modern kézműves tárgyakat* kíván létrehozni.

2017-ben végzett szakmai tevékenységünket a Hagyományok Háza támogatta. Nagyon mozgalmas volt a Stúdió első éve. Az öszezszezsizsolódás éve volt, az egyéni alkotókból közösséggé kovácsolódunk. A közösséget a népviseletes babakészítés, hímzés, nemezelés, bőrtárgy-készítés, szövés, csipkekészítés, mézeskalács készítés, hímes tojás készítés és fafaragás népművészeti szakágakban tevékenykedők alkotják.

Az első összejevetelünkkor dizájnelmélet és népi dizájn témában hallgattunk előadásokat. Alapozó hétvégének szántuk, dizájn alapfogalmainak tisztázására, a népművészet és a dizájn kapcsolatát boncolgattuk. A tagok bemutatták az egyéni elképzelésüket, a választott témát, amivel foglalkozni szeretnének az év során. Tervezői foglalkozást tartottunk formatervező segítségével. A stúdió tagjai közül néhányan részt vettünk az előző termékfejlesztő kurzuson is, így könnyebben igazodtunk az új szemléletmódhoz és segítettük a többi alkotótárs munkáját.

Második alkalommal a tervezési módszertanra fektettük a hangsúlyt, tervezés fázisait vettük sorra. *Csapó Angéla* szövő, Népi Iparművész jó példákat mutatott be, a modellezés és kísérletezés fontosságára világított rá. Téma volt többek között az új funkciók keresése, a megfelelő szelekció alkalmazása, valamint az életképes tervek megvalósítása gyakorlatban.

Sepsiné Szabó Emőke két alkalommal tartott csomagolástervezést. *Dervalics Renáta* formatervező a hetési kötény tökmagmotívumának továbbgondolásával elkészítette a stúdió logóját. A stúdió a megjelenések során így „beazonosíthatóvá” vált. Az országos pályázatokra

„Reformáció 500” pályázat közösségi munkái

beadott közösségi pályamunkákra ráhelyeztük az emblémánkat.

A Barkó Kézműves Egyesület vezetőit, Pálmai Ilka elnököt és Farkas Éva alelnököt kértük fel, hogy mutassák be a „Megvalósult csodák a barkók földjén – a barkóság újjáéledése és a barkó viselet megújulása” projektjüket, mely az Ózdi Kistérség országos hírű programja. Ebben a térségben a kevésbé ismert néprajzi népcsoport kézműves hagyományait dolgozták fel közösségben, iparművész és népi iparművészek irányításával. Jó marketing munkával, a kis települések összefogásával ma már néhány településen asszonyok készítik ezeket a tárgyakat, amelyeknek a piacát is megteremtették.

Szilágyi Zoltán ruhaipari szakembertől viseletek, öltözet kiegészítők, lakástextilek varrásának alapjait sajátítottuk el négy alkalom folyamán.

Illés Vanda hímző, Junior Prima díjas, a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Osztályának vezetője a modern kategóriájú népi iparművészeti alkotásokról (2018-tól a megnevezése: Modern Mester Remek, Modern Míves Termék) tartott előadást. Az előadásban található zsűrizésre beadott tárgyakat elemeztük. Tervezési konzultációra volt lehetőség, az év során elkészített tárgyak és tervek alapján.

„Első év – Egy év termése” kiállítás

Közösségi alkotás

2017-ben két országos pályázatra nyújtottunk be közösségi alkotást. Közös felkészülési folyamat előzte meg a tárgyak elkészítését.

A tavasz folyamán, fiatal közösségeként a VII. Országos „Kitesszük a szűrét...” szűr-, szűrrátét-készítő, szücs-hímzés- és nemez-pályázatra nyújtottuk be közösségi pályamunkát. A zalai cifraszűr hímzés-motívumát dolgozták fel a stúdió tagjai, a pályázat II. kategóriájára – Szűr és szücsdíszítmények mai alkalmazása (viseletben, lakástextilben, használati tárgyak körében) – pályáztak. Mobiltelefon- és tablet tokon, valamint ékszeren köszönt vissza a szűr-motívum. A stúdió elismerő oklevélben részesült kutató, újíjtó és kísérletező munkájáért.

A Reformáció 500. évfordulójának alkalmából „A Reformáció történelmi és kulturális öröksége az élő népművészetben” című regionális és országos kiállításon vettünk részt, protestáns szimbólumukat jelenítettük meg ajándéktárgyakon, énekeskönyv borítón, mappákon, medálon és mézeskalácson is. Mézeskalácsokhoz esztétikus csomagolás is készült.

Fontosnak éreztük az év összegzését, ezért a Zalai Népi Design Stúdió „Első év – Egy év termése” vitrinkiállítás keretében mutatkoztak be a stúdió tagjai a Gébárti Kézművesek Házában.

A közösségi munkákon kívül, amit már ismertettem, néhány dol-

got kiemelnék a tárgymegújítások sorából. Büszkék vagyunk a *hetési kötény* tökmag hímzés-mintájának új „életére”: többen a stúdiótagok közül fontosnak érezték a termék-fejlesztés során e minta megjele-

nítését a tárgyaikon, így rákerülhetett a mai használati tárgyra – *Horváth Éva* által készített nemeztárolóra, *Domján Zsuzsanna* hímző, Népi Iparművész kulcstartóira, nyakba akasztható névtáblatartóira, textilszalvéta gyűrűire és öveire, *Donner Ferencné* hímzett ékszereire.

Venczelné Danyi Judit nemezelő, Népi Iparművész a *zalai cifraszűr* motívumát „szötte tovább”, a mai viseletkultúrában oly kedvelt kis fekete ruha „hangsúlyos” kiegészítőin, alkalmi táskán és övön.

Pacsai Gézané a *hetési vászon szöttes* csillagmotívumát csipkére ültette át, stólára került rá két végét lezáró szélcsipkeként.

Horváth Éva nemez-munkái

Domján Zsuzsanna hetési tökmag hímzéssel díszített tárgyai

Venczelné Danyi Judit zalai szűrhimzés feldolgozása öltözetkiegészítőn

Pacsai Gézané hetési szöttes csillagmotívum átültetése csipkére, Molnárné Riskó Erzsébet öltöztethető népviseletes játékbabája

Nagyné Kovács Katalin hímző, Népi Iparművész a *zalalahápi díszlepedő* színes motívumait párnán, mappán és üdvözlőlapon örökítette tovább.

Skrabut Éva egyesületi elnökünk a tárgyfejlesztő tevékenységünk következő állomásaként említi: „A népi design tevékenységnek nemcsak a tervezési és megvalósítási folyamata fontos. Nagyon lényeges, hogy az új termékek piacra is találjanak, ezzel is segítve a vi-

déken élő népművészek gazdasági tevékenységét. Ebben még nagyon szerény eredményekkel rendelkezünk, ám a Barkó projekt példáját követve jó marketingmunkával, a stúdiótagok összefogásával akár a piacát is megteremthetjük.”

Az előttünk álló alkotói évben a Zalai Népi Design Stúdióknban a hagyományos díszítési technikákat ültetjük át a kortárs designkultúrába textileken, viseleteken, bőrön, fanyagon. Szabadrajzú mintákat ter-

vezünk, és iparművésszel konzultálunk formatervezés témakörében.

Tervezzük textiltervező, öltözettervező előadás és szakmai tudásátadás megvalósítását, melynek során választ keresünk arra, hogyan lehet folytatni, életben tartani a tradíciót, miképp lehet használni és újraértelmezni, a kortárs designkultúrába ültetni a hagyományos díszítési vagy struktúraképző technikákat. Szintén fontosnak tartjuk a „Modern viselet kiegészítők készítése – gyakorlati megvalósítás szempontjai” témában néprajzi háttérismeret tudásanyagának átadását a hatékony, inspiráló alkotómunkához.

POZVAI ANDREA a népi kézművességgel középiskolás korában került kapcsolatba. A gimnázium elvégzése után Zalaegerszegen bőrtárgy készítő képzésben vett részt. 1999-től a zalaegerszegi Gébárti Kézművesek Házában dolgozik. Budapesten népi játszóházi foglalkozásvezetői, közművelődési szakember és bőrtárgy készítő népi kismesterségek oktatója képesítéseket szerzett. 2001-től tagja, 2013 ősztől elnökségi tagja a Zala Megyei Népművészeti Egyesületnek. Ismereteit folyamatosan igyekszik gyarapítani. Múzeumi kutatómunkát végez a dunántúli múzeumokban. 2008-tól zsűriztetési csuhé- és gyékényjátékait. Helyi-, megyei-, regionális-, országos- és nemzetközi pályázatokon, kiállításokon vesz részt munkáival. Játszóházi foglalkozásokat, mesterség-bemutatókat tart gyermekek és felnőttek részére. 2009-től a Zala Megye Népművészetéért Alapítvány titkára. 2012-ben népi játék-készítésből megkapta a Népművészet Ifjú Mestere címet. 2013-ban gyékény-, szalma-, csuhétárgy készítő képesítést szerzett. 2015-ben a XVI. Országos Népművészeti Kiállításon Arany Oklevélben részesült „Göcseji kukoricás” társasjátékáért. 2016 tavaszától a Népművészeti Egyesületek Szövetsége Ifjúsági Bizottságának tagja. 2016 ősztől a Zala Megyei Népművészeti Egyesület közösségének, a Zalai Népi Design Stúdióknak koordinátora.

Honismeret és turizmus*

Megtiszteltetés számomra, hogy a konferencia illusztris előadói-szakemberi körének tagja lehetek. Megmondom őszintén, jómagam a terepen, a hegyek között érzem magam inkább otthon, és kicsit néha idegenként mozgok az előadótermekben – ám örömmel osztom meg a terepi tapasztalatainkat Önökkel is, annak reményében, hogy jól tudják hasznosítani.

A honismeret és a turistaság vonatkozásainak bemutatását szubjektív oldalról kezdeném: a környezetünket úgy ismerjük meg egyre jobban, ahogy cseperedünk és bontogatjuk szárnyainkat. Tatabányán például a Vértes-hegység a legközelebbi tájkincs, így az itt élők első túraélményeiket valószínűleg a Vértesben szerzik. Én a Duna-kanyarból származom, így nekem – illetve a barátaimnak, akikkel később a Hazajáró útján elindultunk – a Börzsöny-hegység volt az, amit először felfedeztünk és megismertünk. Ahogy az ember kezdi mélyebben megismerni a saját környezetét, egyre több megismerésre és megóvásra érdemes értéket talál ott – ez motivált bennünket a Börzsöny Akciócsoport Egyesület megalapítására 1999-ben. Az egyesület elsődleges célja az volt, hogy a bakancsos turizmust fejlesszük a Börzsöny-hegységben. Turisztikai táblákat helyeztünk ki, jelzéseket

festettünk, túrákat szerveztünk, szemetet szedtünk, mindezt teljes mértékben önkéntes munkával és pályázati úton megvalósítva. Ahogy az ember a Börzsönybe fölmegegy, és a Csóványos kilátójából körülnéz, akkor – ha jó az idő – megláthatja az északabbra levő hegyeket: az Alacsony-Tátrát, illetve igazán jó időben még a Magas-Tátrát is, és elkezd oda is – a szűkebb környezetétől egyre távolabb – vágyódni. Ezzel mi is így voltunk. Így merészkedtünk el egyre távolibb helyekre, a Magas-Tátrán túl, Erdélybe főleg, s kezdtük egyre jobban megismerni a csonka hazánkon túli területeket is.

A szívünk hazahúz

A hegymászás és a turistaság ízére rákapva még távolabbi vidékekre is eljutottunk: többek között

az Alpokban a Mont Blanc csúcsát is meghódítottuk. De voltak közöttünk olyanok, akik ennél magasabb hegyre is felkapaszkodtak. A Hazajáró egyik rendszeres szereplője Varga Csaba, nagyváradi hegymászó barátunk – ő épp a Kancsen-dzönga, a világ ötödik legmagasabb hegyének az alaptáborában van, nemrég érkezett le az egyik akklimatizációs túrájáról. 7000 méter magasan is járt, úgyhogy innen is drukkoltunk neki. Ő is úgy van ezzel, hogy tényleg vannak egzotikus vidékek a világban, de valamiért mi mégis itt, a Kárpát-medencében érezzük igazán otthon magunkat. És bármerre is járunk, vajon miért van az, hogy mégis hazahúz a szívünk?

Azt gondolom, hogy ennek az egyik legfontosabb vetülete az, hogy itt valami olyan lelki-szellemi plusz töltetet kapunk, amit a távoli világban már nem kapunk meg.

* A cikk alapjául szolgáló előadás a „Megtartó kultúra – a kulturális gazdaságfejlesztés jó gyakorlatai” című konferencián hangzott el Tatabányán, 2018. április 26-án.

A saját hazánk történelmi emlékei, illetve a minket körülvevő magyar közösségek jelentik a bennünket hazavonzó élményeket.

A Hazajáró kis közössége is végül mindig arra a következtetésre jutott, hogy tényleg vonzóak az egzotikus tájak, de valamiért mi mégis itthon szeretünk turistáskodni. Ebből alakult ki az a „Hazajáró-életmód”, amit a szabadidőnkben végeztünk. Közben egy média-céget is működtettünk, és amikor a csillagok állása olyan kedvező volt, sikerült a szabadidős tevékenységként művelt turistáskodást és a munkánkat ötvözni egy tévéműsor keretében. 2011-ben kaptunk felkérést a Duna Televíziótól, hogy Hazajáró címmel indítsunk be egy 26 perces magazinműsort. Ez a műsor hétről-hétre látható a Duna Televízió, illetve az M5 csatornán. Most már a hatodik évadon és 214 epizódon vagyunk túl, úgyhogy elég sokfelé jártunk. Essék most néhány szó arról, hogy melyek a fő alappillérei a műsornak. Amikor elkezdtük ezt a műsort gyártani, akkor az elsődleges cél az volt, hogy a Kárpát-medence kis régióit és a természeti értékeket mutassuk be – elsősorban hegyekbe mentünk –, ezek a természeti kincsek jelentik az első pillért. Ám amikor a turista elhagyja a hegyeket, lépten-nyomon találkozik a települé-

seken azokkal az épített, történelmi örökségeinkkel, melyek saját történelmünket tükrözik – ezek a mementók képezik a második pillért. A külhoni magyarsággal való szellemi közösség a harmadik pillér: a Kárpát-medence tájain van, ahol szórványban, van, ahol tömbben, de mindenhol megtalálhatók azok a magyar közösségek, akik kitartanak az identitásuk, az anyanyelvük mellett. Minden egyes epizódban e három pillér érvényesül.

A hely szelleme

Nyilván nagyon nehéz röviden hitelesen beszélni annyi fontos értékről... az a 26 perc, ami végül adásba kerül, csak egy morzsája azoknak az élményeknek és érzéseknek, melyeket a forgatások során megélünk. Azokat az illatokat, azokat az ízeket, azokat az éjszakába nyúló beszélgetéseket vagy az éjszakába nyúló túrákat nagyon nehéz a képernyőn keresztül átadni. A hely szellemét, a *genius loci* komoly kihívás tárgyiasítani, és egy kamera – egy élettelen eszköz – segítségével a képernyőn keresztül a nézők elé tárni. Talán ez a legnagyobb, legnehezebb feladatunk. Ám úgy érezzük, hogy valamilyen szinten ez mégiscsak sikerült, hiszen a műsor egy egyedülálló, hi-

ánypótló kezdeményezés, és azt vettük észre, hogy óriási igény van arra a fajta lelkeségre, szellemiségre, amit ezen a műsoron keresztül próbáltunk átadni. Rengeteg helyre hívtak minket közönségtalálkozókra, közösségi oldalainkon nagyon aktívak az emberek, tehát nagyon sokan elkezdtek nemcsak képernyők előtt követni minket, hanem elhagyva a fotelt, aktívan átélni az élményeket. A közönségtől érkező személyes jó visszhang mellett a műsor számos elismerést és díjat is kapott.

A kultúrát, a nonprofit tevékenységet, a „bakancsos” turizmust hajlamosak a médiában is félvállról venni, pedig igenis óriási igény van a magyar társadalomban erre a fajta gondolkozásra: ezt tükrözi a Prima Primissima közönségdíj is, melyet nem egy szakmai grémium, hanem a nézők adtak nekünk. Eltérően a profitorientált dolgokat piederstálra helyező szemlélettel, mi úgy látjuk, hogy igenis szükség van az organikus kultúrára, szükség van arra a fajta lelkeségre, ami itt a Kárpát-medencében körbevesz bennünket.

Identitásturizmus

A műsor nézőitől egyre több megkeresés érkezett, hogy valamilyen valós közösséggé is formálódjunk. 2015-ben érett meg arra az idő, hogy egy egyesületet hozzunk létre a műsor kapcsán: Csobánkán alakult meg a „Hazajáró Honismereti és Turista Egylet” Bójte Csaba testvér áldásával. Ha egy mondatban kellene összefoglalni, hogy mi is a célja ennek az egyletnek, akkor az lenne, hogy a Kárpát-medencei magyarság összetartozásának az erősítése a honismeret és a turizmus eszközeivel. A tevékenységünknek a fő vonulata pedig a belföldi turizmus kiterjesztése a Kárpát-medence egészére, mely történelmileg és földrajzilag is alá-

Egylet zászlóbontó, Csobánka túra

támasztott. Szeretnénk, hogy a magyar útrakelők – akár nyaralni, akár kirándulni indulnak – elsősorban a saját tájainkon nézzenek körül, hiszen nem kell ahhoz Németországba vagy az Alpokba menni, hogy egészen kivételes szurdokokban találja magát az ember, nem kell ahhoz nyugatra vagy dényugatra menni, hogy történelmi várakkal találkozzunk.

Rácsodálkoztunk rengeteg olyan kis rejtett értékre, amelynek létéről nem is volt tudomásunk. Magyarországon a múlt rendszer negyven évnyi agyimosása után fájdalmasan kevesen tudtak arról, hogy az elszakított területeken milyen csodák várnak ránk. Az egylet fontos célja, hogy minél több embert kimozdítsunk ezekre a tájakra: elsősorban túrákat szervezünk, illetve rengeteg közönségtalálkózónk valósul meg határon innen és túl. Úgy tapasztaljuk, hogy óriási igény van az általunk képviselt – mai divatos szóval élve – identitásturizmusra.

Érdekes fejleményként Kolozsváron az egyetemi tananyag része lett a Hazajáró, melyet identitásturizmus néven illettek. A Gyimesekben tartott '32-es emléktúrát pedig hadszíntér turizmusként definiálták. Mindebből kiviláglik, hogy a túrázó nemcsak egy természeti élménnyel gazdagodik, hanem ma-

gyarságát, identitását és önazonosságát is mélyebben megéli azáltal, hogy olyan helyen jár, ahol őseink vére folyt, vagy ahol magyar történelmi események zajlottak le. Ez az a *genius loci*, a hely szelleme, melyet elhivatottan próbálunk átadni műsorunkban és programjainkban.

Együtműködések a honismereti turizmusban

Bár Kárpát-medencei egylet vagyunk, de nem tudjuk lefedni az egész területet, úgyhogy minden olyan szervezettel, civil egyesülettel, aki a honismeret és a turistaság területén mozog, egyfajta szövetség-

gi rendszert próbálunk kialakítani, s már komoly partnerhálózattal rendelkezünk. Legutóbb éppen a Kárpát-medence egyik legkomolyabb turistaszervezetével, az Erdélyi Kárpát Egyesülettel kötöttünk megállapodást, ami Erdélyben egy óriási erőt jelent a turizmusban, rengeteg embert mozgatnak meg, számtalan túrát szerveznek.

Hiszünk benne, hogy azt a fajta tevékenységet, amit folytatunk, érdemes kiterjeszteni, s egyfajta rendszert felépítenünk arra, hogy hogyan tudnánk a leghatékonyabban működtetni a honismeretet az egész Kárpát-medencében, hiszen az elmúlt hat év alatt tulajdonképpen Őrvidéktől Kárpátaljáig, Délvidéktől Muravidéken át Székelyföldre a Kárpát-medence összes területére eljutottunk, és mindenhol kapcsolatokat építettünk.

Elhatároztuk, hogy az általunk felgyűjtött információkat közkinccsé tesszük, ezért a Kárpát-medencei régiókban turisztikai, honismereti úti célokat fogunk kijelölni. Hosszú távú tervünk, hogy komplex honismereti és turisztikai programcsomagokat alakítsunk ki. Ezek meghatározásában természetesen figyelni kell a helyi adottságokra is: egészen más a helyzet Székelyföldön, ahol a legtöbb desztinációt virágzó turizmus jellemzi, és egész más a helyzet, például

Tábor, Gyimes

egy munkanélküliségtől sújtott bányavidéken, ahol az ínség elrejtja a kincseket. Vagy az olyan szórványterületeken, mint a Délvidék vagy a Felvidék egészen északi részei, ahol alig-alig találni magyarokat. Csak-hogy az értékek e helyeken is jelen vannak, csak nagyon-nagyon kiaknázatlanul!

A tapasztalatunk azt mondja, hogy nincsen egy olyan négyzetcentimétere a Kárpát-medencének, ahol ne találnánk olyan kuriózumot, különlegességet, ami a turizmus szempontjából egyfajta kitörési pont lehet. Nyilván egyes helyeken sokkal komolyabban lehet építeni a turizmusra, más helyeken pedig csak egy kiegészítő szála lehet az ottani helyi közösségek megmaradásának, de nincs olyan terület, ahol ne lehetne a turizmusból építkezni. Mindezen elgondolások alapján 56 régióra osztottuk fel a Kárpát-medencét. A felosztás épít a vármegyerendszerre, de történeti földrajz, illetve néprajzi vonatkozások alapján módosítottunk rajta, valamint figyelembe vettük jelenlegi határok hollétét is, melyek máshol húzódnak, mint történelmi hazánkban.

Honismereti-turisztikai ispánok

Egy ekkora rendszert egy budapesti központból nem tudunk működtetni, ezért regionális alapon minden egyes régióban felkértünk egy olyan személyt, aki általában a honismeret és a turizmus területén (például idegenvezetőként vagy helytörténészként) egyébként is tevékenykedik, hogy önkéntes alapon képviseljük a Hazajáró Egyletet. Történelmi alapokon ispánoknak neveztük el ezeket a helyi képviselőket, ők a mi honismereti-turisztikai ispánjaink. Az ispánok azért is felelnek, hogy a turistaságot és a honismeretet a maguk eszközeivel fejlesszék.

Nyári túra emléklap

Téli emléktúra

Igyekszünk tudatosítani az ispánjainkban, hogy az adott régióban talán egyedül érzik magukat, hiszen sok helyen a turizmusért és a honismeretért felelős személy egyben a helyi magyar közösségnek is az utolsó bástyája. Éppen a minap kaptam egy levelet Resicabányáról, ahol egy református lelkésznek az a vállalt elhivatása, hogy az ott élő néhány ezer magyart összefogja – mert az egész volt Szörény vármegyében néhány ezer magyar maradt már csak. Mellette ez a lelkész szervezi a honismereti és a turisztikai programokat, folyamatokat. Székelyföldön viszont

már olyan jól működő desztinációs irodák vannak, hogy szinte minden falura jut egy olyan ember, aki ispánnak megfelelő lenne.

A regionális rendszerünk piramis alapon épül: a nagy tájak alatt szerepelnek a régiók, amiből 56-ot jelöltünk ki. Minden egyes régió belül vannak kisebb régiók, amik tulajdonképpen a Hazajáró című műsoron alapulnak, mert pontosan ezeket a kis tájakat mutatjuk be. Az eddig forgatott részeinkkel nagyjából már lefedtük az elszakított területeket, de vannak még fehér foltok: most például az Erdélyi-szigethegységbe készülünk.

Hazajáró Pontok

A Hazajáró útja végtelen, hiszen tényleg annyi kis csoda található mindenhol! Előfordul, hogy kinézünk magunknak egy kistáját, ahova elmegyünk, meglátogatjuk, leforgatjuk az anyagot, aztán megállunk egy hegycsúcson... és meglátunk szemben egy másik hegycsúcsot, egy másik felfedezésre váró tájat. Az út pedig folytatódik.

Útravaló a honlapon (www.hazajaroegylet.hu)

A látnivalókat különböző kategóriákba lehet honismereti szempontból sorolni: például templom, kistelepülés, természeti látnivaló, hegycsúcs, vízesés, történelmi

emlékhely, csatater, emlékmű vagy akár vallási emlék. A honlapunkon a regionális rendszert adatbázisként kezeljük, és a legkisebb léptéktől, tehát a látnivalóktól egészen a nagy tájakig különböző kategóriák szerint lehet szűrni, rákeresni az értékekre. Az eddig bemutatott minden egyes tájnak az összes látnivalója fellelhető ezen a honlapon. Hosszú távon olyanná szeretnénk fejleszteni a honlapot és ezt a regionális rendszert, hogy ha valaki el akar indulni a Kárpát-medence bármelyik régiójába, a honlapon keresztül mindenhol naprakész információkat kapjon. Olyan részletességgel, hogy ha mondjuk, egy Szent László freskót tartalmazó középkori templom olyan településen

van, ahol már szinte nem él magyar, akkor kitől kérhetik el a turisták a templom kulcsát, hogy megnézzék a freskót.

Mindez az egész Kárpát-medencére lebontva komoly feladat, amit egyesületi formában próbáljuk a szabadidőnkben működtetni, úgyhogy nem kétséges, hogy nagy kihívások elé nézünk.

Hazajáró Pontok

A látnivalókkal nagyjából egy szinten ebben a piramisrendszerben vannak az úgynevezett Hazajáró Pontok. Ezek a matricával jelzett Hazajáró Pontokon a Hazajáró tagsági kártyával rendelkező turista különféle kedvezményeket vehet igénybe. Elsősorban a szálláshelyekre, illetve vendéglátóhelyekre kell gondolni, de múzeumok vagy műemlékek belépődíjából és más szolgáltatásokból is engedmény jár a kártya után. A Hazajáró Pontok azonban nem az anyagiakról szólnak, hanem a gesztusról – amikor egy turista elindul ezekre a helyekre, nyilván nem az a célja, hogy kapjon 10% kedvezményt egy szálláshelyen, hanem az, hogy olyan szellemi-lelki élménnyel gazdagodjon, amit máshol nem kapna meg. Hazajáró Pontnak elsősor-

ban azokat a helyszíneket, azokat a szolgáltatásokat, vagy akár azokat a rendezvényeket szeretnék bevonni – ilyenből egyébként már rengeteg van –, akik ezt a plusz szellemi töltetet hozzá tudják adni az élményhez a honismereti turizmus szellemében. Egészen konkrét példával élve: vannak olyan följajlások, hogy a Hazajáró kártya tulajdonosát helyi népviseletben előadott néptáncműsorral köszöntik, máshol pedig „Isten hozott”-pálinkával fogják megkínálni, esetleg egy népdalt énekelnek el neki.

Ezekkel a Hazajáró Pontokkal szeretnék az egész Kárpát-medencét lefedni, a honlapon pedig minden egyes Hazajáró Pontnak lesz egy külön kis adatlapja, ami részletesen feltünteti, hogy milyen szolgáltatást nyújt ez a kártyaelfogadó hely.

Jelvénytérítő mozgalom

Terveink között szerepel a jelvénytérítő mozgalom elindítása, mely motivációt biztosítana a honismereti desztinációk személyes felkeresésére, ezáltal generálva az elszigetelt területekre irányuló turizmust. Ehhez egyfajta, kihívásokon alapuló pontrendszer alakítottunk ki: minden egyes látóponthoz egy nehézségi szintet rendelünk aszerint, hogy mennyire könnyen elérhető a turista számára. Egy város autóval jól megközelíthető, könnyen megtalálható főtere például csak 1-2 pontot „ér”, míg egy komoly fizikai erőfeszítést és tájékozódást kívánó, 2000 méternél magasabb hegycsúcs (mint a Gerlachfalvi-csúcs, történelmi hazánk legmagasabb pontja) felkereséséért 10 pontot fog kapni a hazajáró turista. Minél több pontot szerez valaki, annál magasabb – bronz, ezüst, arany és a gyémánt – fokozatú, úgymond tiszteletbeli Hazajáróvá fog válni. A gyémánt fokozatot egyébként egyelőre csak

a stábtagnak érthették el, de reméljük, hogy lesznek olyan követőink, akik ugyanazokat a helyeket mind bejárják, amit mi is bejártunk.

Visszaulva a kulturális gazdaságfejlesztés témájában elhangzott korábbi előadásokra, szeretném hangsúlyozni, hogy a turizmus, illetve a honismeret éppúgy gazdasági tényező, mint a kereskedelem vagy az ipar. Gyakran tapasztaljuk, hogy az elhagyottabb területeken is kiváló helyi értékekkel rendelkeznek a települések. Mégsem várhatjuk el egy hétvégeként a helyi táncban mégoly lelkesen néptáncoló fiataloktól, hogy helyben maradjon, ha közben a hétköznapi betevő megteremtését nem tudja a lakóhelyén megteremteni. Ennek a kihívásnak a kezelése már túlnő egy egyesület keretein, ez már nemzetstratégia: meg kell teremteni azokat a gazdasági lehetőségeket, amik a helyben maradást szolgálják. Tapasztaljuk, hogy a turizmus egyfajta kitörési pontként a Kárpát-medencei Magyarország megmaradásának az egyik záloga lehet, és

ehhez az kell, hogy minél többen elinduljunk, és meglátogassuk ezeket a helyeket.

Ne csak a „kirakat helyekre”, ne csak a népszerű célpontokra látogassunk el! A Csíksomlyói búcsún lelkileg feltöltődünk, a Magas-Tátra vagy Székelyföld vidékein is szeretettel, turisztikai szolgáltatásokkal várnak – de fedezzük fel a kevésbé ismert területeket is! Jártunk olyan szórvány vidékeken, ahol az ott élő magyarok már az identitásvesztés hatásán álltak – egyszerűen nem tudták megfogalmazni, hogy tulajdonképpen mitől is jó nekik, hogy magyarok. De ha érzékeltjük velük, hogy nemcsak tévéstábként, hanem turistaként tényleg kíváncsiak vagyunk rájuk, kezdet fogunk velük, szemükbe nézünk, megiszunk egy pohár pálinkát, éjszakába nyúlóan beszélgetünk velük egy tábortűz mellett, az számukra egy pénzzel nem mérhető erőt ad, ami a megmaradásukat szolgálhatja. És én erre az útra hívnék mindenkit, hogy induljon el a nyomunkban, és tartson velünk.

MOYS ZOLTÁN médiaszakember 2000–2002 között a Magyar Televízióban, majd 2002–2003 között a Magyar Távirati Irodában szerkesztő. 2003-ban két társával megalapítja a Dextramedia Kft-t. Az elsősorban filmek, műsorok gyártásával foglalkozó stúdió nevéhez dokumentumfilmek, a *Hagyatékek*, a *Kárpát Expressz* és a *Hazajáró* c. tv-műsorok kötődnek. Moys Zoltán 2011-es indulása óta írja és rendezi a *Hazajáró* c. honismereti-turisztikai magazint, amely a Kárpát-medence tájainak természeti szépségeit, kultúrkinccseit és magyar közösségeit hivatott bemutatni.

Kulturális alapú gazdaságfejlesztési integráció a Kárpát-medencében

*Ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségépítés mintaprogram**

Hiszek az Isteni Gondviselésben, így abban is, hogy nehéz időkben mindig születnek kiváló emberek – Makovecz Imre kifejezésével „örllekek” – és születnek általuk olyan kezdeményezések, melyek a nemzeti összetartozásunknak a reménységet éltető lángját, fényét hordozzák, örökítik tovább. Szívből üdvözlöm a Hazajáró Honismereti és Turisztikai Egylet fantasztikus kezdeményezését, és magam is megerősítem az előző előadásokban elhangzottakat, miszerint a kulturális alapú gazdaságfejlesztésnek nemzetstratégiai jelentősége van. Ugyanakkor nagyon örülök annak, hogy a Nemzetstratégiai Kutatóintézetnek 2014-ben stratégiai partnere lett a Nemzeti Művelődési Intézet, mely szintén Kárpát-medencében, Kárpát-hazában gondolkodik, és nemcsak gondolkodik, hanem cselekszik is.

Kulturális értékszemlélet a Kárpát-medencei gazdaságfejlesztésben

Kultúra és gazdaság kölcsönhatásának különleges, eddig kellően nem hangsúlyozott jelentősége van a határokkal elválasztott, ugyanakkor a történeti, nyelvi és kulturális azonossága által összetartozó magyarság életében. Kárpát-medence méretű, kulturális és közösségi alapon működő gazdaságfejlesztési program még nem indult, ezért a Nemzetstratégiai Kutatóintézet és a Nemzeti Művelődési Intézet összehangolt mintaprojekteket kezdeményezett, melyek konkrét célja határokon átívelő fejlesztési hálózat létrehozása az ipari kendergazdaság újjáépítésére, e haszonnövény gazdasági, kulturális és közösségépítő szerepének visszaállítására. Annak a gondolatnak a jegyében fogom a két intézet közös kezdeményezését bemutatni, melyet Kárpáti Árpád igazgató úr úgy fogalmazott megnyitó beszédében, hogy az értékek képesek megtartó

erővé válni, képesek a helyben maradást és a gyarapodást szolgálni. Ezt a szemléletet értelemszerűen ki lehet, és ki kell vetíteni az egész Kárpát-medencére. Amikor pedig a kulturális alapú gazdaságfejlesztést – mint érték- és közösségközpontú tevékenységet – már Kárpát-medencei szinten értelmezzük, akkor egy új fogalmat, célmeghatározást érdemes alkalmaznunk, ez pedig a *kulturális alapú gazdaságfejlesztési integráció a Kárpát-medencében*. Látni fogják ugyanis azt, hogy nem egyszerűen arról van szó, hogy összegyűjtjük és közzéteesszük a kitűnő példákat (az ún. „jó gyakorlatokat”) – mely persze önmagában is rendkívül fontos, hasznos és szükséges tevékenység –, hanem ezt meghaladva, Kárpát-medencei szinten erőforrásainkat egyesítve, innovatív, komplex összehangoló tevékenységgel integráló szerepet vagyunk képesek betölteni, mert határokon átívelő, Kárpát-medence méretű fejlesztési programhoz is rendelkezünk a szükséges feltételekkel.

* A cikk alapjául szolgáló előadás a „Megtartó kultúra – a kulturális gazdaságfejlesztés jó gyakorlatai” című konferencián hangzott el Tatabányán, 2018. április 26-án.

Az első felmerülő kérdés, hogy miért éppen mi, magyarok vagyunk képesek Kárpát-medencei kiterjedésű, kulturális alapú gazdaságfejlesztési integrációra? Elsősorban azért, mert magyar emberek és magyar közösségek mindenhol jelen vannak az egykori történelmi Magyarország területén. Ráadásul az elszakított területeken egyre inkább felértékelődik a jelentősége a kultúra megtartó, szülőföldön maradási és a gyarapodás szolgáló szerepének. A külföldi őshonos magyar közösségeinknek ugyanis nemcsak a globalizációnak a hagyományos nemzeti értékeket pusztító hatásával kell szembenéznie, hanem sajnos az utódállamok különböző korlátozó manővereivel is.

A lehetőségeink ugyanakkor elsősorban abból fakadnak, hogy a magyar közösségek rendelkeznek azonos értékekkel, hagyományokkal és ezekre az azonos értékekre, hagyományokra építve nemzeti értékeket összekapcsoló, Kárpát-medencei kiterjedésű, kulturális alapú gazdaságfejlesztési programok indíthatók, melyekben tevékenységüket azonos célok érdekében végző, azonos értékeket, hagyományokat átörökítő közösségek határon átvelő, innovatív fejlesztési együttműködése valósul meg az adott tevékenység megújítása, korszerűsítése érdekében. A nemzetépítés korszaka ezzel a modellel egyre bővülő, gazdagodó formát nyer. A feltételek létrejöttek ahhoz, hogy a Kárpát-medencében élő őshonos nemzeti közösségeinknek azonos, értékalapú fejlődési jövőképe és nagy, közös fejlesztési céljai is legyenek.

Ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségépítés

Amikor a két intézet konkrét, közös mintaprogramját mutatom be, rögtön előrebocsátom, hogy nem csak ez az egy lehetőség van

a kulturális alapú gazdaságfejlesztésre. A Kormány által elfogadott és tervezés alatt álló Erdélyi Kulturális Közösségi Mintaprogramban már nyolc ilyen területet is megneveztünk, mely a kulturális alapú gazdaságfejlesztési integrációnak a tárgya lehet. Vannak szép számmal közös hagyományok és azonos értékek, amelyeket határoktól függetlenül össze tudunk kapcsolni egymással. Ezek az összekapcsolódások azt jelenthetik, hogy Kárpát-medencei kiterjedésű fejlesztési projekteket, programokat vagyunk képesek kezdeményezni. Ilyen fejlesztési program például az ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségépítés.

Miért éppen az ipari kenderre épül a mintaprogram, melyet a Nemzetstratégiai Kutatóintézet és a Nemzeti Művelődési Intézet közösen elindított? Mindenekelőtt azért, mert ez a napjainkra mesterségesen háttérbe szorított, természetből kivont növény, illetve ennek mintegy huszonötezer féle feldolgozott, természetes alapanyagból készíthető korszerű terméke – élelmiszerként, gyógyszerként, öltözetként, lakótérként, sokféle berendezési tárgyként, környezetvédő autóként és még számos más formában felhasználva – jelentősen képes hozzájárulni az egészséges élet feltételeihez. Másrészt az ipari kender termesztésével jelentősen megnő a termőföld jövedelemtermelő képessége, melynek alátámasztására gyakorlatban is igazolt konkrét számításaink vannak. Továbbá ennek a növénynek nemcsak gazdasági jelentősége van, hiszen hosszú évszázadokon keresztül kultúramegtartó, kultúraközvetítő és közösség-szervező, közösségépítő szerepet is betöltött. Nem utolsósorban pedig az ipari kender lehetővé teszi az egyik legfontosabb nemzetstratégiai célunkat, hogy – nemzeti értékeinket összekapcsoló, egyúttal szülőföldön boldogulást szolgáló – kulturális

alapú gazdaságfejlesztési integrációt valósítsunk meg a Kárpát-medencében, azaz egy új ágazatban, egy új gazdálkodási rendszerben egyesítsük a magyar gazdákat és vállalkozókat. Ilyen összefogásra még nem volt példa Trianon, azaz Magyarország feldarabolása óta.

Miért igényel ez a növény, illetve ennek feldolgozási folyamata Kárpát-medencei méretű együttműködést? Legfőképpen azért, mert ha a kenderből előállítható sok ezer termék közül minél többet elő kívánunk állítani és piacra juttatni, akkor annál inkább szükség van a Kárpát-medence különböző éghajlati és talajadottságaira és egyéb erőforrásaira, valamint piacára.

Kárpát-hazánkban a magyar szállásterületek fantasztikusan sokszínű értékekkel rendelkeznek, s ez az értékgazdagság érvényesíthető akkor is, ha az ipari kenderre épülő egy összehangolt gazdálkodási rendszert kell megterveznünk. Hiszen éppen a sokrétű éghajlati és talajadottság, valamint a máig élő termesztési és feldolgozási hagyományok teszik lehetővé azt, hogy ebből a növényből minél több termék előállítható legyen: a magja, a szára, a virágzata, a levele, tehát tulajdonképpen a kender minden része feldolgozható legyen. Ennek érdekében pedig minél nagyobb termesztési térré van szükség. Ahogy világszerte növekszik az igény a természetes alapanyagú termékek iránt, úgy növekszik a termesztési terület növelésével szembeni igény is. Tehát nem célszerű megállni, és nem is akarunk megállni az ország jelenlegi határainál, ennek az egészségügyi, gazdasági, gazdálkodási rendszernek a Kárpát-medencei felépítését tűztük célul. Nem utolsósorban pedig az elsődleges és a másodlagos feldolgozási folyamatok egyszerű összehangolása érdekében is szükség van arra, hogy túllépjünk a jelenlegi országhatárainkon és makroregionális együttműködést hozzunk létre.

Ipari kender termesztési és feldolgozási mintaprojekt

A továbbiakban összefoglalom azt, hogy milyen mintaprogramok indultak, amelyeket már a két intézet összehangoltan kezdeményezett 2017-ben annak érdekében, hogy ez a folyamat mindinkább kibontakozzon, és mindaz, amit előrevetíttem, valóban létrejön a gyakorlatban. A Nemzetstratégiai Kutatóintézet egyrészt egy termesztési és feldolgozási mintaprojektet indított Észak-Magyarországon és Székelyföldön. Ennek az volt a célja, hogy megtudjuk, egy adott kenderfajta hogyan viselkedik különböző éghajlati és talajadottságok között. Meg kellett vizsgálnunk, hogyan termesztethető az ipari kender eltérő feltételek között.

Másrészt a kenderrost textilipari feldolgozási mintaprojektet is elindítottuk. Nem valószínű, hogy a következő időszakban vissza kell térnünk az egykori 19. századi termesztési és textilipari feldolgozási módszerekhez, hanem új technológiákat, új feldolgozási módszereket kell majd alkalmazni a régiek újraalkotásával. Tehát nemcsak a hagyományként élő tudásnak a felelevenítéséről és újratanításáról kell beszélnünk, hanem új tudást is kell alkotunk, és ezt az új tudást kell hálózati formában kiterjesztenünk, közzétennünk az egész Kárpát-medencére.

A két intézet közös projektje, mint harmadik kezdeményezés az ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségfejlesztés módszertani megalapozását szolgálta. Ennek eredményei, tudástartalmai egy kiadványban lettek közzétéve 2017-ben. A következő két esztendőben ennek a mintaprojektnek következik a folytatása. A jó hír az, hogy ezekhez a projektekhez, programokhoz rendelkezésre állnak már a források, az együttműködő

szervezetek (a Nemzetstratégiai Kutatóintézet és a Nemzeti Művelődési Intézet) az EFOP projektek keretében rendelkeznek olyan lehetőségekkel, ahol összehangoltan folytatni tudják ezt az építkezést.

Újragondolt tudás

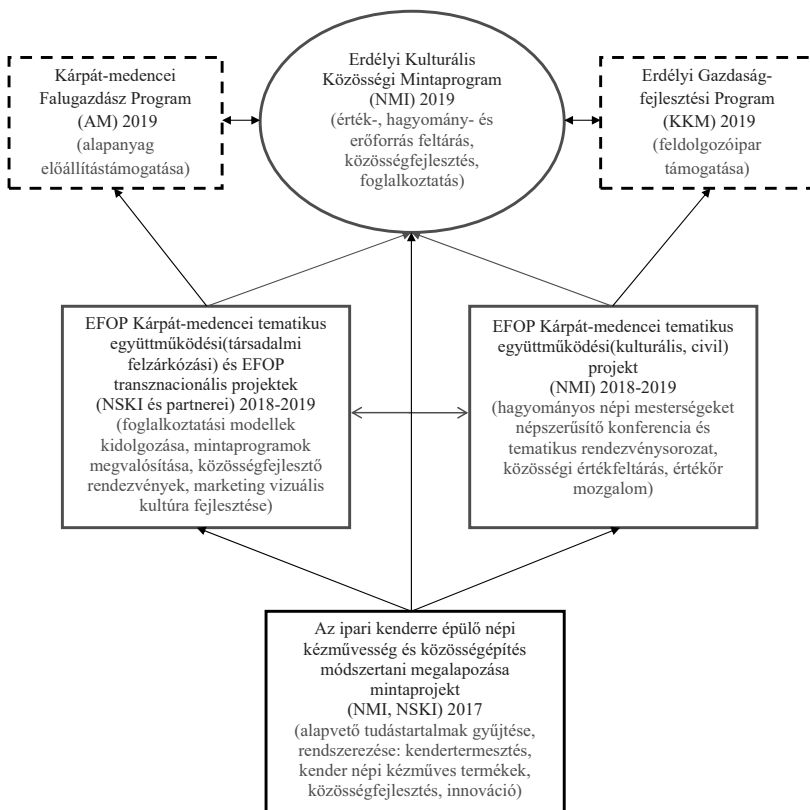
Az említett közös mintaprojektrel módszertanilag megalapoztuk az egész termesztési-feldolgozási rendszert: összegyűjtöttük azokat a tudáselemeket, amelyek már most léteznek, és ezeket új típusú tudásmegosztó, tudásközlő formákba helyeztük. A tágabb elérés érdekében azonban folytatni kívánjuk a tudáskiterjesztést a Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei kitekintésű EFOP projektjének részeként. Ebben 2018-2019-ben olyan műhelymunkák és konferenciák is sorra kerülnek a terveink szerint, amelyek a folyamatot kiszélesítik és egyre több partnert kapcsolnak majd be Magyarországról és a külföldi területekről. E helyen is felhívom szíves figyelmüket – főként a helyi közösségek jelenlévő képviselőinek címezve –, hogy ahol e

tevékenység iránt érdeklődő kézművesek működnek, és nyitottak arra, hogy ipari kenderből is készítsenek termékeket és szívesen részt vesznek ebben az innovációs folyamatban, akkor szeretettel várjuk őket a következő műhelymunkákra.

A Nemzetstratégiai Kutatóintézet pedig olyan, szintén Kárpát-medencei kiterjedésű EFOP projektet indít, melyben már egy konkrét foglalkoztatási modellt kívánunk megalkotni az ipari kender termesztésére és feldolgozására – ezt Észak-Magyarországon, illetve a Dél-Alföldön fogjuk megvalósítani. Tehát azokkal a gazdákkal, akik kenderet termesztnek, illetve azokkal a kézművesekkel, akik már most kender alapanyagból készítenek termékeket, vagy pedig nyitottak erre, ki fogunk alakítani egy összefüggő foglalkoztatási rendszert, egy máshol is alkalmazható modellt. A két intézet fenti EFOP-os projektjeivel párhuzamosan pedig reményeink szerint elindulhat majd az Erdélyi Kulturális Közösségi Mintaprogram is, amelyre már a kormányhatározat megszületett, s melynek a gazdája a Nemzeti Művelődési Intézet.

A kenderfonal hagyományos készítésének bemutatása fiataloknak Csíkszentdomokoson

Az ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségépítés programjának folytatása, kibővítése (2018-2019)

Lehetőségek a kulturális turizmus továbbfejlesztésére

Az Erdélyi Kulturális Közösségi Mintaprogram arra nyújt lehetőséget, hogy tervszerűen és komplexen kibontakozzon a kulturális alapú gazdaságfejlesztés folyamata egy teljes régióban (mely nagyobb, mint a jelenlegi Magyarország területe), melybe már nemcsak az ipari kenderre épülő népi kézművesség és közösségépítés kerülhet majd be, hanem egy Kárpát-medencei szintű kulturális turizmusfejlesztéssel összefüggő programcsomag. Bízom benne, hogy ez a kezdeményezés már úgy indulhat el, hogy abban a kulturális turizmussal kölcsönhatásban lévő különböző szakterületek is benne lesznek. Ebből a szempontból a most bemutatott, helyi alapanyagokra épülő népi kézművesség ugyanúgy számításba jöhet, mint a gyógynövényes hálózatépítés, vagy éppen a gasztronómiai és borkul-

túra fejlesztése és annak hálózatos összekapcsolása (ez utóbbihoz a nemrég megalakult Külhoni Magyar Borászok Egyesületére is partnerként lehet számítani). De ide tartoznak a különböző köz- és magángyűjtemények, illetve a színházi kultúrát átörökítő, megújító intézmények szolgáltatásai, közösségi szerepvállalási lehetőségei, vagy például az önkéntes tűzoltók hagyományörző szerepének erősítése is, hiszen ennek háttérének már létrejött és működik a Kárpát-haza Önkéntes Tűzoltó Hálózat a Kárpát-medencében. A kulturális turizmus továbbfejlesztésében természetes szövetségesnek tekintjük továbbá a Kárpát-medencei honismereti tevékenységben úttörő munkát végző Hazajáró Honismereti és Turisztikai Egyletet is.

A nemzetpolitikai támogatási rendszer jelenleg több pólusú, több részre tagoltan működik. Ezért az is célunk a továbbiakban, hogy például a Kárpát-medencei Falugazdász Program vagy éppen a Külgazda-

sági és Külügyminisztérium által kezelt külhoni gazdálkodást segítő pályázati rendszer összekapcsolható legyen ezekkel az elsősorban humán erőforrást fejlesztő, humán modelleket létrehozó folyamatokkal. Ebből szándékaink szerint az következik, hogy nemcsak az emberi erőforrás fejlesztés és a hálózatépítés lesz része a kulturális alapú gazdaságfejlesztési integrációnak, hanem ehhez kapcsoljuk hozzá azokat a beruházási, fejlesztési lehetőségeket, amelyek már az eszközökre, az infrastruktúrára, innovációra és egyéb feltételre vonatkozik. Az előzetes egyeztetések alapján mind az Agrárminisztérium, mind a Külgazdasági és Külügyminisztérium nyitott az együttműködésre.

Kihívások a kendertermesztés Kárpát-medencei meghonosítása előtt

Szólni kell a kendertermesztés Kárpát-medencei hálózatban történő visszahonosítása előtt álló kihívásokról is. A program véghezviteléhez két folyamat egyidejű és összehangolt megvalósítása szükséges. Egyrészt szükség van megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyagra. Magyarország egykor kendernagyhatalom volt, a XIX. század végén több mint 80 ezer hektáron termesztettek kendert hazánkban, míg ma az egész világon 60 ezer hektáron folyik a termelés. Ez is mutatja, hogy milyen jelentősége és meghatározó szerepe volt a magyar gazdaságban és kultúrában az ipari kendernek. Ugyanakkor az elmúlt évtizedekben elsősorban az olcsó műanyagok kiszorították a piacról ezt a növényt és a természetes alapanyagokból készült termékeit (a 2018. évi kérelmek alapján csak 57 termelő igényelt kenderre területalapot támogatást Magyarországon,

Kárpát-medencei Önkéntes Tűzoltózenekari Találkozó Lakiteleken

összesen 307,58 hektárra). Azonban azt is látni kell, hogy nemcsak az egykori tudást és tapasztalatokat kell újra elővinnünk, és ennek a tudásnak a korszerűsítését kell elvégeznünk: fontos az is, hogy legyen megfelelő mennyiségű és minőségű vetőmag, modernizálnunk szükséges az agrotechnikai eljárásokat és megfelelő betakarítógépre is szükség van. Ez azt jelenti, hogy a korszerű, piacképes termékek érdekében az egész folyamatot, a teljes termesztési, feldolgozási vertikumot jelentős innovációval fel kell építenünk.

Ma már egyre több elkötelezett partnerünk van ebben a – 2016. februárjában egy országházi konferenciával elindított – folyamatban, nemcsak gazdák, önkormányzatok, civil szervezetek, hanem innovációs szakemberek, vállalkozók is, olyan személyiségek, akik a vertikum különböző szegmenseit készítik elő, illetve végzik. A közművelődési, közösségfejlesztési intézményrendszer szerepe mindebben a koordináció és az összehangolás. Egyrészt a megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyag-előállításra kell segíteni folyamatos tudásgyűjtéssel és tudásátadással, valamint a korszerű, piacképes népi kézműves termékek készítését, innovációját szükséges ösztönözni és összehangolni. A kulturális intézményekkel kapcsolatban gyakori dilemma, hogy vajon részt vegyenek-e közvetlenül a piaci folyamatokban, és

lehet-e piacbefolyásoló szerepük. Tapasztalataim alapján elmondhatom, hogy a kulturális intézményeknek – tágabb értelemben a nonprofit közintézményeknek – elsősorban összehangoló, koordináló, integráló szerepük van, és ez nélkülözhetetlen, mert erre a piac önmagában nem képes és erre nincs is más szereplő. E szerep betöltésére finanszírozási szempontból megvannak a lehetőségeink, tehát nem kell mást tenni, mint jól elvégezni a munkánkat.

A kulturális alapú gazdaságfejlesztés Kárpát-medencei kiterjesztése, mint a nemzetépítés korszakának zászlóshajó programja

A kulturális alapú gazdaságfejlesztés Kárpát-medencei szintű kiterjesztésének, integrációjának lehetősége különösen felértékelődik a nemzetpolitikai korszakváltás

jelenlegi időszakában, melyben a közjogi nemzetegyesítést a nemzetépítés korszaka követi.

A kulturális alapú gazdaságfejlesztési integráció Kárpát-medencei kiterjesztése:

– úgy szolgálja a magyarság szülőföldön boldogulását, hogy az egységes Kárpát-medencei kulturális és gazdasági térség létrejöttéhez is közvetlenül járul hozzá, szerves úton építi azt,

– értékalapú tudásra, innovációra, együttműködésre épülő fejlesztési modellként az ún. negyedik ipari forradalom kihívásaira is egy különleges, össznemzeti megoldást kínál,

– a fejlesztési célok és tartalmak jellegéből következően jelentősen hozzájárul a szülőföld életminőségének javításához, az egészséges és kulturált élet feltételeihez,

– a közös célok érdekében lehetővé teszi a jelenleg még egymástól függetlenül működő, nemzetpolitikai célú ágazati (oktatási, kulturális, agrárgazdasági, külgazdasági) támogatások, kezdeményezések összekapcsolódását.

Javasolom, hogy ennek az új, közös kezdeményezésünknek az együttműködési rendszerét fejlesztjük, építsük tovább. Mind a Nemzetstratégiai Kutatóintézet, mind a Nemzeti Művelődési Intézet partnersége folyamatosan gyarapodik, ahogy az említett erőforrások is folyamatosan bővülnek. Hozzuk létre további olyan partnerségeket, olyan együttműködéseket, melyek elkötelezett személyiségek és közösségek erőforrásait egyesítik az egész magyarság javára.

MOLNÁR GYÖRGY történelem-népművelés szakos tanár, okleveles humán szervező. Kárpát-medencei hálózatépítési tevékenységét másfél évtizede a Békéscsabai Regionális Képző Központ igazgatójaként kezdte a PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszter létrehozásával, melynek alapító elnöke. Öt éve a Nemzetstratégiai Kutatóintézet (NSKI) Nemzeti Integrációs és Kárpát-medencei Hálózatfejlesztési Igazgatóságának igazgatója. Jelenlegi tevékenységének fő célkitűzése a Magyarországnak járó európai uniós fejlesztési forrásoknak a határokon átívelő nemzetegyesítés, nemzetépítés szolgálatába állítása, illetve Kárpát-medencei szintű fejlesztési programok kezdeményezése. Számos publikációja, előadása és irányításával megvalósított projekt szolgálja az egymástól elszakított nemzetrészeink együttműködését, összefogását.

Székelgyföldi csillagok

Interjú a Székelgyföldi Verstábort megálmodó Varga Sándor özvegyével, Mihályi Magdolnával és lányával, Varga Annával

Van egy hely a világon, melynek neve Csíkcsomortán. Ez a kicsi, székelgyföldi falu egy közösségi szemléletű polgármestert választott magának. Olyat, aki kész települése lakóinak érdekeit képviselni, szem előtt tartani. Olyat, aki nyitott, és tud józan ésszel gondolkodni. Olyat, aki – ha kell – még az amatőr színjátszó csoportba is beugrik. *Ő Ferencz Csaba.*

Mesébe illő módon ebbe a kicsiny faluba érkezett egyszer egy

kedves, barátságos házaspár az anyaországból, akik panziót nyitottak, munkahelyet teremtettek és beírták Csíkcsomortán nevét a kultúra történetébe. Színművészek, amatőr színjátszók, versmondók ismerték meg e kultikus helyet, és virágzó kulturális élet költözött a faluba, amelynek azóta is részesei mind az itt lakók, mind az ideérkezők. *Varga Sándor* és felesége, *Mihályi Magdolna* néhány évvel ezelőtt döntött úgy, hogy Csíkcsomortánban kezd bele egyfajta

kultúrmisszióba. Csíki Versünnep, Székelgyföldi Verstábor, Színjátszó Konferencia, filmforgatások, így teltek az évek, de aztán nehéz idők jöttek...

2016-ban, Varga Sándor halálával újraértelmeződött a küldetés. A küldetés, amelyet most már felesége, Magdi és lánya, Anna igyekszik teljesíteni. Sándor gyakran mondta: „Tövises út vezet a csillagokig”. Mi pedig úgy gondoljuk, éppen ő volt az, aki a tövises utakat elsőként járta meg és hozta le a csillagokat az égről a székelgyföldi gyerekeknek, hogy mindenkinek jusson belőle...

Mihályi Magdolnával és Varga Annával beszélgettünk Varga Sándor munkásságáról, e földi világon maradt terveiről, ötleteiről.

Meséljetez nekünk Varga Sándorról, a férjről, az apáról, a Fortis Hungarorum Kulturális Egyesület egykori elnökéről, a Csíki Versünnep és a Székelgyföldi Verstábor elindítójáról és az erdélyi amatőr színjátszás szorgalmazójáról, számos anyaországi és határon túli projekt megvalósítójáról!

Mihályi Magdolna: Sándor fiatalokora óta színész szeretett volna lenni. Még ma is működik Szolnokon a Híd Színház, amelynek tagja volt. Sokfelé jártak színjátszó találkozókra, fesztiválokra, ahol díjakat is nyertek. Sándor többször ki is lett emelve, ettől persze kellő önbizalmat is kapott, így felvételizett a színművészetire. Ez elsőre nem sikerült, többször pedig nem jelentkezett. Pedagógus pályára ment, így a színjátszás tulajdonképp egy vágy maradt, egy láng, ami pislákoltt tovább benne. Ahogy teltek az évek, családot alapítottunk, és ezután jött el az az időszak az életünkben, hogy a mindennapi rutin mellett lehetett azzal is foglalkozni, amivel ő szeretett volna.

Varga Anna: Fontos momentum az életében, hogy inkább az újságírás felé terelődött és nem lett belőle tanár.

M. M.: Így van, sosem lett pedagógus, hanem népművelőként tevékenykedett, így – ebben az értelemben – megmaradt a kultúrával való élő kapcsolata. Rendezvényeket, műsorokat szervezett, helyállt előadóként. Ő bizonyos értelemben elég exhibicionista jellem volt, szerepelt a „Ki mit tud?”-on is a 80-as évek végén. Rendkívül jó hangja, kiváló orgánuma volt.

Szerkesztő, műsorvezető. Hogyan került kapcsolatba a médiával?

M. M.: A Magyar Rádió szolnoki stúdiójába hívták dolgozni 1991-ben, ahonnan nagyon hamar Budapestre került a Kossuth Rádióhoz. A Krónika című műsor szerkesztője, műsorvezetője lett. Az itteni hivatása, kapcsolatai nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy eljussunk oda, ahol most tartunk.

... és innen indult a Fortis Hungarorum Kulturális Egyesület története...

M. M.: Igen, pár évvel ezelőtt, 2012 körül intézményesítettük az elképzeléseinket, és alapítottunk egy civil szervezetet, a Fortis Hungarorum Kulturális Egyesületet.

V. A.: Mindazon tevékenységeket akartuk összefogni, amelyekkel ő foglalkozott, az egyesület mintegy ernyőt adott a különböző kulturális projekteknek. Egész életében a kulturális területtel foglalkozott, egyébként az újságírásban és a médiában nagyon megtalálta önmagát, neki hivatásává vált, hogy embereket tájékoztasson, híreket közöljön. Ő egy gyors gondolkodású hírszerkesztő volt, mindenben meglátta, átlátta a lényegét. A rádióban is legendás volt a gyorsasága, és a türelme, hiszen rengeteg fiatalal és gyakornokkal foglalkozott, tanította őket. Kinevelt maga körül egy egész rádiós-tévé generációt.

A Krónika és a rádió nagyon fontos részét képezte az életének.

M. M.: Amikor beteg lett, sokat beszélgettünk a régi kollégáival is, hogy vajon miért van az, hogy az ember nem lép tovább, amikor érzi, hogy szűkül körülötte a levegő, vagy amikor érzi, hogy más szempontok válnak fontossá. És ők nagyon jól fogalmazták meg, hogy ez nem munka volt, még csak nem is hivatás, hanem egy identitás. Ő maga volt a hírműsor, a tájékoztatás, a Krónika, ebből nem lehet csak úgy egyik napról a másikra kilépni, mert akkor saját magát kellett volna feladni.

Miért éppen Csíksomortán?

M. M.: A magyarság, Erdély, Székelyföld mindig is nagyon foglalkoztatta. Emellett pedig volt egy érdekes történet. Annával eljöttünk egy iskolai kirándulásra, Bucsin-tetőre, ahol nagyon mostoha körülmények között lakott a csapat, ráadásul nem volt idegenvezetőnk, hanem a buszsofőr olvasott fel ezt-azt. Akkoriban sok ehhez hasonló történet volt, és ez minket nagyon megdöbbentett.

Arról beszélgettünk, hogy ezt mi mennyivel színvonalasabban tudnánk csinálni. Visszajöttünk. Vettünk egy ingatlant, itt ülünk most, a Szellő Szállóban. Számunkra ez nem üzleti vállalkozás: olyan programokat állítottunk és állítunk ma is össze, amiből a diákok, iskolás csoportok, az anyaor-

szágból ideérkezők tanulnak, informálódnak, és magyarként megélhetik azt, amit otthon esetleg nem sikerül. Fontos, hogy itt lehet találkozni a helyiekkel is, és emellett hangsúlyt kap a történelem, néprajz, hagyományok, hangszerismeret is. Mi ezt egy küldetesként fogtuk, fogjuk fel.

Milyen programok valósulnak meg a Szellő Szállóban?

M. M.: Hozzánk kötődik a Csíki Versünnep, a Székelyföldi Verstábor, az Amatőr Színjátszó Fesztivál és Konferencia, de Sanyi filmeket is forgatott és rendezett, például a Nyerges-tetőről és más helyi témákról. Nagyon érdekes például a „Székely lelemény” című filmje, amely azt mutatja be, hogyan épült Csíksomortánban a templom Ceaușescu idején. Amikor tilos volt templomot építeni, és nagyon ravasz módon ravatalozóra kértek engedélyt, és a lakosok éjjelente építették a templomot kalákában.

Szintén érdekes a „Székely derbi” című film. Az egyik falunapra szerveztek egy fogathajtó versenyt, de hamar rájöttek, hogy ez nagyon költséges dolog, és az itt élők is úgy érezték, hogy ez nem róluk szól. Így azt találták ki, legyen inkább szekérhajtó verseny, ahol a helybeliek mérhetik össze tudásukat nagyon komoly szabályok betartása mellett. Erről készített egy szinop-

szist, de a forgatáson sajnos már nem lehetett ott. Ősszel fejezték be, és februárban már bemutattuk a filmet itt a faluban.

V. A.: Nagyon gazdag repertoár volt a fejében, tele volt tervekkel, hogy mit lehetne még Csíksomortánban, Csíksomlyón megvalósítani. Tervezte a határkeresztek felkutatását is, elképzelte a Művészetek völgyéhez hasonlóan a Csíki Kultúrvölgyet is. Ahová a falusi színházzal becsatornáztva először egy kicsi művészeti fesztivált álmodott meg, ahol a települések között szekérrel közlekednek az emberek. Később vélhetően ez is kinőtte volna magát egy nagyszabású művészeti fesztivállá.

Mi 2015-ben, a Falusi Színházzal Vezetők Konferenciáján ismertük meg Sándort. Mi volt ezzel a programmal a cél? És mi valósult meg belőle?

M. M.: Az már egy második konferencia volt. Ezt megelőzte egy falusi színházzal fesztivál, és akkor is kísérte egy konferencia a programot. A meghívott színházzal csoportok vezetői vettek ezen részt. Akkor fogalmazódott meg az, hogy ha minden évben nem is lehet színházzal találkozót tartani, legalább jöjjenek össze a vezetők, mert nem nagyon érzik, hogy lenne olyan hálózat, ami őket összefogná. Nincsenek adatbázisok a színházzal vezetőkről, a darabokról, a képzésekről, nincs tapasztalatcserére lehetőség. Mindenki működik, teszi a dolgát, de kicsit elszigetelten, még itt is. Pedig itt vannak közel egymáshoz a csoportok. Ha lenne egy tudásbázis, az nagyon hasznos lehetne. Sanyi minden egyes ötletének a lényege az volt, hogy a Kárpát-medencei magyarságnak össze kell érni, meg kell egymás kezét fogni, akár egy szavalóverseny, akár egy verstábor, akár egy színházzal fesztivál kapcsán. Csíksomortánban talált egy olyan befogadó

közeget, akik szívesen mentek vele ezen az úton. A csomortániak szerették, elismerték, még Csíkcsomortán díszpolgára címet is megkapta tőlük.

V. A.: Apa nagyon fontosnak tartotta a közösségépítést, úgy érezte, nincs a helyén kezelve, nincs elismertsége az amatőr színjátszásnak, pedig nyilvánvaló, hogy helyi közösségi szinten ez micsoda kohéziót jelent.

Hogyan jött a Csíki Versűnnep ötlete?

V. A.: A programnak a „nagytestvére” a Székesfehérvári Versűnnep, amit édesapám hívott életre és idén már 8. alkalommal lett megrendezve. Ennek mintájára indult a Csíki Versűnnep, amelyet most 5. alkalommal rendezünk. A nevében is benne van, hogy ünnep, a magyar nyelv és irodalom ünneplése ez. Természetesen van zsűrizés, díjazás, fontos a tehetségek kiemelése, de nem a versenyen van a hangsúly. Nagy sikerrel indult, hiszen az első versűnnepre 40 gyerek jelentkezett, idén pedig már több, mint 130-an.

Honnan érkeznek ide a szavalók?

M. M.: Tulajdonképp a Csíki-medencéből érkeznek, Tusnádtól Gyimesig, Csíkszentmihály, Csíkpálfalva, stb...

Megkeresitek ezzel az iskolákat?

M. M.: Már olyan méretre nőtt, hogy egyedül nem tudnánk megszervezni, lebonyolítani. Szoros együttműködésben tesszük mindent a Csíkpálfalvi Márton Ferenc Általános Iskolával, a Csíkpálfalvi Önkormányzattal. Mindenképpen meg kell említenünk Fehér Ilonát, az Általános Iskola igazgatóját, aki nagyon lelkes támogatója ennek a Csíki Versűnnepnek... Ő az, aki ezt a felhívást meghirdeti, elküldi a fenntartónak, az iskoláknak, ta-

nároknak. Mi pedig más online csatornákon hírt adunk róla. De azt gondolom, most már várják ezt az ünnepet, figyelik, érdeklődnek utána.

Érkeznek ide az anyaországból vagy a Vajdaságból is?

V. A.: Ide nem, mert ez kimondottan Csíki Versűnnep. Viszont nyáron, a Székelyföldi Verstáborba igen. Nemcsak az anyaországból meg Vajdaságból, hanem Kárpátaljáról, Felvidékről is vannak gyerekek.

A mostani versűnnepen hány olyan szerencsés lesz, aki részt vehet a nyári verstáborban majd?

M. M.: Innen öt fő. De volt áprilisban egy költészet napi verseny is, ahol díjként felajánlottunk kettő helyet.

Hány fő lesz a verstáborban?

V. A.: 32 körül lesz, a tréningek vezetői szerint ennyivel lehet „egészségesen” foglalkozni, ezen felül lesznek még a „táborcsinálók”, akik részt vettek a korábbi táborokban, és ezáltal kötődnek hozzánk, a táborhoz, így szívesen jönnek vissza.

Kiktől tanulnak a táborban a fiatalok?

V. A.: A szakmai vezető *Kubik Anna* és *Rubold Ödön*. A Csíki Játékszín művésze, *Fülöp Zoltán* is tanítja őket. Idén elképzelhető, hogy jön *Ráckevei Anna* is, a debreceni Csokonai Nemzeti Színház igazgatója. Szokott jönni, és most is jön *Bordi András*, ő is egy ismert műsorvezető, hírolvasó és beszédtechnika tanár (MTVA). Itt lesznek a *Cédrus Táncegyüttes* vezetői, *Lőrincz Beáta* táncpedagógus és *Varga Zoltán* koreográfus, akik néptáncot fognak tanítani a gyerekeknek.

M. M.: Igen, ezt is fontos elmondani, hogy Sanyi igyekezett más művészeti ágak felé is kitekintést adni a gyermekeknek. Ezért van néptánc és zene is a táborban. Ez utóbbit a *Misztrál Együttes* biztosítja. Fontos a hitélet is a programban: a tábor lelki vezetője, *Dékány Árpád Sixtus*, ciszterci szerzetes. Sanyi a táborokat úgy emlegette, hogy „útkereső” tábor, éppen azért, mert nem csak a versről szól.

Mi a napirend?

M. M.: Ez nyilván nem egy merev tábor, itt fiatalok vannak. A napirend bemelegítésként egy beszédtechnika órával indul, és aztán jönnek a tréningek a művészekkel,

majd nagyon jó kis kirándulásokat szervezünk nekik. Sosem hagyjuk ki Nyerges-tetőt, ez nagyon fontos.

Minden estére színvonalas programot szervezünk. Minden évben visszatérő eleme a tábornak a Misztrál együttes koncertje, *Dezső Tibor* református lelkésznek a „Tánc-beszéd, a beszédes tánc” című előadása. Ez a fiú-lány kapcsolatot taglalja, hogy a múltban mit és hogyan állapítottak meg a testbeszédből a lányok és a fiúk. Az idei tábor egyik legérdekesebb estéjének ígérkezik a „REND-ben lenni, rendben LENNI”. A beszélgetés vezetője *Török Máté*, a Misztrál együttes vezetője. Résztvevői négy szerzetesrend képviselői: Dékány Árpád Sixtus ciszterci atya, *Urbán Erik* ferences testvér, *Horváth Árpád* jezsuita szerzetes, *Bátor Botond* pálos szerzetes. Arról beszélgetnek a gyerekekkel, hogy manapság, a 21. században hogyan éli meg az ember a hitét, vagy épp miért dönt a szerzetes élet mellett.

Mi lesz a mottója az idei tábornak?

V. A.: „Szorítsd a lantod kebledhez!” – Arany János jegyében, mivel Arany János emlékévé van, ráépül a tematika, a rendhagyó irodalomóra is erről fog szólni, melyet *Sudár Annamária* tart. És a versek

is, amelyeket a színészek majd feldolgoznak.

Mivel zárul a tábor?

V. A.: Egy gálaesttel zárul, melyre a résztvevők a tábor teljes ideje alatt készülnek. A Misztrállal is van egy közös produkció ez alkalomból. A gálaestre megtelik a Szellő Szálló udvara, mert a falu kíváncsi rájuk, sőt a városból is szoktak ide érkezni. A gyerekek pedig hálások azért, hogy a lakosság befogadta őket, és mintegy köszönetképpen rendezik meg ezt az estet.

Fontos elmondanom, hogy 2016-ban a VI. Székelyföldi Verstáborban Kubik Anna, Kossuth-díja

színésznő indítványozta, hogy a Verstábor vegye fel édesapám nevét. Ezért a tábor neve: Székelyföldi Varga Sándor Verstábor. Az idén lesz a hetedik. Már a második apa nélkül.

Milyen a kapcsolat a település vezetésével, hogyan fogadták ezeket a közösségi kezdeményezéseket, amelyeket itt elindítottatok?

M. M.: Itt vagyunk már több, mint tíz éve, és persze idő kellett, hogy elfogadjanak bennünket. Idejöttünk, építettünk egy panziót, aztán szerveztünk ezt-azt. Ezt helyére kellett tenni mindenkinek magában, hogy nem holmi nyereszkezők vagyunk. És lassan, de tudatosan jöttek a Sanyi újabb ötletei, és ezeket nagyon jól fogadták. Ma már minden egyes rendezvényünk úgy működik, hogy annak a falu is szerves része... Sanyi igyekezett arra odafigyelni, hogy mindig legyen egy olyan nap, amiben a lakosság tevőlegesen részt tud venni. Például főznek egy nagy adag pityókás tokányt. Így könnyebben összebarátkoztak a színészekkel is. Itt olyan hihetetlen magas fokon égő szeretet van a település lakói és a település vezetői felől, hogy ebből táplálkozunk egész évben. Ahogy Rubold Ödön is mondta: neki az

élete tábortól táborig tart. Itt a táborban feltöltődik, ez kitart egy darabig, majd pedig a várakozás az, ami erőt ad. Fontos az is, hogy Sanyi halálával a barátok nem engedték el sem a versünnepet, sem a tábort, sem a mi kezünket. Itt állnak mögöttünk a barátaink, művész barátaink, a Fehérvár Média-centrum, Székesfehérvár, Sanyi MTVA-s kollégái, Csíksomortán. Így nem merülhet feledésbe az emléke. A Magyar Művészeti Akadémia 2016-ban „Elismerő Oklevelet” adományozott Közösség kategóriában a Székelyföldi Varga Sándor Verstábornak. Sajnos, Sanyi már nem élhette meg.

Milyen támogatásokat tudtok rendelni ezekhez a programokhoz?

M. M.: Ezt minden évben újra kell gondoljuk, keressük a pályázatokat, támogatásokat hozzá. A legfontosabb azonban az, hogy a szakmai vezetők, az oktatók, a barátok egyaránt úgy érzik, hogy ezt folytatni kell. Nekik Sanyi a halála előtti estén azt mondta: „Ne feledjétek, nem magatokért van ez az egész, hanem a gyermekekért”. Így, amíg

erőnk adja, és amíg tudunk forrást szerezni hozzá, addig csináljuk...

Megköszönjük az interjút, és tiszta szívből kívánunk a további elképzelésekhez, célokhoz kitartást és nyertes pályázatokat a szervező csapatnak. Mi pedig lassan elindulunk, vissza az anyaországba. És már tudjuk, hogy itt, Csíksomortánban még rengeteg tennivaló vár ránk, a Művelődési Intézet Csongrád megyei irodájának munkatársaira. Hiszen útjára indítottunk párhuzamosan több folyamatot is, gondolva akár az általunk kezdeményezett Csanádpalota-Csíksomortán-Padé hivatalos testvér-települési megállapodás megkötésére, vagy a csíksomortáni települési értéktár létrehozásának elindítására, vagy akár a Bethlen Gábor Alapkezelőhöz benyújtott pályázat szakmai részének megírására és a három országot érintő színjátszó találkozók majdani

megvalósítására – összességében mindarra a szakmai-módszertani segítségnyújtásra, amit mi adhatunk a határon túli magyarságnak. Ezt a segítséget ők őszinte nyitottsággal fogadják.

Kavarognak bennünk a gondolatok utunk végén, az irodába visszatérve. Van-e annál erősebb összetartozás érzés, mikor a Balázs-tetőn megkérdezett újdonsült székely barátunk, András azt válaszolja: „Azért érzitek ennyire itthon magatokat, mert ez a mi hazánk! Tiétek és az enyém: a miénk.” Érheti-e meghatóbb, felemelőbb élmény a Művelődési Intézet munkatársát annál, amikor közös szakmai terveink többnapos egyeztetése után megkapjuk a csíkpálfalvi polgármestertől a székely zászlót? Lesz-e lehetőségünk az intézeti feladatellátáson belül még több fontos határon túli kezdeményezésbe bekapcsolódni, az együttműködést még szorosabbra fűzni? *Lesz még.*

VARGA SÁNDOR ANDRÁSNE MIHÁLYI MAGDOLNA eredeti végzettsége matematika-technika szakos tanár. Rövid pedagógiai pályafutás után közgazdasági végzettséget szerzett a szolnoki Gazdasági Főiskolán. Jelenleg saját cége vezetőjeként a humán erőforrás-szolgáltatás területén kamatoztatja a megszerzett tudást és tapasztalatot. Férjével, Varga Sándorral indították, fejlesztették a csíksomortáni Szellő Szállót. A 68 fő szállásoltatására alkalmas panziót tovább működteti, ami nemcsak egy szálláshely, hanem egy történelmi, földrajzi utazás a vendégek számára. Elhivatott a Varga Sándor által hátra hagyott szellemi örökség – falusi színjátszó találkozók, konferenciák, szavalóversenyek és a Verstábor – gondozásában.

VARGA ANNA a Budapesti Corvinus Egyetemen végzett közgazdászként, üzleti területen dolgozik Budapesten. Szívégye a magyar nyelv és irodalom, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar szakos hallgatója levelező tagozaton. Hivatásának tekinti édesapja szellemi örökségének – a Csíki Versünnepeknek és a Székelyföldi Verstábornak – az életését.

DOHORNÉ KOSTYÁL ZSUZSANNA közművelődési szakember és néprajz szakos bölcsész. Több mint 17 éve dolgozik a Csongrád megyei közművelődési módszertan területén, a Nemzeti Művelődési Intézet megalakulásától a Csongrád Megyei Irodájának vezetője, ezt követően 1 éven át a Nemzeti Művelődési Intézet módszertani referense, majd újra irodavezetője.

MAGNÉ SZAITZ ÉVA 2005-ben végzett a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karán művelődésszervező szakon, kulturális menedzser szakirányon. 2007-től Békéscsabán dolgozott a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületének munkatársaként. Azóta egyben tagja is az egyesületnek. 2011-ben elvégezte a Szent István Egyetem Gazdasági Karán a közösségi-civil szervező szakot. 2013-tól módszertani referensként dolgozott a Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád Megyei Irodájában. 2017. január 1. óta a Nemzeti Művelődési Intézet Dél-alföldi régiójának módszertani referense.

A Nemzeti Művelődési Intézet székházának alapkövetétele, és az esemény továbbgyűrűzése

2018. június 28-án a Nemzeti Művelődési Intézet székházának alapkövetétele és egy időkapzsula elhelyezésére került sor a Lakitelek Népfőiskolán. Az alapkövetétele előtt Lezsák Sándor, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumának elnöke tartott helyszíni vezetést, bemutatva a Népfőiskola már megvalósult fejlesztéseit. Az eseményen köszöntőt mondott Dr. Kiss-Rigó László, a Szeged-Csanádi Egyházmegye püspöke, Fekete Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára, Lezsák Sándor, a Népfőiskola Alapítvány elnöke és Závogyán Magdolna a Művelődési Intézet ügyvezetője. Ökumenikus szertartás keretei között a Római Katolikus Egyház és a Magyarországi Református Egyház helyi képviselője szentelte meg a Nemzeti Művelődési Intézet leendő székházának területét. Az alapkövetételei ünnepségen az utókor számára elhelyezett időkapzsulában a közösségi művelődés a felvilágosodásig visszavezethető történelméhez, szellemiségéhez kapcsolódó tárgyak kerültek elhelyezésre – olyan időtálló értékek, melyek által az időkapzsula „értékkapszulává” nemesült.

Rigó László, a Szeged-Csanádi Egyházmegye püspöke, Fekete Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős államtitkára, Lezsák Sándor, a Népfőiskola Alapítvány elnöke és Závogyán Magdolna a Művelődési Intézet ügyvezetője az intézet alapkövét és az időkapzsulát helyezik a földbe.
Fotó: Szabó Judit Nikoletta (NMI)

Az időkapzsulában elhelyezett, az utódoknak szánt szöveg Závogyán Magdolna szájából hangzott el az ünnepségen.

„Jövő Vándora, Te, aki ezeket a sorokat olvasod sajátos, egyedülálló és gyönyörű magyar anyanyelveden, tudd meg, hogy ezen épület alapítói az egyetemes magyar kultúra megmaradásában és gyarapításában hittek.

Vallották, hogy a magyar kultúra – amely maga a Magyar Élet, e zaklatott században, az újraformálódó Világ emberiségének milliárdjai közepén – csak a magyar kulturális közösségek megerősítésével, fel-emelésével őrizhető meg és vihető tovább.

Ezért az Alapítók e szent céljuk érdekében 2018. június

28-án kijelentik, hogy mindenek előtt a magyar nemzet épülésére és hasznára gyakorolják hivatásukat.

Munkálkodásukhoz Apáczai Csere Jánostól, Tessedik Sámuelától, gróf. Széchenyi Istvánon, Klebelsberg Kunón, Karácsony Sándoron, Németh Lászlón, Ilyés Gyulán, Makovecz Imrén és Makoldi Sándoron át Beke Pálig, nagy elődeik példái adnak erőt és útmutatást.

Álljon ez az Épület a Magyar Egyetemes Kultúra közösségi műhelyeként!

Legyen ez a Hely a közösségi művelődés központja, ahol az itt dolgozók munkájukra a legszébb hivatásként tekintenek.

Ahol megtartó hagyományaink, tudásunk, jó gyakorlataink mindig harmóniában lesznek a modern tudás legjavával és alkotó egységben segítik kulturális közösségeink önazonosságának megerősödését, társadalmunk gyarapodását!

Legyen ez az Épület az a Lélekkel, Jó Szándékkal, Tudással teli Szív, amelynek segítségével a legkisebb magyar közösség is fejlődni, gyarapodni tud szerte az egész világban határon innen és túl!

Legyen ez az épület a Magyarak Istenétől áldott és mindig védett hely, ahonnan menekül a Rossz és ahol csak a Jó sokasodik!

Kelt az Alapítók akaratából Lakiteleken, 2018. június havának 28. napján.

Az időkapcsolóban elhelyezett 11 tárgy között szerepelt az intézet több mint két évtizedes Szín Közösségi Művelődés című folyóiratának 2017. decemberi, 22/6-os száma. A tematikus népfőiskola számot Mátyus Aliz – a folyóirat két évtizedig főszerkesztője – szerkesztette, címodalán a pápai Lőrincz Péter szövésszékkészítő képe látható, ölében kicsike unokájával a

szövésszéknél. A szám több rovatában szerepelnek Pápa környéki falvakról tudósító írások, melyekben érzékelhetővé válik a művelődés tovább adható közösségi módszertana, szemlélete és gyakorlata. Az Értéknep rovatban *Malomsoki értékek* jelennek meg Fintáné Dóra Mária polgármester asszony beszámolójában. Kiss Albertné Holeczky Éva *Nagy kincsek kis faluban* címmel szerepel az Értéknep rovatban nagybányai Értéktár-meséjével. Bakó Éva a takácsi Kenderszer Népdalkör és Néptáncsoport 10. évfordulója kapcsán mondja el estjük bemutatásán keresztül történetüket. A 85 éves, nyáradi Varga Edéné Bolla Amália pedig *Emlékeim visszatérnek...* címmel írta meg élettörténetét, Magyarország történelmének nyáradi, a Bolla és Varga családban megélt változatát. Tanulságos történelmi lecke kicsiknek, nagyoknak. A *Tárgyalkotás – kézművesek* rovatban a döbrönte Sós Mari Lőrincz Péterrel, a pápai szövésszékkészítő mesterrel készített beszélgetése olvasható még – akinek címodalán látható fotója unokájával, külön is felhívja rá és világára a figyelmet.

Ő is megszólalt azon az összejövetelen, amit a pápaiak – a Pápai Művelődéstörténeti Társaság és Népfőiskolája, Kaszinója, Középiskolás Képzőtársasága tagságának részvételével – válasznak szántak az őket ért megtiszteltetésre.

Szerzők és lapszámban szereplők, a Pápa és a járás művelődési gyakorlatát az időkapcsolóba bekerült folyóiratszámában megjelenítők személyes bemutatkozásaikkal ismertették meg magukat az intézet ügyvezetőjével, Závogyán Magdolnával, Unger Tamás, a város alpolgármestere és Molnár Imre, a lovászpatonai polgármester rész-

vételével. Ők egészültek ki a Pápai Népfőiskola komplexebb kialakulását felkészülten váró személyekkel, többek között a pápai Felsővárosi Óvoda néptáncal kombinált, tökéletesen végiggondolt és nagyszerűen előadott pedagógiával rendelkező óvónőjével, Pápa Város Parnasszus bábszínházának vezetőivel, egyben színészével és rendezőjével, és a korábban a városi tévé operatőrével, fotóművésszel.

A 2018. július 5-ei, csütörtök délutáni találkozás – amelyre Závogyán Magdolna megyéket látogató körútja alkalmával adódott lehetőség – a város barokk főterének reprezentáns épületében, a Pedagógus Művelődési házban volt. A városvezetés jóvoltából ez az épület a Pápai Népfőiskola helyszíne. 2018-tól, a város Jókai Emlékévetől kezdődően az intézmény a pápai hat középiskola diákságát érintő Pápai Középiskolások Képzőtársaságának is állandó találkozó és közösségi művelődésre alkalmas helye.

A viszonzó, örömet kifejező társaság összejövetelén a Képzőtársaság református gimnáziumi diákja olvasta fel az időkapcsolóba bekerült szöveget, azt, amelyet az alapkö letételén Závogyán Magdolna ügyvezető asszony.

A rögtönzött ünnepségre összejöttek ajándékként megkapták az ügyvezető asszonytól a merített papírra nyomtatott utókorhoz szóló szöveget, csakúgy, mint az alapkö letételén, a lakiteleki ünnepségre meghívták. És az „összekötők” szemfülességének köszönhetően Pápan ott volt a lakiteleki alapkö letételén használt roll-up, rajta az időkapcsolóba bekerülő, utókor szánt szöveggel, és az összes értékkel.

MÁTYUS ALIZ író, falukutató, lapszerkesztő.

A malomsoki aratónap, az élet napja

2018. június 30-án Malomsokon Aratófesztiválra gyűlt össze a falu népe. Az összegyűlt tömeg nagyságából és a várakozó hangulatból érezni lehetett, hogy volt már részük felemelő közösségi alkalomban. És valóban volt. Már az is éveken mérhető, hogy DVD-n mindenki számára látható a Malomsoki Lakodalmas, ez a falu népének hallatlan örömet szerző falusi lakodalmas nap, aminek megrendezését az ösztönözte, hogy fennmaradtak a lakodalmas szövegek a faluban, amiket jónak láttak rögzíteni. Ezért választottak fiatalokat párnak, vőfélyt, szülőket, akik az egykori lakodalmak mintájára eljátszották a lakodalmat, megvendégeléssel, lakodalmas ételekkel, minden megtörtént és volt, ami csak előkíváncozott a múlt tárházából. Követte az eseményeket a falu apraja, nagya, részes akart lenni és lett is mindenki, és már a nap estéjén úgy emlegették az alkalmat, mint akik egy igazi lakodalomban táncoltatták meg a fiatalasszonyt.

A Malomsoki Aratófesztivál ugyanúgy a hosszas előkészületeké volt, mint a Lakodalmas, egy év alatt mindenki tehetett érte és hozzá egy kicsit, hogy az alkalom jobb legyen. S bármennyire is tűnik úgy, hogy a falu divatbemutatójának – mely a két rendezvény között került megrendezésre – nincs köze az Arató fesztivál minőségéhez, van.

És nem csak a személy miatt, aki az alkalmak szereplőinek ruházatáról szakszerűen gondoskodott, és a lakodalmas és a divatbemutató menyasszonyi ruháit meg is varrta, valójában egymásra épülő, folyamatos alkalommá lettek az egymást követő ünnepek. Malomsok rendezvényei Finta Tamás választásainak, figyelmének, felkészültségének, jó szemének köszönhetően olyan szereplők meghívására adtak lehetőséget, tevékenysége által a malomsokiak olyan mozgásra, fellépésre, a szerepléshez szükséges újabb készségekre tettek szert, amelyek nem jellemzik a falusi szereplőket. A mindig is közösségi falu közösségi alkalmain egyre népesebben voltak együtt, egy idő után nem csak a falusiak, és az igen kiterjedt baráti kör tagjai, de a más-falusiak is Pápa városáig bezáróan, de még azon is túlról, meg-megjelentek. Részt venni, együtt lenni kívántak. Malomsok rendezvényei igényesek és vonzóak.

Az Aratófesztivál elképzelhetetlen a búza nélkül, amit aratni lehesen, elvetették hát a malomsokiak, hogy 2018 júniusában legyen mit aratniuk. Az egyenesen álló, szép sűrű, tömött kalászu búzatábla megadhatta a lehetőséget, hogy az ünnepet megnyitó Fintáné Dóra Mária polgármester asszony elégedett hangon szólaljon meg.

Fintáné Dóra Mária, Malomsok polgármestere: Amikor elterveztük, hogy megrendezzük ezt az aratófesztivált, azzal a céllal tettük, hogy megmutassuk a fiataljainknak, hogy milyen nehéz munka volt a kézi aratás. Hajnalban kimentek a földekre, és késő estig dolgoztak a tűző napon. És ezt a munkát kitartóan és türelemmel végezték. A mindennapi kenyerüket jelentette a learatott búza, amiért nap mint nap imádkoztak.

Nevezhetném arató fesztivál helyett ünnepünket az élet napjának. Hiszen a búza az élet volt. Jelképezte az életet.

Malomsok lakossága – ezt már mindenki tudja – nagyon hagyományőrző. Hagyományápoló emberek élnek itt. A mai nap éppen ezért nemcsak a fiatalok számára lesz értékes, akik tanulni fognak belőle, hanem az idősebbeknek is, akik egy kicsit felidézhetik a fiatalkorukat, gyermekkorukat, és énekelhetik azokat a népdalokat, amelyeket annak idején, az ő életükről, az aratásról szólókat.

Megnyitó szavaim lezárásaként egy, az aratás minden mozzanatát sorra vevő szép verset szeretnék felolvasni, Benedek Elek: *Kis falumon néma csend ül* című versét. „*Kis falumon néma csend ül, / De a mezőn kasza csendiül, / Otthon csak a beteg maradt, / A többi mind*

búzát arat. // Merre nézek, kalásztenger, / Mindenfelé dolgoz ember: / Hull a földre verejtéke, / S szaporodik, gyűl a kéve. // Még a földön harmat csillog / A sarló, a kasza már ott villog. / Napfölkeltét meg se várva, / Kint van a nép a határba. // Csillagok tán földre szálltak? / Búzakeresztékké váltak? / Ahány csillag nyári éjjel, / Annyi kereszt szerteséjjel. // Itt is, ott is csendül a dal, / S nincs vége az alkonyattal, / Együtt dalol ember, madár, / Daltól zeng az egész határ. // Hej, ez a dal! Nincs szebb ennél! / Mintha mennyországban lennél, / Nincsen ez kótára szedve, / Csak úgy terem a szivekbe. // Szívben terem, szívhez talál, / Minden szava az égbe száll / Hozzá, ki mindnyájunk atyja, / Ki az áldást osztogatja. // Száll az ének, száll az égbe, / A végtelen mindenségbe: / „Uram, kitől minden ered, / Áldott legyen a te neved!”

Fintáné Dóra Mária polgármestert Győrffy Balázs, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara elnöke követte megszólalásával, aki az ünnep díszvendégeként tisztelte meg a malomsoki aratófesztivált.

Győrffy Balázs: Tisztelettel köszöntök mindenkit az Aratónap alkalmából. Amikor aratásról beszélünk, az időpont, ami eszünkbe jut, az Péter-Pál napja. A malomso-

ki aratófesztivál időpontválasztása sem volt véletlen. A hagyomány szerint ilyenkor szakad meg a búza töve, ilyenkor lehet kezdeni aratni. Ami persze nincs mindig így, hiszen az időjárásnak köszönhetően előfordul, hogy később kezdődik az aratás, de tény és való, hogy Péter-Pál körül kerül rá sor. A gazdaemberek ekkorra tervezik, így gondolkodnak a betakarításról. Az aratásról, ami az egész éves munkájuknak a megkoronázása, befejezése. Amikor is értékké válik mindaz, amit előtte tettek. És ez különösen így volt a korábbi időszakban, amikor még nem kombájnokkal, hanem először még sarlóval, aztán kaszával végezték ezt a nagyon komoly munkát. Akkoriban ez egy közösségteremtő alkalom volt, hiszen senki nem egyedül végezte el ezt a munkát, hanem összefogva, közösen próbálták meg egy egész évre való ételmezt, életet összegyűjteni.

Ez az ünnep, amit ma ülünk, ez az alkalom, amin itt együtt vagyunk, ugyanezt a közösségteremtő alkalmat igyekszik megteremteni, átvenni, amit az aratás jelentett. Az a fejlődés, ami a technikában végbement – hogy nem sarlóval, nem kaszával, hanem már lassan olyan gépekkel végezzük, amiben már csak ülni kell, és már a kormányzást is elvégzi helyettünk

a technika –, azt eredményezte, hogy nem közösségi alkalom már a betakarítás, miközben az emberben továbbra is megvan az erre való lelki igény.

Bebizonyosodott ez akkor is, amikor pár évvel ezelőtt arra kértük a gazdákat, hogy adjon mindenkinek búzát. Nem pénzt, hanem búzát. Nem sokat, csak egy keveset. Mindenki, a Kárpát-medence különböző pontjairól. Hogy gyűjtsük össze, süssünk belőle kenyeret. Hogy megkóstoljuk, milyen annak a kenyérnek az íze, amelyik a Tisza forrásvidékéről jött vízzel készült, valahonnan hoztunk kovászt, sót, és a Kárpát-medence különböző pontjairól érkezett búzaszemekből készítettük a kenyeret. És nyilván, ebből egy sikeres program lett. Most már több száz mázsa búza gyűlik össze, és képesek vagyunk Bójte Csaba gyermekeinek a teljes búzaszükségletét, a lisztfelhasználását biztosítani.

Fontosak ezek a programok, fontosak ezek a pillanatok. Nem csak a munkáról szólnak, hanem mindazokról az értékekről, amit hoztunk magunkkal, ami az őseink lelkéből fakad, és ilyenkor mi magunk is megélhetjük azokat. Úgyhogy gratulálok a szervezőknek, és kívánom, hogy ez egy nagyon sikeres program legyen, amit még nagyon sokszor megélhetünk itt,

együtt. Azoknak, akik ma kaszál-
nak, és elvégzik a munkát, jó mun-
kát kívánok, és biztonsági okokból
egy kis aratópálinkát feltétlenül ja-
vaslok hozzá.

A beszédekét követően az össze-
gyűlték elindultak a búzaföldhöz,
a lovas hintóval a gazda és az Ag-
rárgazdasági Kamara elnöke Győr-
ffy Balázs mentek. Az asszonyok
csoportban, népdalokat énekelve
vonultak, és mindenki hálásan gon-
dolt Mészáros Ferencné Kató taní-
tó nénire, aki az egykori malomsoki
aratáshoz tartozó szövegeket ös-
szegyűjtötte, összeállította, aminek
elmondására az aratók és segítők
vállalkoztak, és amiből igazi törté-
néssé kerekedhetett az aratás, igazi
jeleneteket nézhetek meg, élhettek
át az összegyűlték.

Először annak előadására került
sor, ahogy az aratógazda az arató-
ival felkeresi a gazdát, hogy arató-
szerződést kössenek.

Aratógazda: Adj Isten, gazd-
uram! Jöttünk megegyezni.

Gazda: Adjon Isten, nektek is.
Már vártalak benneteket.

Aratógazda: Hány hold aratni
valója van gazduramnak?

Gazda: Van 4 hold búzám, 2
hold rozs, 2 hold árpa, 2 hold zab
a lovaknak.

Aratógazda: És mit gondolt gazd-
uram? Mennyit szánt az aratásra?

Gazda: Mondjátok meg előbb,
ti mennyit gondoltatok. Aztán
majd megegyezünk.

Aratógazda: Hát, mi úgy gondol-
juk, mivel ilyen nagy területnél sok-
szor kell a kaszát megsuhintani, sok-

szor meghajolni, 5 mázsa kaszáson-
ként, a marokszedőknek 3 mázsa,
a kötözőknek is 3 mázsa. És minden
napra egy liter jó minőségű pálinka.

Gazda: Tyű, a mindenit! Ez bi-
zony sok lenne! Elviszitek az egész
termést! Én úgy gondoltam, a ka-
szások 4 mázsát kapnak, a marok-
szedők 3 mázsát, a pálinka rendben
van. Aztán ki teríti a kötelet? Ki
hordja a vizet? Mert szomjan biz-
tosan nem akartok veszni.

Aratógazda: Azt megoldjuk csa-
ládon belül.

Gazda: A gazdasszony meg ellát
benneteket jó ebéddel. Áll az alku?

Aratógazda: Jó, gazduram.
Megalkudtunk.

Gazda: Akkor kezet rá!

*Az ünnepen, éppúgy, ahogy egy-
kor, az aratás megkezdése előtt a
határban imát mondott a falu pap-
ja, s áldást osztott az aratni készülő
emberekre és eszközeikre.*

Weltler Gábor evangélikus lel-
kész: Az Úrnak szenteltek legyenek
ezek az eszközök, az Atya, a Fiú
és a Szentlélek nevében. Áldottak
legyenek mindazok, akik kezükbe
veszik és használják, hogy munká-
jukkal, fáradozásukkal Isten dicső-
ségét és embertársaik javát szolgál-
ják. Adja meg nekünk a mindenha-
tó és irgalmas Isten, hogy örömmel
és hálaadással éljünk javaival.

Isten szent népe! Az Úr áldjon
meg és őrizzen meg téged. Az Úr
világosítsa meg az ő arcát terajta-
d és könyörüljön rajtad. Az Úr for-
dítsa az ő szent arcát tefeléd, és ad-
jon tenéked békességet. Így áldjon
meg titeket a mindenható és irgal-

mas Isten, az Atya, a Fiú és a Szent-
lélek. Ámen.

A pap áldásával megkezdődik a
munka, a kötélkészítéssel.

Aratógazda: Lássunk hozzá,
míg gyenge a búza.

A kötél harmatos búzából ké-
szül, nedvesen nem törik a szá-
ra. Régen ebből akár több száz is
készült egész napra, ami után fo-
gyasztották el a reggelit. A kaszálás
megkezdése előtt megitták az ara-
tópálinkát, így kezdődött az aratás.
Az aratópálinka oltotta a szomjat is,
gátolta a nagy verejtékezést is.

A malomsoki aratóbrigád 2 ka-
szásból, 2 marokszedőből, 1 kéve-
kötőből szokott állni, a maroksze-
dők általában nők. A kéve kialaku-
lásának rendje: az első kaszás utáni
marokszedő mellé került a kötélte-
ritő kötele, erre tette a marokszedő
a fél markot, majd a második kaszás
jött ugyanezzel, így lett egy egész
kéve, amit a kévekötő a kévekötőfá-
val kötött erősre, hogy ne oldódjon
ki. Egész délelőtt ezt a munkát vé-
gezték, majd dél körül összehordták
a kévéket a tábla legmegfelelőbb
helyére, hogy egy hirtelen jött zá-
por ne találja őket szabadon.

A malomsoki aratófesztiválon
egy jelenet a gazdaasszony megje-
lenésével aratott sikert humorával:

Gazdaasszony: Jöttem megnéz-
ni, hogy haladtok a munkával, jö-
het-e az ebéd?

Aratógazda: Nem úgy van az,
hogy megnézem!

(Megkötözik a gazdasszonyt.)

Aratógazda: Egy nagy üveg bor a szabadság ára!

Gazdaasszony: Jaj, Istenem, mit csinálnak velem? Jaj, jaj, rab lettem! Jaj, szegény családom, drága uram, mi lesz most veletek? Váltásdíjért küldhettek? (Asszonyokhoz:) Fussatok, hozzátok azt a bort! Ne is egy üveggel, egy kosárral!

Kocsmáros: Jövök már, jövök, drága komámasszony! Már itt is vagyok! Kiváltalak, édes szentem! Bár gazduram örülne, ha tovább itt maradnál, de majd meggyőzzük, hogy így van ez rendjén.

Gazdaasszony: Elég a szóból! No, asszonyok, hozzátok az ebédet!

Az ebéd kaszásleves. Közben falubeli asszonyok jönnek, az elmaradt fejeket szednék össze kisállataiknak, hogy az új búza védje őket a betegségtől, veszedelemtől. Az aratógazda az ebéd alatt fiatalokkal összegyűjteti gereblyével az elmaradt búzaszálakat, „kell a kusza a keresztnek alá”.

Ezt a munkát nagybögözésnek nevezték, mert a nagy gereblyével (nagybögővel) húzták össze a marokszedésnél elmaradt búzát, amit az állatok takarmányozására fordítottak, és ha még maradtak volna búzaszemek a tarlón, a libapásztor gyerekek azért hajthatták rá a libákat legelni, egy búzaszem se veszzen kárba.

Az aratók ebédje alatt az asszonyok éneke: Ess eső ess, holnap délig ess / Péter Pálra, aratásra messze elsiess! / Hej aratás, aratás, nagy ehethék a kaszás / Éhes a marokszedő, hát még a kéveköttő / Delet harangoznak, jó ebédet hoznak / Ebédhordó légy ügyes, ne lotyogjon a leves / Ki se hűljön, úgy siess!

Estig újra folyt aratónapokon a munka, közben, általában a déli pihenő végén megalapították a kaszákat, hogy a délutáni munkához élesek legyenek. Közben a többiek képélnek. Egy kepe vagy kereszt 17 kévből áll. Kereszt alakban 4-4

kéve kerül szorosan egymás fölé, feles részével befelé, egymást takarva, védve a szemet a beázástól. A kész kereszt befejező kévéjét, amit papnak hívnak, a kereszt tetejére rakják fel, ez védi az egész keresztet.

Az aratógazda a kereszt készítésénél (később a kaszálásnál is, és voltak vállalkozók, az Agrárgazdasági Kamara elnöke is) a vendégeket hívogatta segíteni, és egy eset felelevenítve is elhangzott:

– Vigyünk be két kévét zsúpna a Mari néni tyúkóljára!

Az utolsó kévéket bevitték magukkal, és zsúpot készítettek belőle. A régi időkben nem nád fedte a lakóházak tetejét, hanem zsúp. És ha maradt, a háziállatok ólját is zsúp borította, ahogy egy népdalunk tanúskodik róla: „A házunk tetején zsúpfedél van...” A zsúp úgy készült, hogy cséphadaróval kiverték a fejből a magot, a megmaradt búzaszálát összekötötték kis csomókba, és az ment a tetőre.

A kivert búzamatot kiszellelték kézi rostával, az aratás befejező mozzanata a búzakéve és a búzacoszorú átadása volt a gazdának, aki az ajándékot átveve az elvégzett munkát kifizeti, majd engedélyt ad a mulatásra, bálra.

A Malomsokon megőrzött szöveg szerint:

Marokszedő: Hoztuk az új búzából készült koszorút. Köszönjük a jóságát, hogy a gazdánál arathattunk, megvan az évi kenyérünk. Köszönjük a bőséges rólunk való gondoskodást. Kérjük a Mindenhatót, hogy áldja meg egész háza népét egészségben. Átadjuk a koszorút, egy vidám vers érte a járandóság.

Gazda: Mondjak verset? Hű, az nehéz lesz, de megpróbálom. „Va-

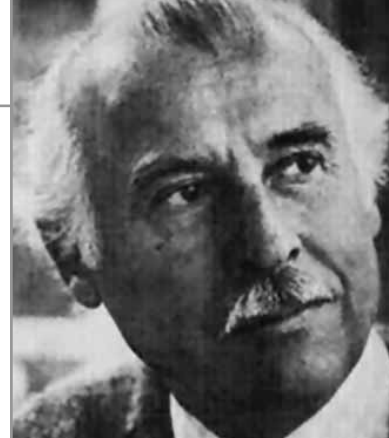
*lamennyit ugrik éltében a szarka,
/ Valahányat billent annak tarka farka,
/ Valahány szarkának farka tolla tarka,
/ Oly sokáig tartson a szerencse marka!
/ Isten éltesen sokáig!”* A búzacoszorút ide felakasztom, hadd lássa mindenki. Kezdődhet a vigalom!

Malomsokon az aratást követően az alkalomra megalakult helyi tánc csoport aratta a legnagyobb sikert, táncaikat a malomsoki, pápai óvónő Kiss-Sarcevic Marianna tanította be. Maga is együtt járta a csoporttal, a polgármester asszonyval és a Malomsoki Nyugdíjas Őszirozsa Nyugdíjas klub tagjaival együtt, akik az aratást is eljátszották. A falusi asszony tánc csoport műsort nyitó és záró tánca között olyan táncpár táncolt a színpadukon, mint a korábban a Honvéd táncgyűttes férfi szólótáncosa a feleségével, aztán a Kemenesmagasi Citerazenakar és Kórus, híresen jó pedagógus vezetőjével, és közben szerepeltek a falu nagyszerű színvonalon hangszeren játszó diákjai.

Hazafelé az Aratófesztiválról vagy a „Hogy a csibe, hogy? – Majd megmondom, hogy”-ot énekeltek a malomsokiak, vagy a „Három lábú görbe szék”-et, ezekre az énekekre táncoltak a malomsoki asszonyok, és fülbemászó dallamuk, és minden kezdő tánc csoportnak ajánlott rá való táncuk, a játékos és végtelenül kedves, napokig mindenki ben eleven maradt.

Három lábú görbe szék, görbe szék, görbe szék, / Ez a kis lány jaj, de szép, jaj, de nagyon szép! / Kettő dobogás, három tapsolás, / ne neves, ne neves, / mert megtudják, hogy szeretsz.

NAGYNÉ TÓTH RÉKA (Pápa, 1983): Malomsokon nőtt fel, és jelenleg is itt él a családjával. A középiskolát Pápan végezte, majd közgazdaságtani és számviteli tanulmányokat folytatott Veszprémben, illetve Sopronban. Az elmúlt években főként a szakmájához kapcsolódó területeken dolgozott, majd kulturális közfoglalkoztatottként folytatott kreatív tevékenységet. Így készült érték-társasjáték Malomsokról, s részt vett a *Diák átrándulás* módszertanának kidolgozásában.

Takáts Gyula költő, író, tanár 1982-es naplójából

1982.

I. 16.

Diákjaim mindig érezték emberi hovatarozásomat. Ezt szokták énekelni: „Pedro, a nép barátja, jobbra néz és balra lát.” Hát, még ha tudták volna, hogy Hóman Bálintnak beadványt adtam, amelyben kértem a gimnáziumi tankönyvek átírását igaz magyar történelemre. Le is állítottak ezután a történelem tanításáról. Lásd! *Történelmet is tanítottam* című, a Somogyban 1980. év folyamán megjelent írásomat.

I. 22.

Rádics Károly négy Babitshoz írt levelemet és egy Móricz Zsigmondnak írtat küldött hozzám. Igen érdekes korrajz, lelki ábrázolás ez az 1937-38-39-es évekről. Talán a Somogyban le is lehetne hozatni; az egyik Babitsnak írt levél kettős, mert Weöres Sándor is csatlakozott az írásomhoz.

I. 25.

A téli Zselicség vetekszik a legszebb kárpáti, alpesi tájakkal. Osztoottsága és sűrű rácsozott tagozódása igen változatos látványt nyújt. Ráadásul a sok terasz és pince még látványosabbá teszi. Sántos fölött a középkori volt Fürjtelek-hegyben gyönyörű völgy felett egy Krisz-

tus-keresztet találtunk. „Íme a szeretet 1885” felirattal. A Krisztus-fej le volt törve. Erősen dolgoznak a kegyetlen, romboló gyávák. Iszonyú látvány apám születésének évszámával ez a kereszt a szép tiszta hegyben.

A Somogy szerkesztőségi ülése bizony elég savanyú, ízetlen volt. Lobbanékony egyéniség alig akadt. Fodor Bandi egyénisége és következetes szorgalma, szerkesztése a legnagyobb érték a folyóiratnál...

I. 26.

Becén voltunk bort fejteni. Befagyott körbe a rianásos jég. Szomszédunk befűtött. Az erjedt bor illata és a fagyos levegő a szép tájba különös hangulatot hozott. Kár, hogy már megszűnt a betyárvilág – hajtogatták barátaim a gazdagon terített asztal körül, ahol a házi disznóölések remekei sorakoztak.

Harminc liter bort hoztam haza, mert közeledik a 71. születésnapom.

I. 31.

Az egyik pénztártól a Zselic Áruházban fizetés után odaszaladt hozzám a pénztárosnő. Nejlonszákából elővette a *Százhusz vers* című kötetemet, hogy dedikáljam. Mondja, már három hete hordta magánál. A legszebb ajándék volt

ez mostanában. Mégiscsak szeretik a verseket. Holnap kellene Csokonai szobrát koszorúzni, de új kötetem dedikálására Pestre kell utaznom. Ezzel a koszorúzással kezdődik évek óta a kaposi Dorottyafarsang.

II. 4.

Születésnapom. 71 éves vagyok. Hideg, napos az idő. Sok a tervem. Reggel korán jót tornáztam, Stefitől egy üveg szalagos vörösbort kaptam. Reggeli után előkerestem Csorba Győző leveleit 1941-től. Szépen beleillenek az *Egy készülődő nemzedék levelei* közé. Jól fogja zárni azokat a római utazás s a hozzá fűződő előkészületeink leírásával. És a sorsunkra is rávilágít. Tizennégy levelezőlapot, levelet adtam ki gépelésre. Este Stefivel kezdtük összeolvasgatni a kéziratokat, nagyon érdekes például a Weöres-levelezés, és sokat mulattunk munka közben. Kitűnő a humorérzéke Sanyinak.

II. 6.

A Dorottya-nap lassan kisebb népiünnepély lesz Kaposváron. Egy kis rusztikus irodalmi íze is van, ahogy a Fő téren a Csiky Gergely Színház művészei idézik nyers körítéssel Csokonai vígeposztát. Aztán a képletes karnevál Kossuth

Lajos szobrától a Dorottya Szállóig a fogatok, lovasok, táncosok, sátorosok sorával együtt visznek valami szint ebbe a téves ízű városi hangulatba. Boldogult öcsém meghonosította a ma már híres Dorottya-bálokat is. Már délután gyülekeznek a vidékiek: orvosok, orvosfeleségek, közigazgatási tisztviselők stb... Észre sem veszik, hogy legtöbbször bizony kiöltözött és kicsinosított Dorottya-figura... Ilyen a világ.

Jékely leveleit olvastuk össze. A barátságunk olyan mély vonásai rajzolódnak ki ezekből a sorokból, hogy Stefi egészen meghatódik. Biztat a lélek engem is, hogy ki kell adni ezeket a leveleket.

II. 7.

Február első vasárnapjával kezdem ezt a második jegyzetfüzetet. Délután Dombóvárra vittük át dr. Szijártó Árpád, kedves tanítványommal a 91 éves Mariska nénit, aki Illyés Gyuláról mondott el ezt is, azt is. A dombóvári Flórián-szobor mögött van a három Szijártó-ház. A középső rész még most is Mariska nénié. Jéghideg és vizes. Az öreg konyhában és a szobákban század eleji rendetlenség. Értékei, úgy mondja, állítólag a falba vannak rejtve. Ez a három ház Szijártó Károly csizmadiáé volt, akinek kilenc gyermeke volt. Ötven évesen halt meg. Özvegye nevelte fel a kilenc gyereket. A szélső házon Szepesy Szijártó László költő emléktáblája van (1880–1915). Szegény csizmadiáé volt, először papnövendék lett, majd váci tanár, és lelkesítő hazafias verseit sorsával pecsételte meg: Doberdónál esett el mint népfelkelő tiszt. A híres Kis Pajtás szerkesztője volt az első világháború előtt. Mariska néni jeges falán függ szmokingos képe, háttal az emléktáblának. Az udvar végében egy kőműves lakik. Cigányember, és egy holland tanárnő jár hozzá. Azt mondja: ki akarja vinni, és feleségül akar hozzá men-

ni. Micsoda fura magyar világ és keresztmetszet pár rozoga házon belül.

A temetőben Szijártó Árpai megmutatta Illés Gyula (ipszilon nélkül) nagyon szép fehér márványobeliszkjét. A fölrat ideális férfiről és a szülőföldjéért dolgozó és harcoló nemes lélekről beszél. Nem tudom, Gyula leírta-e ezt a szép szöveget nagybátyjának sírkövére. Fontos lenne, mert ez az Illés Gyula a népéért és a községéért harcoló magyar jegyzőnek a példaképe lehetett.

Innen a kaposkeresztúri szőlőhegybe mentünk. Olyan ez a hegy, akár egy kelta földvár, olyan érdekesen kialakított és olyan szépen teraszolt. Látszik az emberi gondolat és az emberi kéz nyoma ezen az igen szép fekvésű hegyen. Ilyen a sántosi hegy is. Látszik Szalacka hatása az egész Kapos-völgyön. Találtunk itt fönt a hegyen egy kőkeresztet 1756-os jelzéssel. Ilyen régi írott keresztet az én gyűjtőte- rületemen még nem láttam. 1956-ban renoválták, és akkor valaki le is döntötte. Most egy vaskereszttel megtoldva áll a hegyen, de előtte szép kis virágoskert van. Valakinek szívügye ez a névtelen, csak évszámokkal jelzett vaskereszt. És íme, akár egy remete, a házából kilépett egy torzonborz, toprongyos alak. Haja tele volt vattacsomókkal, szősszel és porral. E hajdani szoba-konyhás csőszház lakója, már

harminc éve, ez a Jászságból idebújt Bolló József. Négy macska a társasága. Egy héten öt liter vizet hoz a völgyből. Teát és kávé iszik. Dohányzik, és örül, hogy egyedül lehet. A legrettentőbb hidegben is jól érzi itt magát. Úgy mondja: utálja az emberekben a ronda dumát és a hazugságokat. A parasztot sem kedveli, mert fukar. Sokszor egész napi napszámban egy liter bort kapott csak, és valami enni-valót ebédre. Most van 1700 forint nyugdíja, és sétálhat a tetőn. Valóban az emberek és a társadalom fölött él, szinte úgy, mint egy ősember, vagy inkább talán úgy is mondhatom: mint a török alatt a somogyi erdők, szőlők közé bújt XVII. századi magyarság élt. Megrendítő példa, de demonstráció. Ennek az embernek négy testvére él, és a fia Amerikában van. Magyar keresztmetszet egy vasárnap délutáni sétán.

II.20.

Tatay Sándor portréfilmjéből is kitűnik, hogy Sándor a magyar próza egyik mestere. Minden írása él, minden sora megüt vagy líraiságával, vagy drámájával, vagy pedig humorával. Egyenesági rokona a magyar próza nagyjainak, Jókainak, Móricznak, Krúdyknak ez a Tatay-stílus. Örülök, hogy együtt voltunk fiatalok. Bizony, az induláshoz ő és Etty nővére adott szalást nekem a Hunyadi úton.

TAKÁTS GYULA (1911 – 2008) költő, író, műfordító, kritikus, tanár a Somogy megyei Tabon született, polgári családból származott, élete során mindvégig Kaposváron élt. Egyetemi tanulmányait a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen végezte földrajz, geológia, filozófia szakon. 1934-ben tanári és bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1931–1932 között a Grazi Egyetem hallgatója volt. 1937-ben csatlakozott a Márciusi Fronthoz. Ugyancsak ez évben tett tanulmányutat Finnországban. 1939–1940 között Munkácsra, 1940–1947 között Kaposváron középiskolai tanár. 1948-ban a Római Magyar Intézet ösztöndíjasa. 1949–1971 között a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum igazgatója, majd a Somogy megyei múzeumigazgatóság vezetője lett 1971-es nyugdíjaztatásáig. 1957-től a Magyar PEN Club tagja és 1994-től alelnöke. 1976-tól a Somogy szerkesztőbizottságának tagja, majd főmunkatársa lett. 1985-től a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság elnöke, 1992-ben a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja. 1994–2003 között a Kossuth- és Széchenyi-díj Bizottság tagja. Baumgarten-díjas (1941), József Attila-díjas (1960, 1975), Déry Tibor-díjas (1985), Kossuth-díjas (1991).

I. Kárpát-medencei Önkéntes Tűzoltózenekari Találkozó

2018. június 1-3. között hagyományteremtő szándékkal rendezték meg az I. Kárpát-medencei Önkéntes Tűzoltózenekari Találkozót, melynek központi helyszíne a Lakitelek Népfőiskola volt. A nagyszabású rendezvényt a Magyar Tűzoltó Szövetség a Népfőiskola Alapítvánnyal és a Nemzeti Művelődési Intézzel, valamint a Lakitelek Önkéntes Tűzoltó Egyesület Tűzoltózenekarával együttműködve valósította meg.

A rendezvény a magyarországi és a határon túli magyar lakta régiókban működő önkéntes tűzoltózenekarok közötti szorosabb együttműködés elősegítésének szellemében, s a nemzeti összetartozás jegyében a zenekarok nemcsak bemutakoztak egymásnak és az érdeklődőknek, hanem tapasztalatokat is cseréltek, megismerték egymás módszereit, programjait, s jövőbeli partnersé-

geket alapoztak meg – erre készülve a találkozón több alkalommal került sor közös örömszerésre.

A találkozón részt vevő kilenc zenekar gálaműsorral mutatkozott be, majd a program végén 250 zenész részvételével közös produkcióként szólalt meg a Losonci induló, a Fehérvári induló és a Szamosmenti induló, páratlan élményt nyújtva a résztvevőknek és a közönségnek egyaránt. A gálaműsort látványos tűzzsonglór-bemutató zárta.

Vasárnap délelőtt az Országház lépcsőjén, a boltívek alatt a Beregszászi Fúvószenekar, a Hegykői Tűzoltózenekar és a Somorjai Önkéntes Tűzoltó Testület Fúvószenekara nyújtott ízelítőt tudásukból a Kossuth tér járóelőinek és az ott lévő turistáknak – az előadás fényét az Országház díszőrsége alakzati bemutatóval emelte.

NEMEZVIRÁGOK NYÍLTAK A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET
ÉS A NÉPMŰVÉSZETI EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE NÉPI KÉZMŰVÉSSÉG CÍMŰ
BARANYAI KÉPZÉSÉN. HORVÁTH ÁGOTA FOTÓJA.

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG